

GİRİŞ

Teknolojinin baş döndürücü bir hızla değiştiği iletişimin hızının ve boyutlarının inanılmaz geliştiği günümüzde artık insanların anadili dışında bir yabancı dil öğrenmesi neredeyse zorunluluk haline gelmiştir. Hiç kullanmayacak bile olsa yabancı dil bilmesi insanlar için iş bulma konusunda avantaj sağlamaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yabancı dil eğitimi bir değil birkaç dilin iyi öğrenilmesini sağlamaya yönelik çabalara dönüşmüştür.

Okul öncesi eğitimde bile tercih unsuru haline gelen Yabancı dil eğitimine ülkemiz gerçekliği açısından bakarsak, erken yaşlarda özellikle ilköğretim okullarında planlı bir şekilde uygulanması şüphesiz ki çok faydalı olacaktır. Fakat hemen hemen her gün gazetelere ve tartişmalara konu alan derslik, okul, öğretmen yetersizliği ve kalabalık sınıflar yabancı dil eğitim ve öğretiminin ilköğretim okullarında verimli bir şekilde uygulanmasını imkânsız hale getirmektedir. Bu durumda da devlet okullarında uygulanan yabancı dil eğitiminde sorumluluğun büyük bir kısmı Anadolu Liselerine düşmektedir fakat ülke gerçekleri göz önüne alınmadan yapılan değişiklikler yabancı dil eğitimi ve öğretimi konusunda Anadolu Liselerinin konumunu da zayıflatmıştır. Arkasında belirli niyetlerin olduğunda söz edilebilecek bu durum ekonomik ve sosyal rant'ın büyük olduğu bu alanda ülkemiz için olumsuz bir gelişmedir.

Üniversite eğitiminde yabancı dil bilgisi bilimsel çalışmalar ve sorun çözüm bağlamında yapılan araştırmalar alanlarında önemlidir fakat ne yazık ki öğretim görevlerinin yabancı dil bilgisinin yeterli olmaması ya da devlet okullarında yetişen öğrencilerin beklenen düzeyde yabancı dil eğitimi almadığı için devlet üniversitelerinde ki yetersizliklerden söz edilmektedir. Ekonomik durumu iyi olanlar, birtakım tarikat ve cemaatler çocukları ve gençleri kaynağı belirlenemeyen yollarla yurtdışına göndererek yabancı dil öğrenmelerini sağlamakta buna karşın devlet okullarında yabancı dil eğitimi alan öğrenciler bir türlü istenilen seviyeye ulaşmamaktadır. Yabancı dil eğitiminde uygulanan hazırlık sınıfları ise ortaöğretimde yeniden yapılanma kapsamında özel okullar ve birkaçı hariç Anadolu Liselerinde uygulanmamaktadır. Bu yönüyle Türkiye'de yabancı dil eğitimi ve öğretimi konusunda ne yazık ki özel okullar ve devlet okulları arasında büyük bir uçurum bulunmaktadır. Devlet okullarında eğitim almış yabancı dil yeterlilik sınavını geçemeyen öğrenciler üniversitede hazırlık sınıfı okumaya mecbur edilmişlerdir.

Zaten birçok konuda problemi olan yabancı dil eğitimi sistemimizin gençlerin ideolojik karakterini geliştirdiği bir dönemde tamamen kültür bombardımanına tutmakta üniversite de dil eğitimi vermek yerine batı kültürünü empoze etmektedirler. Devlet okullarında eğitim gören bireylerin büyük bir kısmını orta ve alt sınıf olarak tarif ettiğimiz toplum kesimi oluşturmaktadır. Bu çocuklar hazırlık sınıflarında kültürel çatışma yaşasalar da, burada en önemli etkenin öğretmenin tutum ve davranışları olduğu kanısındayım, henüz daha politik kimlikleri oluşmadığı için en az zararla hatta bazen karşılaştırmalar yaparak kazanımlarla atlatabilmektedirler. Üniversitede hazırlık sınıfına tabi tutulan gençler ise verimliliklerinin en üst noktasında gelişimleri törpülenmekte düşünen yerine ezberleyen sistemden silkinip kurtulmalarına izin verilmemektedirler.

I.BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YABANCI DİL EĞİTİMİ

Bu bölümde genel hatlarıyla dil konusu, Türkiye’de yabancı dil eğitimi ve öğretiminin tarihsel süreci, yabancı dil eğitimindeki program geliştirme çabaları ele alınmıştır.

1. Genel Olarak Dil

Dil konusu, birçok farklı daldan bilim adamını, toplum bilimcileri ve özellikle son yıllarda dil bilimcileri düşündüren bir konu olmuştur. “İnsan, Toplum, Kültür ve Eğitim bağıntısı içinde kurucu ve örgütleyici bir öge olarak nitelenen dilin yapısal görünümünün çok karışık olduğu bilinmektedir.”¹

Dil nedir sorusuna cevap aradığımızda çok çeşitli tanımlara ve sonuçlara ulaşılabilir. Bu konuda farklı uzmanlar farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Aşağıda dil tanımlarından bazılarına yer verilmiştir: “Dil insanlar arasında bir iletişim aracıdır.”² Bu tanım dil nedir sorusuna verilen en basit cevaptır.

“Dil, insanların birbirleri ile olan bütün ilksilerini düzenlemede aracılık eden, sosyal ve kültürel bağlarımızı düzenleyen bir vasita olarak hayatımızın her safhasında mevcuttur. Evde, okulda, sokakta, çarşıda, iş yerinde ve her yerde yazılı ve sözlü anlatım olarak dili kullanıyoruz. “İnsan konuştuğu dili doğduğu günden itibaren hazır bulur. Fakat dil doğuştan bilinmez. İlk aylarda ağlamalar, taklit, birtakım hareketlerle anlaşma sağlamaya çalışır. Çocuk içinde yaşadığı topluluğun dilini, anadilini uzun bir çıraklık devresi süresince öğrenir. Daha sonra kulağına gelen seslerin belli kavramlara, hareketlere, varlıklara karşılık olduğunu anlamaya başlar.”³ Dil, anlamlar ve ses dizileri arasında ilişki kuran bir ilkeler takımıdır.

¹ Cem ,C.,Türkiye’de Kamu Görevlilerinin Yabancı Dil Sorunu,Ankara,1978,s.7.

² Roucek,Joseph S.,Study of Foreign Languages.Philosophical Library Inc,New York,1986.s.6.

³ <http://www.anadilim.org/Makale-Dil-Nedir-17>(06.02.2008)

“Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.”⁴ Bu düşüncelerden yola çıkarsak dil konusu üzerine temel olarak şu hususlardan bahsedebiliriz; Dil bir sistemdir. Dil seslerden oluşur, sesler değişken sembollerle belirtilmekte ve anlamları bulunmaktadır. Dil bir iletişim aracıdır. Dil bir düşünme aracıdır. “İnsanlar düşünce, duygu ve isteklerini dille belirtirler. Ancak, dil olmaksızın da düşüncenin ve doğru yâda yanlış inançların olabileceği görüşünde olanlarda rastlanmaktadır.”⁵ Piaget ise, “insan zihninde mantığa dayanan düşüncenin dile gereksinmesi bulunmadığı görüşündedir.”⁶ Buna karşın, dilin düşüncenin aynası olduğu görüşünü savunanlar, düşüncelerin kavram birimi olan sözcüklerle oluştuğunu, kullanılan dilde ne kadar sözcük varsa düşüncelerinde ancak o kadar geliştirilebileceğini, beyindeki düşünce alanının genişliğinin ve derinliğinin dildeki sözcük sayısı ile doğru orantılı olduğunu belirtmektedirler. Darwin de insanın, zihinden geçenleri başkalarına anlatmak için dili kullanabilen ve başkalarının da aynı yolla anlattığı şeyleri az çok anlayabilen biricik hayvan olmadığını ancak heceli dilin sürekli biçimde kullanılmasının yalnız insana özgü biçimde bulunduğunu, zihinsel yetilerinin çok daha gelişmiş olması nedeniyle insanda türlü ses ve düşünceleri birleştirme gücünün çok daha büyük olduğunu ve bu niteliğin insanı hayvanlardan ayırt ettiğini savunur. Dil insanların oluşturduğu toplumlarda kullanılır. Her toplumun kendi bireyleri arasında anlaşma sağlamaları, iletişim kurmaları dil olgusuyla gerçekleşmektedir.

“Bir toplumda kullanılan dil, konuşma ve yazılı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dilbilimciler de bu ayrımı yapmakta ve konuşma dilini bir ulusun, bir dil birliğinin dilinin yazıyla ilişkili olmayan ve çeşitli söyleşi özellikleri taşıyan yönü olarak, yazılı dili de, konuşma dilinin yazıya geçirilmiş biçimi olarak tanımlamaktadırlar.”⁷ Konuşma dili ve yazı dili yasayan bir unsur olarak toplum içinde gerçekleşen değişimlerden etkilenir.

Dünya üzerinde konuşulan dil sayısının kesin rakamı bilinmemekle birlikte bu rakamın 300 ila 500 arasında olduğu iddia edilmektedir. Bu kadar çok dilin bulunmasına karşın gittikçe artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi ana dilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme

⁴ Aksan,D.,Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim I.Türk Dil Kurumu Yayınları,Ankara,1977,s.55.

⁵ Rusell,B.,The Uses of Language Concepts and Process.Prentice Hall Inc,New Jersey,1973,s.95.

⁶ Günce,G.,Çocukta Zihin Gelişimi:Piaget Kuramına Toplu Bakış.Ankara,1973,s.28.

⁷ Demirel,a.g.k.,s.4.

gereksinimleri ortaya çıkmaktadır. Ancak ikinci dil olarak öğrenilen dillerin sayısı oldukça azdır. Bir dilin başka uluslar tarafından öğrenilmesini önemli kılan ölçütlerin başında o dili konuşan ülkenin politik ve ekonomik durumu gelmektedir. Bunu askeri sözleşmeler tarihsel, kültürel ve ticari ilişkiler izlemektedir.

Bu hususları açığa çıkardıktan sonra dil konusunda yabancı dil kavramını ve yabancı dil öğretiminin önemini, tanımını, gerekliliğini ortaya koymak yerinde olacaktır.

1.1. Yabancı Dil Konusu

Yabancı dil öğretimi konusuna açıklık getirebilmek için her şeyden önce yabancı dil sözcüğünü dil sözcüğünü tanımlamak yerinde olacaktır. Yabancı dil, bir insanın anadilinin dışında, genellikle ondan daha sonra öğrendiği bir başka ulusun veya topluluğun dili olarak tanımlanabilir. “Bir yabancı dile gerçekten okuyabilmek hakim olabilmek o dilde okuyup, anlamayı, konuşma ve yazabilmeyi gerektirir. Bu da, kişinin anadilini öğrenirken sahip olduğu doğal konuşma ortamına sahip olmayışı nedeniyle düzenli ve sistemli bir eğitim ve öğretimi gerektirir. Zira kişiyi anadilini konuşmayı öğrenirken sahip olduğu, dile ait çeşitli örnekleri sürekli olarak işletebilme fırsatı bir yabancı dil için her zaman söz konusu değildir.”⁸

Yabancı Dil; Bireyin anadilinden farklı olarak sosyal çevre veya eğitim yoluyla sonradan öğrenilen dildir. Yabancı Dil ve İkinci Dil hususu toplumların barındırdığı kültürel ve sosyal olgularla da alakalıdır. Kimi toplumlardan yaşanan tarihi süreç içerisinde birden fazla dil konuşur hale gelebilmektedir. Bu durumda birey, doğuştan birden fazla dil edinimi sağlamaktadır.

1.2. Yabancı Dil Öğretiminin Önemi

Yabancı dil öğretimine dünyanın her yerinde giderek artan talep, yabancı dil eğitim-öğretimini bizim ülkemizde de, dünyanın diğer ülkelerinde de önemli bir sorun olarak ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Günümüzde dil eğitiminin kimi zaman bir baskı aracı olarak kullanılması yadsınamaz. Yabancı dili ana dilin üzerinde bir önemde ele almak yozlaşmaya da yol açabilir. Oysa anadil ve yabancı dil öğretimi dengeli bir şekilde verildiğinde, önemli bir kültürel zenginleşme sağladığı bir gerçektir.

⁸ Aksan ,a.g.k.,s.59.

“Bu gün dünya uluslarının birbirlerini anlama, birbirleri ile karşılıklı çok yönlü ilişkiler kurma ihtiyacı, belki de geçmiş yüzyıllardan çok daha fazladır. Bunu başarabilmek için kendi dilini, kültürünü olduğu kadar, değişik yabancı dilleri ve kültürleri de çok iyi bilen insanlara, her düzeyde ve meslekte şiddetle ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın karşılanması ise yabancı dil eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebildiği bir eğitim sistemi ile mümkün olabilir.”⁹ Türkiye’de örgün eğitimin bütün kademelerinde, okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar her düzeyde yabancı dil öğretimi çabası sürmektedir. Buna ek olarak özel kurslar ve özel Türk ve yabancı öğretmenler de değişik yaş ve mesleklerdeki insanların yabancı dil öğrenme taleplerine cevap vermeye çalışmaktadır. Türk vatandaşlarının yabancı dil öğrenme talepleri yurt içindeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarının yanı sıra yurtdışındaki kurum ve kuruluşların katkıları ile de karşılanmaya çalışılmaktadır.

Özellikle Tanzimat tan bu yana yoğun bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılan, okullarda yabancı dil öğretme çabaları, yeteri kadar verimli olabilmiş midir? Yabancı dil eğitim ve öğretimi ile ilgili uygulanan programlar Türkiye’nin gerçeği ile örtüşüyor mu? Yabancı dil artık bir araç değil de amaç haline mi gelmiştir? Bu soruların yanıtlarını mutlaka ülkemizdeki karar aşamasında bulunan ve bilim insanların vermesi gerekmektedir. Bilim insanlarımızın bu konuları araştırmaları ve ortaya çıkan sonuçları değerlendirmesi gerekmektedir.

Yeniden yapılandırılarak dört yıl olan ortaöğretim süresince tüm okul programlarımızda yabancı dil dersleri yer aldığı halde, öğrendiği yabancı dilde, günlük konuşma yapabilen veya yanlışsız bir paragraf yazabilen gençlerimizin sayısının çok az oluşu, verimli sonuçların alınmadığının önemli bir kanıtıdır. Burada devlet okulları ve özel okulların arasındaki nitelik farklılıkları da göz önünden kaçırılmamalıdır. Devlet okullarında, çok azı hariç, çok çeşitli nedenlerle yeterli verim alınmadığı için ailelerin giderek artan sayılarda bu işi daha iyi yapan yabancı okullara veya onlardan model alınarak kurulmuş olan özel eğitim kurumlarına rağbet ettikleri dikkati çekmektedir. Bu da ülkemizin milli eğitimi ve kültürü açısından sakıncalar oluşturmaktadır. Ekonomik kaybın yanı sıra sosyal değişim açısından da kendi toplumuna yabancı bireylerin yetişmesine neden olmaktadır.

⁹ Alpay,M. vd., Anadolu Liselerinde Kültürel Sorunlar-Hazırlık Sınıfı ,İstanbul,1995,s.4.

Ekonomik anlamda daha alt seviyedeki başarılı bireylerin kısmen de olsa dil eğitiminde belirli bir seviyeye geldikleri Anadolu Liselerinde birkaç yıl önce uygulamaya başlanan ortaöğretimin yeniden yapılandırılması doğrultusunda öğrencilerin bir yabancı dili öğrenme imkânları azalmıştır. Bu durumun ana sebebi ortaya konan yeniden yapılandırmanın tam anlamıyla hazırlıklarının tamamlanmaması, eğitim ve öğretim programının örgün ve yaygın eğitimin farklı kademelerinde henüz imkân olarak hazır bulunmayışıdır. İlköğretim seviyesindeki öğrencilere Avrupa Ortak Dil Projesi çerçevesinde yabancı dil eğitimi verileceği konusu ülkemizin eğitimdeki durumunu göz ardı etmekten öteye gitmemektedir.

Dil konusu genel hatlarını incelediğimizde dil ve kültür ilişkisinin ayrılmaz bir durum olduğunu ortaya koymuştuk. Burada açığa çıkan diğer bir önemli nokta da yabancı dil öğreniminin kültürler arasında ki etkileşime nasıl bir katkı yapacağı konusudur.

1.3. Yabancı Dil Eğitimi Ve Kültür

Yabancı dil eğitim ve öğretiminin ayrıca kültürle ilgili yönünün bulunması da konuyu son derece önemli kılmaktadır. Çünkü bir dili iyi bilmek, o dili yaratan kültürü de tanımakla mümkündür. Bu nedenle yabancı dil öğretimi bir yandan uluslararası ekonomik-sosyal ve siyasal iletişim için, öte yandan da kültürlerin birbirleri ile tanışması yönünden önemlidir. Ulusların, özellikle yabancı dil öğretiminin kültürel boyutunda en çok dikkat etmeleri gereken yön de kanımca budur. Günümüz toplumunda bir değil birkaç dili öğrenmenin önem teşkil etmesinden dolayı yabancı dil öğretimi konusuna eğilmenin gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Bilim ve teknolojinin hızla geliştiği dünyamızda, çağdaşlaşmanın temel amacı evrensel standartlara evrensel bilgi ve değerlere erişebilmektir. Yabancı dil öğretiminin temel işlevlerinden biri bireyler ve kültürler arasında çeşitli ilişkileri ve paylaşımı gerçekleştirmektir. Uygarlık değerlerinin daha akılcı bir biçimde özümsemesi de iletişimde sağlam bir yabancı dil ve kültür bilinci işle gerçekleşebilecektir.

Yabancı bir dille konuşabilmek ve yazabilmek son derece önemli bir olaydır. Dünyada hızla değişen bilgi teknolojilerini takip edebilme, ticaret ve uluslararası ilişkilerinde başarılı olabilme, her şeyden önce çeşitli dilleri konuşan insanların görüşlerinden yararlanabilmemize, onlarla fikir alışverişi yapabilmemize, her açıdan

onlarla anlaşabilmemize bağlıdır. Bu da, ya o uluslardan olan insanların bizim dilimizi öğretmenleri ile ya da bizim onların dillerini öğrenmemizle mümkün olabilir. Türkçe, yeryüzünde konuşan insan sayısı olarak oldukça önde gelen dillerden olmakla birlikte, yeryüzündeki Türk topluluklarının konuştukları Türkçe’de bazı farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle de, Türkçe’nin uluslararası ilişkilerde yoğun olarak kullanılan bir dil olduğu söylenemez. Bir dilin uluslararası ilişkilerde kullanılması da zamana, koşullara ve coğrafi bölgeye göre değişiklik göstermektedir. “Özellikle 16.yy ‘dan başlayarak hızlanan keşif hareketlerinde İspanyolca ve Fransızca uluslararası dillerin arasında önde gelirken, giderek yerlerini İngilizce’ye bırakmış durumdadır. Bugün dünyanın hemen her yöresinde anadili İngilizce olmayan ulusların okullarında öğretilen veya halkın kendi çabası ile öğrenmeye çalıştığı başlıca yabancı dilin İngilizce olduğu dikkati çekmektedir.”¹⁰ Bu durumun başlıca ve en önemli nedeni ise Amerika Birleşik Devletlerinin dünya milletleri arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel gücüdür.

2. Türkiye'de Yabancı Dil Öğretimi Ve Yabancı Dille Eğitimin Tarihçesi

Türkiye, 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile birlikler demokratik bir rejimi benimsemiş bu nedenle dış ilişkilerinde daha çok bu rejime inanan ülkelerle ilişkiler kurmuş ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı kendine ileri bir hedef olarak almıştır. Diğer yönden Türkiye, stratejik açıdan dünyanın kilit noktalarından birinde bulunmaktadır. Asya ve Avrupa arasında ekonomik ve kültürel boyutlarda bir köprü durumundadır. Asya ile Avrupa hatta Afrika kıtaları arasında kilit bir noktada bulunmaktadır. Bu durumu nedeniyle Türkiye, çeşitli ülkelerle politik ilişkiler kurmuş, antlaşmalar imzalamış, ekonomik ve kültürel ilişkilere de önem vermiştir. “Bugün Türkiye, başta birleşmiş milletler (United Nations) örgütü olmak üzere Avrupa Konseyi (The Council of Europe) NATO, OECD ve daha bir çok uluslararası kuruluşlarda ortak iletişim aracı olarak birkaç ulusun dili kullanılmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletlerin resmi dilleri Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça ve İspanyolcadır. Bu örgütte Fransızca ve İngilizce çalışma dilleri olarak, Genel kurul ile Ekonomik ve Sosyal Konseyin çalışma dili olarak da “İspanyolca” kullanılmaktadır. NATO gibi Türkiye açısından önemli uluslar arası kuruluşlarda da resmi dil olarak İngilizce kullanılmaktadır. Uluslar arası ilişkilerin bu denli yoğunluk kazanması Türkiye’de başka dillerin özellikle uluslar arası örgütlerde resmi dil olarak kabul edilen

¹⁰ Alpay, a.g.k., s.8.

batı dillerinin öğrenilmesi bir gereksinim olarak ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak yabancı dillerin öğretimi okul programlarında yer almıştır’’¹¹.

Türkiye’de yabancı dil öğrenimi ve bu öğrenimin okul programlarına girişini tarihsel bir gelişim boyutu içinde ele alıp değerlendirmek yararlı olacaktır.

2.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi

Osmanlı döneminin ilk yıllarında yabancı dil daha çok Arapçayı öğrenme üzerine kuruluydu. ‘‘Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk zamanlarında yapılan yabancı dil öğretimi ancak İslam’a davet aracı olarak kullanılmıştır. Bu sebeple batı dilleri hemen hemen hiç gelişmemiştir. Bu sorun ilk olarak yapılan fetihlerden sonra ortaya çıkmıştır. Çünkü fethedilen yerlerde Yunanca, Sırpça, Bulgarca, Romence ve ticaret dolayısıyla İtalyanca konuşulmaktadır. Devlet en büyük sıkıntıyı yabancı bir devletin elçi görüşme için geldiğinde veya başka bir devletle anlaşma imzalamak durumunda kaldığında çekmektedir. Osmanlı kendi elçilerini yurt dışına gönderdiğinde sorun daha da büyümektedir.’’¹² Türkiye’de yabancı dil öğretiminin tarihçesi oldukça eskilere dayanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin yerleşik yaşama geçmeleri ve özellikle İslamiyet’i kabul edip Anadolu’ya yerleşmeleri ile başlayan dönemde Farsça ve Arapça Türkler’in kullandıkları ilk yabancı diller olmuşlardır.

Osmanlı döneminde imparatorluğun eğitim-öğretim kurumu olan medreselerde Arapça hem kullanılan kaynakların dili hem de yaygın öğretim dili olarak öne çıkmıştır. Medreselerde Arapça, Arap kökenli hocalar tarafından ve öğrencilerin imparatorluğun bu dilin konuşulduğu bölgelerine giderek dili duyma kullanma ve eğitim görebilme olanaklarının iyi olduğu dönemlerde başarılı bir şekilde öğretilmişse de, daha sonra öğrenci sayısındaki artma ve medreselerdeki kalitenin düşmesi ile giderek zayıflamış, yetersizleşmiştir.15–16 yy. ’da başka ülkelerdeki eğitim-öğretim kurumlarıyla kıyaslandığında devrin en ileri eğitim-öğretim kurumları sayılabilecek medreseler, aradan geçen zamanda adeta içlerine kapanarak, ülkede özellikle pozitif bilimlerin gelişmesi konusunda hiçbir katkı sağlayamaz hale gelmişlerdir. Bunun yanı sıra yetersiz Arapça öğretimi, esas kaynakların yeteri kadar anlaşılıp üzerinde yorumlar yapılmasına engel olmuş, hatta esas öğretim amacı olan İslam dininin öğretilmesini bile yeterince yerine

¹¹ Demirel,a.g.k.,s.5.

¹² <http://www.libertasmedia.com/dil/goster.asp?sayfaid=26>(5.6.2006)

getiremez duruma gelmişlerdir. ‘‘Bu nedenle, daha 17 yy.da ünlü Türk düşünürü Kâtip Çelebi medreselerin çeşitli alanlardaki yetersizliklerine dikkat çekerek onları Medreseleri tamamen kötölemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu eğitim kurumlarının kuruluş felsefesi aslında zamanına göre çok önemlidir fakat medreseler daha sonra yaşanan hızlı değişime ayak uyduramamışlardır.

Kodaman'ın ifadesi ile ‘‘Eğitim dili olarak Arapça'nın hâkim olduğu ve ayrıca gözlem, deney, araştırma ve tenkide katıyen yer vermeyen medreseler, kemiyet ve keyfiyet bakımından da çağın ihtiyaç ve icaplarına göre tahsil ve terbiye vermiyordu. Özellikle Avrupa'daki felsefi, ilmi ve teknik gelişmeler karşısında medreseler tamamen aciz durumda kaldılar.’’¹³

‘‘Osmanlı İmparatorluğu'nun ileri eğitim, öğretim kurumları olan medreseler gerilerken, Avrupa'da eğitim-öğretim alanında bilim ve sanatta pek çok ilerlemenin var olduğu göze çarpmaktadır. Bu ilerlemede etkili olan pek çok etkenden birinin matbaanın Avrupa'da yaygınlaşması, diğeri Luther ile başlayan anadilini kullanma çabalarının artmasıdır denilebilir. Batı matbaayı kullanırken, önemli eserleri anadillerinde yazıp, bir dilden diğeri dillere çeviriler yaparken, yeni bilgilerin Avrupa ülkelerinde yayılması, sanat, edebiyat ve bilimde gelişmeleri de gerçekleştirmiştir.’’¹⁴ Batı dünyasındaki değişim süreci hızla ilerlerken Osmanlı İmparatorluğu duraklama ve gerileme süreci içerisindeydi. Gelişmeler batı dünyasında keşiflere ve icatlara yol açıp, düşüncenin dinin sınırlayıcı etkisinden çıkması sağlarken, Osmanlı İmparatorluğu batıda kapalı düşünce sistemini sürdürmüştür, bu konuda İslam dininin İmparatorluk üzerindeki baskıcı etkisi önemlidir. Bu kapalı eğitim ve düşünce sistemi içinde Osmanlı Devleti Avrupalılar karşısında bilimsel alanda olduğu kadar askeri ve siyasal alanlarda da zayıf düşmüştür. ‘‘Kaçınılmaz çöküşü önlemek isteyen ileri görüşlü devlet adamlarının çalışmaları ile 1727 'de matbaa kurulmuş, onun ardından da batı modeline uygun yeni okullar açılmaya başlanmıştır. 1773'de açılan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun bu okulların ilkidir. Bu okulda Arapça ve Farsça'nın yanı sıra ilk defa batı dillerinden Fransızca seçmeli, İngilizce zorunlu dil haline getirilmiştir.’’¹⁵

¹³ Kodaman, B., Adülhamit Devri Eğitim Sistemi. Ötüken Neşriyat Kültür Serisi: 22, Ankara, 1980.s.21

¹⁴ Hans, N., Comparative Education, Routledge, London, 1976, s.342.

¹⁵ Akyüz, Y., Türk Eğitimi Tarihi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 160, Ankara, 1989, s.164.

“1793’de açılan benzer bir okul olan Mühendishane-i Berr-i Hümayun ‘un 4 yıllık ders programında da Fransızca ilk iki yılda Arapça ile birlikte yer alan ikinci yabancı dil olmuştur. Batı modelinde okulların açılması ile birlikte daha önce yüzyıllar boyunca öğretilmeye çalışılan Arapça ve Farsça gibi doğu dillerinin yanı sıra önce Fransızca, daha sonra da İngilizce okullarda öğretilmeye çalışılan yabancı diller olmuşlardır. Öğretilen dillerin tercihi ise daha çok ülkenin o dönemdeki siyasi ilişkileri ile yakından ilgili olmuştur.”¹⁶ II. Mahmut tarafından 1834’de açılan Mekteb-i Tıbbiye ise Osmanlı ülkesinde batılı anlamda doktor yetiştirmeyi amaçlayan ilk tıp okulu olmanın yanı sıra, eğitim-öğretim dilinin Fransızca olması açısından da yabancı dille öğretim konusundaki medreseden sonraki ilk örnek olarak görülmektedir.

Okulu açış konuşmasında II. Mahmut okulda Fransızca öğretim yapılmasının gerekçesini şöyle açıklamaktadır: “... Burada tıp fennini Fransızca öğreneceksiniz. Bu hususta alınıza bir sual gelecektir. Bizim dilimizde ve kitaplarımızda tıp fenni yok mudur ki, yabancı bir dilde öğrenmeyi ihtiyaç edelim. Buna ben de katılmakla birlikte şunu söyleyebilirim ki, şimdilik mevcut olan zorluklar ve sakıncaların takında giderileceğini ümit ederim. Gerçi tıp öğrenmeye ait birçok kitap bizde mevcuttur ve Avrupalılar bu kitapları bizden tercüme ederek almışlardır. Fakat bu kitaplar Arapça yazılmış ve bir zamandan beri İslam bilginleri bunlara rağbet etmemiş ve fenni terimleri bilenler azalmış olduğundan bu kitaplar metruk kalmıştır. Bunları okumakla uğraşıp tıp fennini tamamıyla asıl dilimiz olan Türkçe’ye çevirmek hem birçok zorluğa hem de uzun zamanlara muhtaçtır. Avrupalılar ise bu Arapça kitapları kendi dillerine aktardıktan sonra 100 seneden beri fende ilerlemişler, öğretim gayelerini kolaylaştırmışlar ve kendileri de bir şeyler bulup kitaplarına ilave etmişlerdir. Bu eksikliği tamamlamayı göze alsak bile hemen Türkçe’ye aktarmak mümkün olmayıp, en az 5–10 sene Arapça’nın 5–6 sene de tıp ilminin tahsili ile uğraşmamız gerekmektedir. Bizim ise gerek askerlerimiz gerekse memleketimiz için hazık hekimler yetiştirip hizmetlerimizde kullanmaya ve öte yandan tıp ilmini Türkçemize nakledip gerekli kitapları Türkçe yazmaya gayret etmemiz lazımdır. Sizlere Fransızca okutmaktan benim muradım Fransız dilini öğretmek değildir, ancak tıp ilmini öğretip yavaş yavaş kendi dilimize aktarmaktır ve sonra da memleketimizin her tarafına

¹⁶ Unat, E. K., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Fransızca Tıp Öğretimi ve Türkiye Cumhuriyeti’nde İngilizce Yüksek Öğretimi” Cerrahpaşa Tıp Bülteni. Cilt 5, İstanbul,1972.

yaymaktır.’’¹⁷II. Mahmut, yabancı dille eğitimi tıp bilimine yenilikler getirebilmesi açısından gerekli görmekte ve yeterli eleman yetiştikten sonra eğitimin Türkçe olacağını ifade etmektedir. O dönemde bilimsel eserlerin Fransızca ve Latince yazılması bu durumun en önemli sebebidir. ‘‘Daha sonra 1867’de askeri tıp içinde Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Türk öğretmenlerle ve Türkçe öğretimle başlamıştır. 1870 yılında ise Askeri tıbbiye’de Türkçe öğretime geçilmiştir. Böylece II. Mahmut’un Fransızca tıp öğretiminin geçici olacağı konusundaki düşüncesi gerçekleşmiştir. Ancak Tıbbiye’nin Türkçe olması yabancı ve azınlık hocalar tarafından olumsuz karşılanırken, Türk hocalar bu kararı olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak dönemin gazetelerinde çeşitli yazılar çıkmıştır.’’¹⁸ Yabancı dil eğitimi konusundaki tartışmaların sadece günümüzde yapılmadığı açıkça ortadadır. Bütün bunlar, yabancı dille eğitim konusunun bugün olduğu gibi o dönemde de kamuoyunu bir hayli meşgul etmiş olduğunu göstermektedir.

Yabancı dilde öğretim Osmanlı devlet okullarında belirli bir süre ve gerekçesi ortaya konularak yapılırken, batı dillerinin yabancı dil olarak öğretilmesi konusu da önemini sürdürmüştür. Tanzimat devrinde açılan çeşitli seviyedeki okullarda özellikle Fransızca yaygın bir şekilde programlarda yer almıştır. Lewis bunu şöyle ifade etmektedir: ‘‘1834’de açılan ve modern, yeni ordunun yönetici ihtiyacı için kurulmuş olan Mekteb-i Harbiye’de de genellikle başta Fransızca olmak üzere bir yabancı dil bilmek bütün öğretimin ilk ihtiyacı ve ön şartıydı. Tıp okulunda Fransızca yapılan derslerin çevirilerini yapanlar da genellikle yerli Hıristiyan çevirmenlerdir. Bu nedenle batı bilimlerini öğretmek, ders kitaplarını Türkçe ’ye çevirmek ve bu görevin bir parçası olarak batıdan alınan yeni konu ve kurumları dile getirmek için ihtiyaç duyulan teknik ve bilimsel deyimleri Türk dilinde yaratmak üzere dil bilen Müslümanlara ivedi olarak ihtiyaç vardı.’’¹⁹Ayrıca yine Lewis’in belirttiği gibi, ‘‘Kamu yönetiminde, özellikle dış ilişkilerde bir batı dili bilmeye ihtiyaç vardı.’’²⁰ Batı dillerinden bir tanesini bilmek özellikle bilim alanında yaşanan hızlı değişimi yakalamada çok önemlidir.

Bu ihtiyacın karşılanması için: ‘‘1830 yılında Bab-ı Ali’de bir tercüme odası kuruldu. Bunun yanı sıra 1850 yılında kurulan Encüment-i Daniş yeni açılacak olan Dar-ül

¹⁷ Irmak, S., ‘‘ Pozitif Bilim Kuruluşları ve Darülfünun’dan Üniversiteye Geçiş’’, Cumhuriyetin Ellinci Yılında, İstanbul,1973.s.70.

¹⁸ Tahsin, R., Tıp Fakültesi Tarihçesi. Cilt 1-2 (Eklerle yayınlanan Aykut Kazancıgil), Özel Yay., 1991.

¹⁹ Lewis, B., Modern Türkiye’nin Doğuşu. 3. Baskı, (Çev: M. Kıratlı), Türk Tarih Kurumu, Ankara,1988,s.86-87.

²⁰ Lewis, a.g.k., s.88.

Fünun'ahazırlık olarak gerekli kitapların çevirisini üstlenecek bir kurum olarak açıldı. Kuruma üye olacakların yabancı dil bilmeleri zorunluluk olarak getirildi.’²¹

“Fransa ve Osmanlı devletleri arasındaki uzun tartışmalardan sonra varılan antlaşma ile 1868’de kurulan Galatasaray Sultanisi ülkemizde yabancı dille öğretim yapan ilk ortaöğretim kurumudur. İki devlet arasında varılan antlaşma sonucunda, Türkçe ve Türk kültürü ile ilgili derslerin dışında tüm derslerin Fransızca olarak okutulması kabul edilmiştir. Böylece imparatorluk sınırları içinde bulunan Hıristiyan ve Müslüman tebaanın ortak dil olarak benimsenen Fransızca ‘yı iyi öğrenmeleri ve çağın gelişen bilgilerinden yararlanmaları amaçlanmıştır. Başlangıçta yalnız azınlıkların rağbet ettikleri bu okula zamanla Müslüman Türklerin çocuklarını göndermeye başladıkları ve bunda hızlı bir artışın olduğu kaydedilmektedir.’²² Günümüzde Galatasaray Lisesi olarak adlandırılan okul, o günden bugüne aralıksız devam ederek ülkemizin kalkınmasında etkin rol oynayan pek çok siyaset, bilim ve sanat adamı yetiştirmiştir. 1993 yılında yeniden ilk kısmı açılan ve buna ek olarak yüksek öğretim kurumunu da tamamlamış bulunan Galatasaray Lisesi, Türk eğitiminde hâlâ önemli ve önde gelen bir kurum olma niteliğini sürdürmektedir.

“Dış ilişkilerde kullanılan çevirmenlerin çeşitli azınlıklardan olması ve bunun da zaman içinde mahzurlarının fark edilmesi üzerine Müslüman Türk’lere özellikle Fransızca öğretilmesi için iki dil okulunun açıldığı, ancak bunların ikisinin de olumlu sonuçlanmadığı anlaşılmaktadır. Birinci lisan mektebi programına Bulgarca ve Rumca, ikincisinin programına ise son senelerde Arapça ve Farsça konulmuştu. Yani bu memlekette bir metot dairesinde öğretilmemiş olan bu iki şark dili de artık Fransızca gibi öğretilcekti. Yabancı dil öğretimi için önemli bir adım olarak kabul edilmesi gereken bu iki okul da çeşitli nedenlerle kapatılmıştır. ’²³Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde, devlet, özel kurum ve kişiler açtıkları okullarda yabancı dilde öğretim yapılması için çaba sarf ederken, bunların yanında azınlıkların kendi dillerini de öğrettikleri, ama bunun yanında birkaç batı dilini de öğretmeye çalıştıkları okullarda varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir.

Bütün bu ilerleme ve yenilik çalışmaları sürerken Osmanlı toprakları üzerinde dini ve siyasi amaçla kurulmuş olan çeşitli misyoner ve yabancı devlet okulları da dikkati çekmektedir.

²¹ Akyüz, K., Encümen- i Daniş, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara,1975,s.148.

²² Koçer, H. A., Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu,Ankara, 1987,s.74.

²³ Ergin, O., Türkiye Maarif Tarihi. 1-5 cilt,Eser Matbaası, İstanbul, 1977,s.644-646.

“1583 yılında Osmanlı ülkesine gelen Cizvit misyonerler aracılığı ile çağdaş bir programa kavuşan misyoner okulları XIX. Yüzyılın başından itibaren, özellikle Tanzimat’tan sonra hızla çoğalmış ve Osmanlı yönetiminin kontrolünden çıkmışlardı. Bu okullara Müslüman çocukların gitmesi yasak olduğundan, XIX. Yüzyılın başına kadar hemen tümüyle azınlıklara hizmet etmişlerdi.”²⁴Ergin, “Türk Maarif Tarihi adlı kitabında 2. cildinde, isimleri ve yerleri belirtilen bu okulların sayısı neredeyse o dönemdeki Türk okullarının sayısına yakın olduğunu belirtmektedir. Bir yandan dini kaynaklardan, bir yandan da Fransa ve İtalya gibi Katolik ülkelerden destek alan bu okullar zaman içinde imparatorluğun İstanbul dışındaki vilayetlerine de yazılarak Osmanlı Devleti’nin Rum ve Ermeni asıllı tebaasının çocuklarını eğitmişlerdir.”²⁵

Tüm bunlar olurken Amerika Birleşik Devletleri ile ilk ilişkilerin kurulduğuna dair emareler görülmektedir. “Bu arada Amerika ile ilişkiler de başlamış 1830’da ilk Amerika Birleşik Devletleri-Osmanlı ticaret antlaşması imzalanırken, 1840’da kurulan Robert Kolej bu ticaretin ve ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır.”²⁶ Robert Kolej hala eğitim ve öğretime İstanbul’da devam eden bir kurumdur.

“Özellikle Amerika ile ilişkilerinin artması ile birlikte sayıları da hızla artan Protestan okulları çok kısa zamanda Osmanlı ülkesinin her yanına yayılmıştır.”²⁷ Bu durum Osmanlı İmparatorluğunun yaptığı en büyük stratejik hatalardan biridir. Bütün iyi niyetlere ve ilerleyen batı toplumunun yakalamaya yönelik çabalara karşın bu okullar ve misyonerlik faaliyetleri İmparatorluk sınırları içerisinde halkı parçalamaya ve yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Tarihten ders çıkarmamız gereken en önemli dönüm noktalarından biridir bu durum. “Bunlar savaş sırasında Osmanlı Devleti aleyhine pek çok etkinlikleri sınırlanan ve kontrol altına alınan bu Katolik ve Protestan kiliselerinin öncülüğünde, çeşitli Avrupa ülkelerinin ve Amerika’nın desteğinde kurulan misyoner ve yabancı okullar, Osmanlı toprakları üzerindeki çalışmalarını özellikle imparatorluğun Hristiyan tebaası üzerinde sürdürürken, bundan rahatsız olan devlet adamlarının çabaları ile çalışmalarına sınırlamalar getirilmesi için bazı önlemler alınmaya çalışılmıştır.1869 maarif-i umumiye nizamnamesi bu okulların ruhsatsız çalışmalarını yasakladığı halde,

²⁴ Demircan, Ö., Düünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil, Remzi Kitabevi,İstanbul, 1988.s.89.

²⁵ Ergin,a.g.k., s.647.

²⁶ Demircan, a.g.k., s. 89.

²⁷ Akyüz, Y., Türk Eğitimi Tarihi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 160, Ankara,1989.

Zühtü Paşa'nın bu okullarla ilgili olarak hazırladığı belgeye göre pek çoğu ruhsatsız ve denetimsiz çalışmıştır.''²⁸

Yabancı ülkeler ve onların desteğindeki dini kuruluşlar, dil öğretimini açtıkları okullarda gerçekleştirirken, bunu bir yandan da kendi dini ve siyasi amaçları yaptıkları etkiler, onların Osmanlı Devleti aleyhine girişimlerine de önemli destek olmuştur. Ancak bu okullara Müslüman Türk ailelerin talepleri arttıkça, yurtdışına eğitim-öğretim için gönderilenlerin sayıları çoğaldıkça Türkiye'ye batı bilimi, kültürü ve yaşam biçimi de girmeye başlamıştır.

Buradan da anlaşılacağı gibi Osmanlı Devleti'nin batılılaşma çabaları içinde, sivil ve askeri eğitim-öğretim kurumlarının performansına ilişkin çabalarının başlaması ile birlikte yabancı dil öğretimi de gündeme gelmiştir. Bu dönemde yabancı dil öğretimine verilen önem, yeni açılan okullarla yabancı dil derslerine programlarına önemli bir yer verilmesinde büyük rol oynamıştır.

2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Döneminin incelemek için belirli dönemleri farklı şekilde analiz etmeye ihtiyaç vardır. Bunun nedeni ise eğitim politikalarının buna bağlı olarak yabancı dil ve eğitim ve öğretiminin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar farklılıklar içermesidir.

2.2.1. 1920–1960 Dönemi

Cumhuriyetin ilk yöneticileri Osmanlı eğitim kurumlarının son döneminde eğitim görmüş, Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nı yapmış olan kimselerdir. O nedenle yabancı dil öğretiminde bu kuşak aydınların Türk insanına yönelik eğitim, deneyim, görüş ve kararları egemen olmuştur. "Cumhuriyetin kurulması ile birlikte eğitim yapılan en önemli reform Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanunla ülkedeki askeri okullar dışında kalan bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştı. Böylece okul açma ve işletme, okul programları tam bir denetim altına alınmaya, ülkenin ve cumhuriyetin geleceğini sağlayacak nesillerin yetiştirilmesine

²⁸ Çetin, A., " Maarif Nazırı Ahmet Zühtü Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yabancı Okullar Hakkında Raporu" Güneydoğu Avrupa Araştırma Dergisi, 1982.s.10-11.

gidilmiştir. Bu arada kapatılan Şer 'iye ve Evkaf Nezareti ve bunlara bağlı medreseler ve Sübyan okulları da yeniden yapılandırılmıştır, bakanlığın denetiminde halkın ve memleketin din adamı ihtiyacının karşılamaya yönelik kurumlar açılmasına çalışılmıştır’’²⁹

“Tevhid-i Tedrisat kanununun kabulü ile imparatorluğun parçalanmasında, özellikle Hıristiyan tebaanın imparatorluğa karşı ayaklanmasında önemli rolleri olan ve yabancı devletlerin Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki bölücü ve yıkıcı etkinliklerinde adeta birer merkez olarak görev yapan yabancı okulların pek çoğu da ya kendiliğinden ya da devlet tarafından kapatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti özellikle yabancı okullara ilgili çok sıkı denetim gerçekleştirerek, bu okullardan kendi toprakları üzerinde etkinlik göstereceklerin hangi koşullarda çalışabileceklerini de açıkça ortaya koymuştur. Hatta hala çok önemli uluslararası antlaşma niteliğinde olan Lozan’da bunlar ait maddelere yer verilmiştir.’’³⁰ Bu durumu bugün tekrar gözden geçirmekte çok yarar vardır. Bu tür okullar halen günümüzde mevcuttur sorusu üstünde titizlikle durulması gereken ve cevapları çok önemli olan bir konudur. “18yy.’in başlarından itibaren sayıları giderek artan bir şekilde ve nerdeyse imparatorluğun her yanında açılmış bulunan çok sayıdaki yabancı ve misyoner okulları arasında, yeni kurulan cumhuriyetin koyduğu koşullara uygun çalışmayı kabul edenler Maarif Bakanlığı’nın denetiminde olmak şartıyla çalışmalarına Türk çocuklarının eğitilmeleri için izin verilirken devletin laik eğitim prensiplerine uymayanlar kapatılmıştır.’’³¹ Bu okulların milli eğitim sistemi içinde eğitim öğretime devam etmeleri zaten kabul edilemez bir durumdur.

“Cumhuriyet Türkiye’sinin eğitim alanında attığı ilk ve en önemli adım, 430 sayılı ve 3 Mart 1924 tarihli “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” nun çıkarılması olmuştur. Bu kanunla tüm ülke çapındaki eğitim faaliyetleri tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Özellikle yabancıların açtıkları yabancı dille eğitim yapan okullar devletin sıkı kontrolü altına girmiştir. Yabancıların açtıkları yabancı dille öğretim yapan özel yabancı okullar kapatılmamış ama yeni okullar açmalarına izin verilmemiştir.’’³² Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulü ile birlikte Türkiye’de yabancı dil öğretimi demek; bir batı dilinin zorunlu kimi okullarda ise seçmeli olarak öğrenilmesi demektir. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte pek çok alanda yapılan reformların yerleştirilebilmesi çabalarında, özellikle okuma

²⁹ Sungu, İ., “Tevhid-i Tedrisat”, Belleten. Cilt II, Sayı 718, 1938.s.16.

³⁰ Cemil, M., Lozan, İkinci Cilt, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1933.s.47

³¹ Başgöz, İ - Howard W., Türkiye Cumhuriyeti’nde Eğitim ve Atatürk , Ankara,1968,s.9.

³² Doğan, M., “Yabancı Dil Öğrenimi ve Yabancı Dilde Öğretim.”, 10. Güz, İstanbul, 1996,s.13.

yazma öğretimi ve ilköğretimin yaygınlaşması bir devlet politikası şeklinde uygulanmıştır. Bu yıllarda Dewey, Kuhne, Buyse, Wilson gibi yabancı uzmanlar, Türkiye'ye çağrılarak görüşlerine başvurulmuş, ama sonunda ulusal deneyimlerden yola çıkılmıştır. İmparatorluğun dağılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte, öğretim dili üzerinden alınan yeni kararlarla, ulusal kimliğin en önemli ögesi olan anadil Türkçe'nin öğretilmesi ön plana çıkarılmış, yabancı dillerin orta ve yükseköğretimde ders olarak öğretilmesi ilkesi benimsenmiştir. Atatürk dönemini ilk on yıllık eğitim çalışmaları ilköğretim ve okuma-yazma öğretimi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde yabancı dil öğretimine öncelik verilmesi yerine, ulusal kimliğin en önemli ögesi olan anadil Türkçe'nin işlenip öğretilmesi ön plana çıkarılmıştır. Yabancı dil bilgisi ise çeviri yoluyla bir teknik ve kültür aktarım aracı olarak görülmüştür.

“Yabancı dil bilgisi de daha çok çeviri yoluyla teknik ve kültür aktarımı aracı olarak görülmesi ancak eğitim politikasında olayın daha çok, teknik boyutu ağırlık kazandığı içinde, kültür ve dersleri dışında kalan fen ve matematik derslerinin yabancı dille öğretilmesi kabul edilmiştir. Cumhuriyetin başlangıcında yabancı dili, kabul edilen ilkelerle dil derslerinin dışındaki konuların öğretiminde kullanan okullar ise yalnızca Galatasaray lisesi ile sayıları sınırlı olan yabancı okullardır. Yabancı dille öğretim yapan yegâne yükseköğretim kurumu olarak ise Robert Kolej (1912–1971) faaliyet göstermektedir.”³³ Yukarıda bahsettiğim üzere bu okulların geçmişte olumsuz etkinlikleri olmuştur. Bu nedenlerle de iyi yabancı dil bilen gençlerin yalnız bu kurumlardan yetişmeleri bazı tartışmalara neden olmuştur. Atatürk 1925 yılı TBMM açış nutkunda özel öğretim konusu ile ilgili olarak:

“Büyük Millet Meclisi'nin ve Hükümet-i Cumhuriyetin azami gayret ve vesait sarf ettiği müsellemlerle beraber, ilim ve tahsilin feyiz ve nuruna olan iştiağ, umumu tatmin edebilmekten çok uzaktır. Önümüzdeki sene için devletçe yapılabilecek azami fedakârlığı rica ederken, erbabı-ı yasadandan olan vatandaşlarımıza da şayan-ı sahabet olan çocuklarımızı hususi teşebbüslerle okutup yetişmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim, demek suretiyle düşüncelerini belirtmiştir.”³⁴

Bu tartışmalar sonucunda dönemin hükümet yetkilileri ile ve cumhuriyet rejiminin ileri gelenlerince Türk çocuklarını yabancı dil öğrenmek için yabancı okullara gitmekten

33 Demircan, Ö., *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*, İstanbul, 1988, s.96-97.

34 Alpay, a.g.k., s. 21.

kurtarmak amacıyla 1928 yılında kurulan Türk Eğitim Derneği, denetimi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel okullar açılmıştır. “Türk Eğitim Derneği kolejlerinden ilki, 1932 yılında İngilizce öğretime başlayan, bugünkü adı TED Ankara Koleji olan Yeni Şehir Lisesi'dir. Bu kolejin ilkokul 4. ve 5. sınıflarında, sınıf geçmeyi etkilememesi koşuluyla haftada 10 saat İngilizce öğretilmesi uygun görülmüştür.(TED Tüzüğü)1951 yılına kadar ortaokuldan itibaren takviyeli İngilizce öğretilmiş,1951 yılından sonra ise öğretim, kültür dersleri dışında İngilizce yapılmaya başlanmıştır.”³⁵ TED Ankara Kolejinde fen ve matematik dersleri yabancı dille öğretilmiştir. Bu dilbilimciler tarafından sonradan tartışılan bir konu olmuştur.

“Cumhuriyet' in ilk yıllarında Türkiye'ye davet edilip görüşlerine başvuru yapan yabancı eğitim uzmanlarınca düzenlenip, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Milli Eğitim raporlarında yabancı dil öğretime de yer verilmiştir. ABD'den John Denev (1939)'e göre İstanbul, Erzurum gibi kentlerde özel olarak yabancı dile ve fen derslerine ağırlık verecek, tek bir dil yerine ayrı ayrı dillerde (Almanca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca),gerektiği gibi öğretim yapacak birkaç lisenin açılması, öğretmen okullarında okutulan yabancı dillerin çeşitlendirilmesi önerilmektedir.”³⁶ Konuya ilişkin olarak Dewey'in 1924 yılında hazırladığı, dil öğretime önem verilmesi, ancak bunun değişik dillerin öğretimi şeklinde düzenlenmesi ile ilgili raporda şu görüşler yer almaktadır: “İstanbul, Erzurum... gibi bazı şehirlerde fen derslerine ve ecnebi lisanına inkişaf verecek birkaç lise tesis olunmalıdır. Ecnebi lisan tedrisatının yalnızca bir lisana hasrı büyük hata olur”,³⁷

1933 TED Ankara Koleji ile birlikte Nazi Almanya'sından kaçarak Türkiye'ye gelen Alman kökenli hocalarla üniversitede de yabancı dilde öğretim başladı. Gelen bilim adamları ile yapılan anlaşma gereği, dersler ilk bir yıl Almanca anlatılacak, çevirmenler aracılığıyla Türkçe ye çevrilecek, daha sonra Türkçe anlatılacaktır. Ancak bu durum bazı istisnalar dışında pek de gerçekleşmemiş, dersler çoğunlukla çeviri olarak devam etmiştir. Böylece, bu yabancı öğretim üyelerinin ders verdikleri dönemde üniversitelerin birçok bölümünde yabancı dilde öğretim devam etmiştir.

³⁵ Demirel,Ö., “Orta Öğretimde Yabancı Dil Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi.” Doktora tezi, Ankara Üni. Eğitim Fak,Ankara, 1979,s.12.

³⁶ Demircan, a.g. k., s.97.

³⁷ Dewey, J., Comperative Education, Routledge, London,1990,s.26.

“Öğrencilerin yabancı dili öğrenmeleri için herhangi bir özel önlem alınması yerine tercüman aracılığı ile derslerin sürdürüldüğü dikkati çekmektedir. Yine aynı dönemde yurtdışına eğitim-öğretim için gönderilen Türk bilim adamlarının Türkiye’ye dönmeye başlaması ile üniversitelerde yabancı hocalarla birlikte, yabancı dili iyi bilen bir öğretim kadrosu da oluşmaya başlamıştır.”³⁸Bütün bunların ülkemizde yabancı dil öğrenme konusunda toplumsal bir bilinç oluşmasına yardımcı olduğu söylenebilir. Ancak yabancı dil öğretimine ortaokuldan başlatılmasına ve tüm lise boyunca yabancı dil öğretilmeye çalışılmasına rağmen normal lise programları ile yabancı dil öğretimi bir türlü istenilen seviyeye getirilememiştir.

1954–55 ders yılında, ülkede artan yabancı dil bilen eleman gereksinimini karşılamak için, o güne kadar yabancı dilde öğretim yapan yabancı okullara birer seçenek olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yabancı dilde öğretim yapan 4 okul açılması kararlaştırılmıştır. Bununla ilgili olarak hükümetin ileri sürdüğü gerekçe şudur:

“Memleketimizle dünya milletleri arasında günden güne artan kültürel ve ekonomik temaslar ve yurdumuzda büyük bir hızla gelişen iktisadi ve teknik çalışmalar için belli başlı dünya dillerini hakkıyla öğrenen, ilmi çalışmalardan daha geniş ölçüde faydalanmasını bilen gençlere şiddetle ihtiyaç hissedilmektedir.”³⁹Maarif Encümeni’nin konu ile ilgili mazbatasında 4 adet olarak açılması teklif edilen bu liselerin ihtiyaca cevap vermeyeceği fikri de ifade edilmiştir. İlk olarak 6 lise açılması şeklinde teklif yapılmıştır. “Mazbatada Maarif Encümeni’nin konu ile ilgili önerileri şöyle yer almaktadır:

- Bu liselerin hepsinde, vekâletçe kararlaştırıldığı gibi sadece İngilizce değil bazılarında Almanca ve Fransızca veya hiç değilse birinde Almanca tedrisat yapılmalıdır.
- Mevcut orta ve tekniköğretim okullarında gerekli tedbirler alınarak yabancı dil tedrisatına ehemmiyet verilmelidir.
- Bu mahiyetteki liselerden başka, yabancı dil öğreten müesseseler de meydana getirilmelidir.
- Bu liselere imkân nispetinde gündüzlü talebe de alınmalıdır.

³⁸ Demircan, a.g.k., s.98.

³⁹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Cilt:5 içinde Esas No:1/125, Karar No:9,Ankara,1955.

Bu karar üzerine, 1932 yılında açılan Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji'nden sonra 1955–56 yılında İngilizce öğretim yapan 5 adet Maarif Koleji açılmıştır.’’⁴⁰

Bu kolejler cumhuriyetin yabancı dil öğretimine ilişkin, yabancı okullara seçenek olarak hizmete sunduğu en önemli yenilikler arasında yer almaktadır.

“Toplum tarafından kısa zamanda benimsenen bu okullar, zaman içinde yalnız iyi yabancı dil öğretimi için değil, aynı zamanda klasik liselerden daha iyi eğitim ortamı sunmaları yönünden de Türk halkının talep ettiği okullar haline gelmişlerdir. Ancak gerçekten amacına uygun, dil ve genel kültür eğitimi yapılması, araç-gereç, maddi olanaklar ve öğretmenlere bağlı olduğundan, sayılarının kısa zamanda artması, okulların özellikle, fen ve matematik derslerini yabancı dilde öğretecek nitelikli öğretmen bulma sorunlarını da, her geçen gün daha da arttırmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere, eğitim fakültelerinde yabancı dille öğretim yapan öğretmenlik programları açılmıştır.⁴¹

Tablo 1: Cumhuriyet sonrasında okutulan yabancı diller

	1924	1927	1935	1941	1950	1960
Almanca	+	+	+	+	+	+
Fransızca	+	+	+	+	+	+
İngilizce	+	+	+	+	+	+
İtalyanca	+	+	+	+	+	+
Latince	-	-	-	+	+	-
Arapça	+	+	-	-	+	+
Farsça	+	-	-	-	+	+

Kaynak: [http://www.libertasmedia.com.dil/goster.asp?sayfaid=\(26.6.2006\)](http://www.libertasmedia.com.dil/goster.asp?sayfaid=(26.6.2006))

⁴⁰ Demircan, a.g.k., s.119.

⁴¹ Alpay, a.g.k., s.43.

2.2.2. 1960–1999 Dönemi

Bu dönemi incelerken Türkiye'nin siyasi ve toplumsal düzeyde yaşadığı büyük çalkantılar ve askeri yönetimler kesinlikle göz önünde bulundurulmalıdır. Bu siyasal ve kültürel karmaşalar yabancı dil eğitimi politikalarını da etkilemiştir. 1960 ve 1970 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında uygulanan politikalara dönülmüş ve milli eğitim, kültür bilinci ön plana çıkarılmıştır.

1976 yılında hazırlanan özel yönetmelikle Anadolu liseleri adını alan yabancı dille öğretim yapan Türk okullarının sayıları halkın talebi karşısında giderek artmış ve bu sayı 1992–1993 öğretim yılında 193'ü bulmuştur. Bunlara 4 adet Anadolu öğretmen lisesi ve 10 adet Anadolu güzel sanatlar lisesi eklendiğinde toplam 207'ye ulaşmaktadır. 1984 yılından itibaren başlatılan bir diğer model de Anadolu meslek liseleri ile Almanca öğretim yapan Anadolu imam hatip lisesidir. “1992–1993 öğretim yılında bu grupta yer alan okul sayısı da 211'e ulaşmıştır. 1983 yılında kabul edilen 14-10- 1083 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Kanunu ise Türkiye'deki yabancı dil öğretiminin temellerini atmıştır. Bu kanununun amacı eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esasları düzenlemektir.”⁴²

“Yabancı dil eğitimi konusu, 1988 yılında toplanan Maarif Encümeni'nde ayrı bir komisyon tarafından ele alınmış ve komisyon görüşlerini genel kurulun onayına sunmuştur. Bu raporda yabancı dil öğretimi çeşitli açılardan incelenmiş ve bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu arada sadece bir yıl uygulamada halen basamaklı bir sistemi de bu raporda yer alan teklifler arasında yer almıştır.”⁴³ Türkiye'de yabancı dil eğitiminin daha etkili yapılabilmesi için son 30 yıl içinde yapılan en önemli değişiklik basamaklı kur sistemine geçilmesiyle olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı 1988–1989 öğretim yılında yabancı dil öğretiminde ‘Basamaklı Kur Sistemi’ uygulamasına geçilmesini karar altına almıştır. Basamaklı kur sistemi ile ilgili ana ilkeler şu şekildedir: Sistem altı basamaktan oluşur. Her basamağın süresi bir öğretim yılıdır. Birinci basamak zorunlu, diğer basamaklar isteğe bağlıdır. Her sonunda başarılı olan öğrencilere sertifika verilir. Sistemde dil değiştirmek mümkündür. Sistemde haftalık ders saati sayısı beştir. Yabancı dil derslerinde sınıf mevcudu en az 8, en çok 25'tir. Öğrenci başarısı, yılsonu başarı notu ve

⁴² Anadolu Liseleri Sınav Kılavuzu., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1989, s.8-12.

⁴³ Alpay, a.g.k., s.52..

merkezi sistemle yapılan sınavlarla tespit edilir. Yapılan sınavda, 100 puan üzerinden 70 alanlar başarılı olur. Sistemle ilgili uygulama esasların tamamı bir yönerge ile tespit edilir. Basamaklı kur sistemi uygulamasının başarılı olması, yabancı dil öğretmenlerinin hizmet içinde yetiştirilmesi, program geliştirme ve öğretim materyallerinin hazırlanması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Talim terbiye Kurulu Başkanlığına bağlı Yabancı Dil Eğitimi Geliştirme Merkezi (YADEM)'in kurulması kararlaştırılmış ve 1988 yılında ülke genelinde uygulama çalışmalarına başlanmıştır. “Sistemin uzun dönem hedefine ulaşabilmesi için öğrenci, öğretmen, öğretim programları, kitap, araç-gereç, mevzuat, bütçe ve okul binası-derslik gibi faktörlerin bir sistem bütünlüğü içinde ele alınması öngörülmüştür. Ancak uygulamadan kaynaklanan sorunların çözülememesi nedeniyle, basamaklı kur sistemi uygulaması 1989–1990 öğretim yılı başında son bulmuş ve tekrar eski uygulamaya geçilmiştir”.⁴⁴

Bu komisyonun teklifleri arasında yer alan bir başka konu, Anadolu liseleri ve Anadolu meslek liselerinde matematik, fizik, kimya ve biyoloji derslerinin Türkçe okutulması, ancak bu derslerle ilgili kavramların yabancı dil dersleri içinde işlenmesi fikri, giderek kabul görmeye başlamıştır. Özellikle o yıllarda uygulanmaya başlanan kredili ders geçme sistemi ile fen-matematik derslerini yabancı yapmak yerine, yabancı dil derslerinin kredi saatlerinin arttırılabilmesi olanağı da ortaya çıkmış ve bazı özel okullar uygulamalarını bu yolda yapmaya başlamışlardır. Bütün bunların yanında yine o yıllarda başlatılan süper lise uygulaması da yabancı dil ağırlıklı bir program uygulayarak, yabancı dil öğretimi için yeni bir seçenek model olarak hizmete sokulmuş bulunmaktadır.

“Bu okulların devlet okulu olmaları nedeni ile parasız, öğrencinin ortaokuldaki başarı ortalamasına göre, öğrenci kabul ettikleri için de sınavsız olmaları özellikle sınıftaki öğrenci sayısının iyi bir eğitim-öğretim gerçekleştirebilecek bir sayıda olmasına dikkat edilmesi nedeni ile bu okullar. Mali durumu iyi olmayan ailelerin çalışkan çocukları için önemli bir eğitim fırsatı olarak görülebilir.”⁴⁵ Zamanla elit liseler olarak bilinen Anadolu Liseleri'nin oldukça fazla sayıda ve çok yerde açılması ile bu liselere ilgi azalmıştır. Sayılarının hızla artırması sebebiyle bu liselerde yabancı dil derslerini ve yabancı dille okutulan dersleri verecek dil bilen öğretmen bulunamaması sorunu ortaya çıkmıştır. Anadolu liselerinde 6. sınıftan önce bir yıl İngilizce hazırlık programı uygulanıyordu. 6. sınıftan itibaren yine yabancı dil eğitimi devam ediyordu. 1997 yılında öğretim sekiz yıla

⁴⁴ Demirel, Ö., Yabancı Dil Eğitimi, İstanbul,2003,s.16.

⁴⁵ Alpay, a.g.k., s.47.

çıkartılmış ve yabancı dille eğitim yapan Anadolu liselerinin altıncı sınıf öncesi hazırlık sınıfları kaldırılmıştır. 9. sınıftan önce 1 yıllık hazırlık programı uygulanmaya başlanmıştır. Eğitimin 8 yıla çıkarılması ile 6. sınıftan önceki 1 yıllık hazırlık sınıfı kaldırılmış oluyordu. 6. 7. ve 8. sınıflardaki yoğun yabancı dil dersleri de bu yüzden azalmış oldu.

2.2.3. 2000’Li Yıllar

Eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile birlikte yabancı dil eğitiminde birtakım yeniliklere ihtiyaç duyulmuştur. 5. sınıftan sonra hemen başlayan yabancı dil eğitimi 8 yıllık eğitim ile 9. sınıfa kadar sekteye uğruyor. Her ne kadar 9. sınıftan önce 1 yıllık hazırlık sınıfı konulsa da öğrenciler 9. sınıftan itibaren hızlı bir şekilde çok zor olan üniversite sınavına hazırlandıkları için yabancı dile yeterince yoğunlaşamıyorlar. Yabancı dil öğretimi açısından oluşan bu boşluğu gidermek amacıyla yabancı dil öğretimine ilkokulların dördüncü sınıfından başlanmasına karar verilmiştir. Bu uygulamaya 1997–1998 öğretim yılında geçilmiştir. Böylece ilköğretim okullarında yabancı dil dersleri 4–8. sınıflara yayılmış olup ve beş yıllık süreyi kapsamaktadır.

“ MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü 2002 yılında 2000’i aşkın öğretmen ve müfettişle bir anket düzenledi. Bu ankette sonra MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü yabancı dil eğitimi konusunda hazırlanan bir raporla yabancı dil eğitiminin 1. sınıftan itibaren başlamasını, 1. 2. ve 3. sınıflarda yabancı dil konularına ağırlık verilmesini tavsiye etti. Bu raporda bahsedilen sınıflarda öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre yabancı dil için belli bir zaman ayrılmasının yararlı olacağı görüşü belirtilmiştir.”⁴⁶ .Bu durum ne kadar doğru görünse de ülkemiz şartlarında uygulanmasının mümkün olmadığı bilinmektedir. Bunun en iyi göstergesi öğretmen ihtiyacı ve sınıfların kalabalık olması hatta bazı bölgelerde hala birleştirilmiş sınıflarda eğitime devam edilmesidir.

“Türkiye’de, yabancı dille eğitim yapan özel okullara çok yoğun bir ilgi vardır. 80’li ve 90’lı yıllar özel okul sayısında artışın olduğu yıllardır. 1995 verilerine göre sadece İstanbul’da İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca eğitim yapan orta dereceli okulların sayısı 150’nin üzerindedir. Bütün Türkiye’de ise özel okulların sayısı 1995 yılı itibariyle 871’dir.”⁴⁷ Özel okullarla ilgili düşüncelerimi daha sonraki bölümlerde anlatacağım.

⁴⁶<http://www.meb.gov.tr/haberler/habergirinti.asp?ID=25>(11.04.2006)

⁴⁷ Doğan, a.g.k., s.14.

“2001 yılı verilerine göre ise Türkiye’deki özel okulların sayısı 1.928’e ulaşmıştır. Bu okulların 1.801’i Türk okuludur. 67 okul azınlıklara aittir. 30 okul yabancılar tarafından açılmıştır. 10 okul ise Türkiye’deki yabancı uyruklu öğrenciler için açılmış uluslararası okul statüsündedir. Bu süreç 2000’li yılların hemen başında değişmeye başlamıştır. Resmi ve özel okullarda eğitim ve öğretim gören öğrenci sayısına bakıldığında resmi okullarda okul öncesi eğitiminde 238.240, ilköğretimde 10.139.221, ortaöğretimde 2.239.135 öğrenci okurken, özel okullarda okul öncesi eğitimde 18.152, ilköğretimde 171.623, orta öğretimde 73.136 öğrenci öğretim görmektedir. Diğer bir deyimle örgün eğitim sistemi içerisinde resmi kurumlarda 12.616.596 öğrenci öğrenim görürken, özel okullarda 2003 yılındaki öğrenci sayısı 262.911’dir. Bu durumda özel okulların eğitim sistemindeki yeri %2’lerde görünmektedir.”⁴⁸Günümüzde milli eğitim bakanlığının özel okullara verdiği birtakım teşviklerle özel okullar tekrar cazibe merkezi olarak gösterilmekte bunun yanında devlet okulları hemen her konuda göz ardı edilerek eğitim ve öğretim sorunun daha da büyümesine katkı sağlamaktadır. Özel okulların yabancı dil eğitimi için sundukları imkânlar yadsınamaz fakat Türkiye özelinde konunun hem siyasi hem de sosyal boyutları vardır. Bazı dini tarikatların elindeki okullar ve dış destekli okullar yükseköğretimde zorunlu olan yabancı dil bilgisi konusunda devlet okullarında okuyan çocuklardan çok daha şanslı bir konuma gelmekte buda ülkemizin eğitim politikaları konusunda nedenli vahim bir tablo içinde olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Ülkemizde yabancı dil öğretimi örgün eğitimde, devlet okulları, özel Türk, yabancı ve azınlık okullarında sürdürülürken, buna yaygın eğitimde de önemli yer verildiği dikkati çekmektedir. Bu amaçla kurulan özel dershaneler Türk ve yabancı öğretmenlerle özellikle yetişkinlerin yabancı dil gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadır. Son yıllarda, bütün bu çabalara yeni bir boyutun eklendiği de dikkati çekmektedir. Bu boyut, Türkiye’deki firmalar aracılığı ile yurtdışındaki yabancı dil kurslarına öğrenci göndermek şeklindedir. Bunların bir kısmı, Aupair’lik şeklinde gönderdikleri kişilere dış ülkelerdeki ailelerin yanında kalma ve çalışma imkânı sağlayarak, dil eğitimlerine katkı sağlamaktadır.

Avrupa birliğine adaylık ve müzakere süreci içerisinde günümüzde eğitim politikaları Avrupa birliği ilgili komisyonlarıyla yürütülmektedir. Yabancı dil öğretimi ile ilgili esaslar da ülkemizin eğitim kaynakları fazlaca göz önüne alınmadan şekilsel

⁴⁸ Eyüboğlu, R., “Açılış Konuşması.” İ.Erdoğan(ed.). Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dil Eğitimi ve Kalite Arayışları, Özel Okullar Derneği Yayınları,İstanbul, 2003,s.9.

değişimler yapılmıştır. Bu durum milli eğitim ve kültür politikaları birçok yapısal değişikliklere yol açmış, sonuçlar bazında ise olumlu ve olumsuz tarafları kamuoyunda yeterince tartışılmamış ve uygulamadaki aksaklıklar konusunda birçok aydın ve bilim adamı çağın yeniliklerine ayak uyduramamakla suçlanmış, sözde gelişim ve değişimin önünde engel olarak görülmüşlerdir.

2.3. Türkiye’de Yabancı Dil Öğretiminin Tarihi Süreç İçerisindeki Konumu

Osmanlı İmparatorluğu’nun geniş bir coğrafî alana yayılması ve çeşitli milletlere mensup azınlıkları bünyesinde barındırması ile birden fazla dilin konuşulduğu ve çok kültürlülüğün yaşandığı bir toplum yapısının oluştuğunu görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu’nun bu yapısı çok dilliliğe ve kültürlülüğe örnek gösterilebilir.

Tanzimat dönemine kadar Osmanlı devletinde bilim ve öğretim dili Arapça idi. Tanzimatla birlikte Arapça ve Farsçanın yanında Enderun Mektebinde Fransızca da öğretilmeye başlar. 1914 yılına kadar “Galatasaray Sultaniyesinde” (Galatasaray Lisesi) öğretim dili Fransızcadır. İstanbul’da kurulan Tercüme odası, 1864 yılında “Lisan Mektebi” olur. Yabancı dil öğretmenlerinin de yetiştirildiği bu okulda, 1892 yılında Sultan Abdülhamit’in emriyle Fransızca, Rumence ve Bulgarca’nın yanında Almanca, İngilizce ve Rusça da öğretilir. Medrese programlarına yabancı dillerin konması, şeyhülislam ve Evkaf Nazırı Hayri Efendinin gayretleri ile 1914 yılında yapılan Medrese reformuyla gerçekleştirilmiştir.”⁴⁹

1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile Arapça ve Farsça müfredat programlarından kaldırılarak yerine Almanca, İngilizce ve Fransızca programlara dâhil edilmiştir. Tanzimat’la başlayan batılılaşma hareketleriyle birlikte belirli dönemlerde batı dillerinden biri ön planda tutulmuştur. Tanzimat döneminde Fransızca ön planda iken, Meşrutiyet döneminde Almanca’ya önem verilmiş, İkinci Dünya Savaşından sonra ise İngilizce öne çıkarılmıştır.

Zorunlu ders olarak okutulan yabancı dil dersi 1988 yılından itibaren seçmeli ders olur. Ders saati oldukça az olan yabancı dil dersi Liselerde önemini kaybeder. Yabancı dil öğretmenleri (Fransızca ve Almanca) Türkçe derslerinde görevlendirilirler. Zamanla

49 Önen, Y., Cumhuriyet Devrinde Türkiye’de Almanca Öğretimi ve Germanistik, içinde, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını No: 239, Ankara.1974.s.256-258.

Fransızca ve Almanca okullardan tedricî olarak kaldırılır ve öğrenciler İngilizce öğrenmeye yönlendirilir. Doksanlı yıllardan başlayarak günümüze gelindiğinde İngilizce'nin hemen hemen bütün okullarda yabancı dil olarak hâkimiyetine tanık oluyoruz. Tabi bu hâkimiyette en önemli etkenlerden biri de küreselleşme onun yansımalarıdır. Yüzyılımızın başlarında sömürge ülkesi olan birçok devletinde İngiliz dili ve kültürünün etkisi altında olması, örneğin Hindistan ve 1940'lardan sonra Amerikanın her alandaki yükselişi diğer nedenler arasında gösterilebilir.

2.4. Yabancı Dil Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar

Yabancı dil eğitimi üzerine ortaya konulan en önemli eleştiri yabancı dil eğitiminin belirli bir plan ve programa dayanmadan bireylerin olmazsa olmazı olarak gösterilerek, hâkim olan yabancı dilin günümüzde İngilizce'nin Türk Dilini tamamen etkisi altına alması ve Türk Dilinin yozlaşmasına sebep olmasıdır. Bu sorunun en çok hissedildiği alan ise yükseköğretim kurumlarının Türkiye'de neredeyse tamamen Türkçe eğitimi bir kenara bırakmasından anlaşılabilir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Halkına göstermiş olduğu "Milli Eğitim" hedefinden kastı yükseköğretim birimlerinde Türkçe eğitimin adeta yasaklanması olduğunu düşünmüyorum. Yabancı dille eğitim ile yapılan şey yükseköğretim öğrencileri daha işin başında iken, bu ülkede hiç bir şey yapılamayacağı ve ancak yurt dışında bir şeyler yapılabileceği görüşünü benimsemektedirler. Bu konuda Fin bilim adamı G. Ramsted : “ Terim bulmakta güçlüğü rastlamıyoruz. Bizim Fin dilinde sözcük kökleri ve ekleri çoktur; fakat Türk dilindekiler kadar bol değildir. Türk dilinde bilimsel terimler yapmak daha kolay olurdu. Çünkü Türk dilinde söz hazinesi çok zengin olduğu gibi ekler aracılığı ile yeni söz yapmak bu dilin ruh ve yapısına uygundur.” demiştir. Ülkemizin geldiği bu aşamada eğitim dilinin yabancı bir dil olması üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gereken bir olgudur.”⁵⁰

⁵⁰ Tavşanoğlu, L., 'Yabancı dille eğitim olmaz.' (O. Sinanoğlu ile söyleşi) Cumhuriyet, 10 Ocak,1999,s.12.

Türk dilini aşağılamayı artık bırakmalı ve dil eğitiminin bilimsel yöntemlere dayandırarak ve ulusal bir eğitim politikasının çağdaş değerlere uygun olarak ortaya konmasının gerekliliğinin artık farkına varmalıyız.

Türkiye'yi her alanda ileri düzeye taşıyabilecek bireyler dil eğitimde bilimsel değerleri kavramış ve bu ulusal bilinçle eğitim veren kurumlarda yetişebilir. Yabancı dille eğitim veren kurumlar günümüzde ne yazık ki üreten, yaratan ya da yöneten insanlar değil; ancak çoğunlukla yabancı sermayeli bir şirkete hizmet edecek kendi kişisel çıkarlarından fazlasını düşünmeyen insanlar yetiştirmeye eğilimlidir. "Kültürlü bilinen ancak kültürün belkemiği anadilimize darbe vuranlar o kadar yaygın ki, bu insanların tutumlarının artık kanıksandığını ve tepki görmeyen bu tutumun giderek daha da pekiştiğini düşünüyorum." "1950'lerde yabancı "danışmanlar" devreye girinceye kadar Türk ortaöğretimi kendi insanların sosyal, kültürel, ekonomik gelişimlerine katkı sağlayacak vatandaşlar yetiştirmek niyetindeydi. O zamana dek hâlâ Atatürk'ün milli eğitim anlayışına göre yürümekteydi. Sonra bazı şeyler değişmeye başladı dünyada yaşanan siyasi gelişmeler. Türkiye üzerinde her alanda etkili oldu, özellikle eğitim." ⁵¹

"Öğrenciler derslere girip bir şeyler öğreneceğine, en önemlisi düşünme alışkanlığı edineceğine, dersanelere özel kurslara mahkûm ediliyorlar. Çünkü konuların ruhu yerine, birtakım, ezberciliği teşvik eden sınavları geçme taktiklerini öğrenecek. Amaç herhangi bir üniversiteye, herhangi bir dalda kapağı atmak. Öğrencinin ne için ve nasıl bir meslek edineceği önemli değil. Öğrencilerin ancak %10 kadarı, istediği, sevdiği bir dala girebiliyor; onun, dolayısıyla ülkenin, kaderini işte o alfabe çorbası sınavlar belirliyor. Bu, yirmi yıldır böyle gittiğine göre, demek ki ülkemiz %90 yaptığı işten, mesleğinden nefret eden insanların elinde." ⁵²

Kocamanın, dil eğitiminde yeni yönelimler makalesinde ortaya koyduğu temel dayanakların göz önünde bulundurulmaması ülkemizde ortaya çıkan problemlerin kaynağını oluşturmaktadır kanımca. Kocaman makalesinde ; "Dil öğretiminin temelinde iki dayanak bulunduğu ve bu dayanakların günümüzde de temel olarak aynı kaldığından bahsetmiştir. Bu dayanaklar:

Öğretilecek nesnenin, dilin, niteliğine ilişkin bilgiler(Dilbilimle alakalı)

⁵¹ Bilici, E. N., 'Harf İnkılabı'na gizli devrim'. (E:Noyan ile söyleşi) Zaman Pazar, 17 Ocak 1999, s.3.

⁵² Tavşanoğlu, L., 'Yabancı dille eğitim olmaz.' (O. Sinanoğlu ile söyleşi) Cumhuriyet, 10 Ocak, 1999, s.12.

Dilin öğrenilmesine ya da kazanılmasına ilişkin görüşler(Ruhbilimle alakalı)

Amacı belirlemenin ve nasıl belirlenmesinin öneminin belirtilmesinden sonra amacı bulabilmek için-gereksinim çözümlemesi yapılması gerektiğinden bahsetmektedir. Böylece uygulanacak olan program öğrenci odaklı olacak ve öğrencinin ihtiyaçlarına, gereksinimlerine göre dil öğretimi şekillenecektir. Diğer bir deyişle dili kullanacak kimsenin, kullanma nedeninin, bağlamının işin içine girmesiyle, dilin toplumsal iletişim bağlamının önem kazandığından bahsedilmiştir; bu yaklaşım makalenin yazıldığı yıllardan sonra baskın olan yaklaşım olarak devam etmiştir. Makalede “iletişim edinci” yaklaşımının kurucularından “Hymes” da parantez içinde not olarak verilmiştir ki Hymes’ı iletişimsel yaklaşım bağlamında daha sonra birçok kişi izlemiştir. Bu yaklaşıma göre doğruluk un tek başına yeterli olamayacağı, uygunluk ve geçerlik in göz önüne alınmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir. Yanlıslara ise hoşgörüyle bakılması gerekir demiştir Kocaman. Gerçekten de günümüzde, yanlıslar öğrencinin dili öğrenmesinin bir göstergesi olarak görülmekte; öğrencinin dili korkmadan kullanabilmesi açısından hoş görülmeleri gerektiğini önermektedir.⁵³

Yabancı dil eğitiminde birçok yaklaşımlar ortaya çıkmış bu yaklaşımlar zaman zaman eğitim politikamızda ortaya konmaya çalışmış fakat artık günümüzde ulusal bir dil politikası izlenmediğinden temel yöntemlerden bahsetmek mümkün değildir. Yabancı dilde eğitim üzerine uygulanan yöntemler bazında para ve okulların imkânları belirleyici rol oynamaktadır. Yakın geçmişte yaşadığımız sürece bakarsak yeni bakış açıları, yeni yöntem arayışlarına yol açmıştır. 1940–1960 arsında duyumcu- dil(audio-lingual)yöntemin etkisinden söz edilebilir. 1960lar’da Chomsky’le dil öğretiminin bilinçli bir kazanım olduğunun düşünölmeye başlanmıştır. Chomsky’e göre DKD=Dil Kazanım Düzeyi (LAD=Language Acquisition Device)’ın insanın doğuştan getirdiği bir kazanım düzeyi olduğundan bahsedilmiştir. Öğretim yönteminde değil öğretim yöntemlerinde toplandığından bahsetmiştir. Buna göre çeşitli yöntemlerin birleştirilerek seçmeli(eclectic) bir yöntem izlendiğinden bahsedilmektedir ki çeşitli amaçları karşılayabilmek –gereksinim çözümlemesinin gerektirdiği gibi- için bunun gerekli olduğu ve ne kadar yöntemlerden bahsedilirse bahsedilsin öğretmenin, kendine, duruma ve öğrenciye uygun kendine has bir yöntem izlemeye başladığının gerçekliği de unutulmamalıdır. Son zamanlarda yukarıda

⁵³ Kocaman, A., Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler,Türk Dili Öğretimi Özel Sayısı,Ankara,1983,s..9.

verilen yönelimlerin dışında başka yönelimler de çıkmış; son olarak “Görev- odaklı öğrenme modeli”(Task-based Learning) dil öğretiminde baskın rolü oynamaya başlamıştır. Yabancı dil öğretimi üzerine özellikle Cumhuriyet döneminden sonra ağırlık verilmesi ancak henüz kendi koşullarımıza uygun bir ders izlencesi gerçekleştiremediğimiz yadsınamaz bir gerçektir. Bunun nedeninin de temelde öğretici yetiştirme noksanlığından kaynaklandığı söylenebilir.

“Öğretmenliğin bir sanat olduğu görüşünün yanında onun bir bilim olduğunun kavranması gerektiği bu bilimsel yaklaşımla hem yabancı dil öğretimine hem de anadile bakış açımızın ve görüş çerçevemizin genişleyeceğini unutmamalıyız.”⁵⁴ Cumhuriyetin kurulmasında bu yana süre gelen yabancı dil öğretim deneyimimiz var. Ne var ki bu deneyimimizin, dil öğretimi ile ilgili verilere baktığımız zaman, yabancı dili konuşmak yâda anlamak düzeylerinde iyi yansımadığını görüyoruz Ülkemizde yaygın olan, yabancı dil öğretiminde yaptığımız yatırımdan verim alamıyoruz, görüşü üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir.

Yabancı dil öğretimi ve eğitimine ilişkin politikalarımız tam olarak tespit edilmemiş, dünyadaki politik gelişmeler, eğitim ve öğretimimizde kendini göstermiştir. Yaşanan bu gelişme ve değişmelere paralel olarak İngilizcenin eğitim kurumlarımızdaki konumu ve ağırlığı bunun bir göstergesidir.

“Ülkemizdeki toplumsal ve kurumsal beklentileri saptamak için, sağlıklı bir ihtiyaç analizinin yapılması gerekir. Bu analiz sonucu, ulusal bir yabancı dil politikası belirleyerek, toplumsal ve kurumsal beklentilerin gerçekleşmesini sağlayabiliriz. Böylece eğitimde istediğimizi değil, istenileni öğretmek mümkün olabilir.”⁵⁵Toplumsal beklentiler doğrultusunda istenilenin öğretilmesi yabancı dil’i amaç konumundan çıkararak araç konumuna getirir. Ülkemizde yabancı dil öğretimi ve öğrenimi konusu irdelendiği zaman, istisnalar hariç tutulursa, yabancı dilin hep amaç konumunda olduğu görülmektedir. Yabancı dil’in amaç olarak belirlenmesi, yabancı dili bir üst dil konumuna getirir ki, bu durumda yabancı dilde iletişim sağlamamız mümkün olmaz. Dilbilimsel bir yaklaşımla, dilin araç, gramerin amaç olması halinde, yabancı dili bildirişim aracı olarak kullanabilir ve öğretebiliriz.

⁵⁴ Kocaman, ag.k.,s.9.

⁵⁵ http://yadem.comu.edu.tr/1stELTKonf/TR_Ibrahim_Ilkhan_Sorun_Cozum.htm (6/05/2006)

Yabancı dil bilgisinin Üniversite sınavının ilk basamağında giriş puanlarına katkısının olmaması, iletişim aracı olarak kullanılmaması veya yabancı dilin sadece ileriye matuf saklı bir bilgi olarak öğrenilmesi, öğretilmesi öğrencileri motive etmemektedir.

Yabancı dil öğretimini sadece M.E. B. bünyesinde görüp değerlendirmemek gerekir. M.E. B. nitelikli öğretmen yetiştirme konusundaki hedef ve beklentilerini Y.Ö.K. ile paylaşmak durumundadır. Önceki yıllarda M.E. B. ve Y.Ö.K. arasında bu amaca dönük bir koordinasyonun olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise M.E. B.'in akıl almaz kadrolaşma ve devletin temel niteliklerini yıpratma uygulamaları bu işbirliğini imkânsız hale getirmiştir. Bu konunun önemini çok iyi kavranması gerektiğini bir kez daha kalın çizgilerle altını çizerek vurguluyorum.

Yabancı dil öğretimiyle ilgili yöntem tartışmaları yıllardan beri devam etmekte olup, halen de devam edecek gibi gözükmektedir. Bununla birlikte okullarımızda uygulanan yöntemin M.E. B.'nin öngördüğü yöntemden farklı olduğu da bir gerçektir. Öğretmenler uygulanması gereken yöntemi değil de, genellikle kendilerinin alıştığı yöntemi uygulamaktadırlar. Bu güne kadar ülkemizde uygulanan yöntemlerin yabancı dil öğretimine katkıları ne olmuştur? Düşünsel anlamda şöyle değerlendirebiliriz. Gramer-çeviri yönteminde yabancı dilin grameri, audio-lingual yöntemde günlük dialoglar, iletişimsel yaklaşımda ise yabancı dilin kültürü ile birlikte o dilin kullanımı ön plana çıkarılmıştır. Ne var ki bu yöntemlerin uygulamalarından verimli bir sonuç alınamadığı da herkesin malumudur. Yöntemler önemli olmakla birlikte, yöntemin belirleyicileri bizim kıstas ve şartlarımıza göre bu yöntemleri ortaya koymamışlardır. Yöntemlerin bu bağlamda sorgulanması gerekir.

Ezbere dayalı bilgi yüklemesi yapılan öğrencilere sınavlarda yine o bilgiler doğrultusunda sorular yöneltilmektedir. Yabancı dil dersinde ezberlenmesi gereken kalıplar olmakla birlikte, sınavlar çoğunlukla dil kullanımına yönelik olmayıp, gramer ağırlıklı yapılmaktadır. Ne var ki öğrenciler ezberlenen şablon kalıpları ve grameri sınavların dışında başka bir yerde kullanamamaktadır. Dilin faydacı (söz-eylem) yönü ve gramer bilgilerinin dile kodlanması öğretilmediği için, öğrenilen bilgiler pasif kalmaktadır.

“Öğrencilerin ana dil bilgisinin yabancı dil öğrenimine olan etkisini unutmaksızın, ana dil yardımı ile yabancı dil öğretiminde başarıyı artırmamız gerekiyor. Anadil öğretiminde öğrenciler bilişsel (kognitiv), daha doğrusu dil'e bağlı kalırken, yabancı dilde ifade etmeye bağımlı olmaktadır. Böyle bir ikilem bize anadilde senteze ulaşma,

yabancı dilde ise amaca yönelik ders sistemini ortaya koyar. Burada amaç-araç ve senteze ulaşmanın sınırları betimlenmelidir.”⁵⁶Özellikle Sivil Toplum örgütlerinin ve siyasilerin Avrupa birliğine girmemiz konusundaki tutumları eğitimcileri yabancı dili tekil konumundan çıkartarak, yabancı dillerden söz etmeliyiz diyecek konuma getirmiştir.

“Dünyadaki iletişim dili İngilizce’de olsa, Avrupa Birliğinin öngördüğü çok dillilik konusunu hayata geçirmeliyiz. Avrupa Birliğinin değişik ülkelerden oluşan 40 uzmanın yabancı diller için koyduğu “çerçeve program’a” göre “temel, orta ve üst düzey” diye belirlenen Yabancı Dil seviyesi altı kategoride değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerle Türkiye’deki yabancı dil eğitimi sorununu çözümleriz.”⁵⁷ Kùltürlerin gelişiminde politikacıların ve kurumların etkisi vardır, yalnız kùltürlerin ediniminde ve değişiminde böyle bir durum söz konusu değildir. Yabancı dil kalıplara bağlı olarak öğretilir, yabancı dilin kùltüründen soyutlanabilir. Ne var ki bu durum öğrencinin anadildeki ifade tarzını yabancı dilde kodlaması anlamındadır. Bu nedenle ders materyalleri yabancı dilin ülke bilgisini ve kùltürünü içermelidir. Kùltürel farklılıklar ve zıtlıklar iletişime engel olduğu için, ayrıca öğrencide merak ve ilgi uyandıracaktır. Bu nedenle yabancı dilin kùltürünü öğrencilerde yeni ufuklar açan değerler sistemi olarak düşünmek gerekir. Böylece önyargıların yargılanarak gerçeklerin ifade edildiği ortam yaratılmış olur ki, gerçek iletişim ile de öğrencilerin motivasyonu sağlanmış olur.

Gerçek iletişim; yabancı dilin amaç konumundan araç konumuna getirilerek kùltürler arası öğrenmenin gerçekleştirilmesidir. İhtiyaç analizi yapılmadan belirlenen yabancı dil programları, programı belirleyen kişilere göre yapılacaktır. . Yabancı dil öğrenmek zorunda mıyız, istiyor muyuz ve öğretebiliyor muyuz sorularına uygulanabilir öneriler getirilmelidir. Yabancı dil bilgisi ile iletişim kurabilen, eleştirel düşünmeye yönelik öğrencilerin yetiştirilmesi esas alınarak, kişilikli, ulusal bir yabancı dil eğitim politikasına mutlaka sahip olmamız gerekmektedir. Zira “ kişiliği olmayan ulusal bir eğitim düzeninden, yarın kişiliği olan bir devlet düzeni çıkmaz”⁵⁸

“Yabancı dil olarak, İngilizcenin, özendirilmesi, yaygınlaştırılması ve sosyal yaşamın her karesinde karşımıza çıkması, düşünsel anlamda tek-tip toplumsal yönelişi ve düşünce tarzını ortaya koymaktadır. Osmanlı’nın ulaştığı çok dillilik ve kùltürlülük mozaiğini ulusal çıkarlarımız doğrultusunda, yabancı diller için oluşturmalıyız.

⁵⁶ http://yadem.comu.edu.tr/1stELTKonf/TR_Ibrahim_Ilkhan_Sorun_Cozum.htm (6.05.2006)

⁵⁷ Hartenburg,J., VIII. Uluslar arası Türk Germanistler Kongresi, Sakarya Üniversitesi ,Sakarya,2002.

⁵⁸ Karabulut, Ö., Yabancı Dilde Eğitim Yıkımdır, Cumhuriyet Gazatesi,23.02.2001.s.2.

Beklentimiz; değişik kùltürlerin kazanımı ile bir senteze ulaşılması ve kişinin kendi kültürel değerlerinin bilincine varmasıdır. Sonuç olarak; Avrupa Birliğine giden yolda uzlaşmanın en önemli unsuru, yabancı dillerdir. Ama bu yolun sonuna ulaşmanın ulusal bir dil politikası oluşturmadan imkânsız olduğu açıkça ortaya konması gereken bir gerçektir.”⁵⁹Yabancı dil eğitimi ve öğretimi konusunda belirlenen bu düşünceleri değerlendirdiğimizde, Atatürk’ün milli eğitim politikalarını teknolojik gelişmelere dayalı olarak akademik çevrelerce uygulanmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

2.5. Yabancı Dil Eğitiminin Ana Dil Üzerindeki Etkileri

1990’lı yıllardan sonra yabancı dil eğitiminde uygulanan programlarla ana dilin adeta ikinci plana itilmiş olduğu izlenimine kapılmak mümkündür. Türkçe, neredeyse ana dilimiz olduğunu unutturacak ölçüde yabancı sözcüklerle doldurulmuştur.

“Kendi sözcüklerimiz kullanmak yerine yakın anlamlı yabancı sözcükler kullanmak görsel ve işitsel basın kuruluşlarında gelenek halini almıştır. Sorunların belki de en önemlisi, dilimizin kamuoyu önündeki kullanımında görülen Türkçe den kaçış diyebileceğimiz süreçtir. Ülkeyi yönetenler, basın-yayın kuruluşları ve bir kısım aydınlar, çok güzel Türkçe karşılıkları bulunsa da yabancı sözcükleri kullanmaktan sanki olağanüstü bir zevk alıyorlar. Türkçe konuşmaktan kaçan bir kamuoyu oluşmuş görünüyor. Bu durum dilimiz için büyük tehlikedir.”⁶⁰Kuruluş ve müessese adları birçok kentlerde yabancı isimlerden meydana gelmektedir. Konuşmada veya yazıda aralara yabancı sözcük sıkıştırmak, ana dilin kullanımını bozmaktadır. Yabancı dil ne kadar önemli olursa olsun, insanın ana dilinin önemini unutmaması gerekir. Eğitimin en önemli unsurlarından birinin bireyleri düşünen, eleştiren ve düşüncelerini düzgün ifade edebilen kişiler olarak yetiştirmektir. Öğrencinin kendi dilini ikinci sınıf, yetersiz bir iletişim aracı olarak görmesi çok sakıncalı bir durumdur. Böyle bir öğrencinin kendi kültüründen ve ana dilinden uzaklaşması zaman içinde beklenebilecek en doğal sonuçtur.

“1930’lardan 1980’e kadar yürürlükte olan 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun 21. maddesi, Türkçe’yi koruyucu hükümler taşıyordu. Son yıllarda görülen yabancı dil işgali nedeniyle, ilgili Devlet Bakanlığınca 1997’de hazırlanan “Türk Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

⁵⁹ Alpay,a.g.k., s.61.

⁶⁰ http://www.turkcedunya.com/bilisimde_ulusallik_ve_turkce.htm (7.16.2007)

Böylece Türkçe'yi yozlaşmalardan koruma, yabancı dillerin baskısından kurtarma amaçlanıyor. Bu akılcı yaklaşımla gerçekçi uygulamadan alınacak dersler bulunduğu çok açıktır.”⁶¹ Türkiye de özellikle 1980'den sonra görülen büyük yanlışlardan biri, yabancı dil öğretimi ile yabancı dille öğretimin birbirine karıştırılmasıdır. Günümüz dünyasında yabancı dilin ve yabancı dil öğrenmenin önemi elbette ki tartışılmaz. Her türlü ilişki, iletişim ve gelişme için yabancı dil elbette ki çok gerekli. Ama Türkiye de özellikle 2000 li yıllardan sonra düşülen önemli bir yanlış, yabancı dilin araç değil amaç olarak görülmesidir. İşte bu nedenle, yabancı dille öğretim yapan okulların ve üniversitelerin sayısı hızla artmaktadır. Oysa yabancı dil amaç değil araçtır.

“İşin en acı ve düşündürücü yanı da, yabancı dille öğretim yapan kurumlarda okuyan Türk çocuklarının Türkçe'yi ihmal etmeleri, giderek unutmaları, özellikle yazılı anlatım yetersizlikleri içine düşmeleri ve kendi dillerini küçümseyip hor görmeleridir. İşte en büyük tehlike de burada yatıyor. Ana dilinin yetersiz olduğu inancı ile yetiştirilen bir genç, kendi diline ve kültürüne nasıl saygı duyacaktır? O hâlde öncelikle yapılması gereken şey, yabancı dil öğretimi ile yabancı dille öğretimi birbirine karıştırmamaktır. Çok gerekli olan yabancı dil öğretimini bütün okul kademelerinde en etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirelim. Bunun yollarını arayalım. Ama çok gereksiz olan ve ülkemizin geleceği, kültürü açısından büyük tehlikeler taşıyan yabancı dille öğretim tuzağından kurtulalım. Bunun için de her şeyden önce ana dili duygusu, duyarlılığı ve dil bilinci gerekir. Çağdaş ülkelerin hiçbiri yabancı dilde eğitim yapmıyor. Bu durum, sadece az gelişmiş ülkelerde ve sömürgelerde görülüyor. ”⁶²Bazı okullarda eğitim yabancı dille yapılırsa Türkiye'nin dış dünya ile daha kolay anlaşacağı, Türkçe'nin bilim dili olmadığı, İngilizce ile daha iyi bilim yapılacağı yolundaki görüşler yanlıştır. Eğer bilim toplum içinse her ülkede bilim ancak o ülkenin kendi diliyle yapılabilir daha sonra diğer dillere aktarılarak bütün halkların yararına sunulur. Bir insan, dünyayı en sağlıklı biçimde ancak kendi diliyle algılayabilir ve anlatmak istediğini de en güzel kendi diliyle anlatabilir.

“1933 reformunu yaşayan İstanbul Üniversitesine gelen yabancı bilim adamlarından 3 yıl içinde Türkçe öğrenmeleri ve bu sürenin sonunda derslerini Türkçe vermeleri istenmişti. Amaç ne? Amaç, Türkçe'nin bilim dili olarak kullanılması ve geliştirilmesidir. Çünkü cumhuriyeti kuranlar, dilin bir ulusun kimliği ve o ulusu yarınlara taşıyan en önemli öge olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu eğilimlerin yabancı dil eğitimini

⁶¹ http://www.turkcedunya.com/bilisimde_ulusallik_ve_turkce.htm (7.16.2007)

⁶² Tavşanoğlu, L., 'Yabancı dille eğitim olmaz.' (O. Sinanoğlu ile söyleşi) Cumhuriyet, 10 Ocak, 1999,s.12.

baltalamak olduğunu savunanlar yabancı dil eğitimi almış çağdaş vatandaşlar yerine kendi toplumuna yabancılaşmış vatandaşlar görmeyi yeğlemektedirler.”⁶³Burada Türkiye’de ortaöğretimin lokomotifi durumunda olan Anadolu Ve Fen Liselerine değinmek yararlı olacaktır. Geleceğimizin teminatı olarak gördüğümüz genç beyinlerin yabancı dil öğrenimi ve anadilin doğru kullanımı konusunda tamamen karanlık bir yola girmişlerdir.

“Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’nün 2002 yılında yayınladığı Anadolu Lisesi İngilizce dersi öğretim programının giriş bölümünde: Türkiye de, belirtilen niteliklere sahip bireyleri yetiştirmek için var olan yabancı dil öğrenimimizi ve yabancı dil eğitimi alt yapısını daha da iyileştirmek ve ileri düzeydeki ülkelere düzeye ulaşmak gerekir. Bunun için Türkiye’nin üyesi olduğu Avrupa Konseyinin, Dil Gelişim Dosyası çalışmaları da göz önüne alınarak çağdaş ölçütlere uygun bir öğretim programı geliştirilmiştir denmektedir.”⁶⁴ Aradan geçen beş yılda bu program tamamen değiştirilmiş hazırlık sınıfları kaldırılmış yabancı dil eğitimi konusunda Anadolu Liseleri neredeyse devre dışı bırakılmıştır. Burada sorulması gereken bir diğer soru ise Eğitim Sistemimiz içinde kalburüstü okullar olarak gösterilen Galatasaray Lisesi, İstanbul Lisesi ve Kadıköy Anadolu Lisesi gibi okullar neden hala hazırlık sınıfı uygulamasına devam etmekteyken diğer okullara bu imkân verilmemektedir.

Mili Eğitim Bakanlığının internet sayfasında Anadolu Liseleri için şu bilgiler yer almaktadır: “1955 yılında İstanbul, İzmir, Eskişehir, Diyarbakır, Konya ve Samsun’da Maarif Koleji adıyla açılmış, 1975 yılında Anadolu Lisesi adını almıştır. Anadolu liseleri, ilköğretim üzerine hazırlık sınıfı bulunan veya bulunmayan ve hazırlık sınıfı dışında en az 4 yıl öğrenim veren karma okullardır. Okulun amacı, öğrencilerin; -İlgi, yetenek ve başarılarına göre yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını, -Yabancı dili, dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde öğrenmelerini sağlamaktır.”⁶⁵

Okullara merkezî sistemle yapılan seçme ve yerleştirme sınavına göre öğrenci alınır. Sınava başvuru ve kayıt-kabul, Bakanlıkça yayımlanan Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı Kılavuzunda; kontenjan, tercih ve yerleştirme ile ilgili esaslar ise Tercih ve Yerleştirme kılavuzunda belirtilir. Birinci yerleştirme ve kayıt işlemleri

⁶³ http://www.turkcedunya.com/oktay_sinanoglu_ataturk_bilim_egitim..htm (7.16.2007)

⁶⁴ Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Anadolu Lisesi (Hazırlık Sınıfı ve 9,10,11.sınıflar)İngilizce dersi öğretim programını ,Ankara,2002,s.17.

⁶⁵ http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama (14.08.2007)

tamamlandıktan sonra çeşitli sebeplerle okulların açık kalan kontenjanlarına, Tercih ve Yerleştirme Kılavuzundaki esaslara göre öğrenci yerleştirilir. “Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavını kazanan öğrencilerin kayıt yaptırabilmeleri için; öğretim yılı sonunda ilköğretim okulu 8 inci sınıflarından mezun olmaları gerekmektedir. Birinci yabancı dili İngilizce, Almanca ve Fransızca olan Anadolu liseleri bulunmakta olup, okulların hangi yabancı dille öğrenim yaptıkları okul listelerinde belirtilmiştir.”⁶⁶

Ayrıca hangi Anadolu liselerinde hazırlık sınıfı bulunduğu okul listelerinde bulunmaktadır. Bu okullardan mezun olan öğrenciler, Öğrenci Seçme Sınavını kazanmaları halinde mezun oldukları alanları ile ilgili yükseköğretim programlarına devam edebilmektedir. Anadolu Liseleri sayıları artırılmasına karşın eğitimin ve öğretimin niteliğinin yükseltilmesinden bahsetmek mümkün değildir. Özellikle son yıllarda uygulanan öğretmen atama ve yer değiştirme uygulamalarından sonra öğretmen ve idareci niteliği iyice geriye gitmiştir.

3. Yabancı Dil Öğretiminde Program Geliştirme Çabaları

Türkiye’de yabancı dil eğitimi ve öğretimi ilköğretim ve Ortaöğretim kurumlarında M.E. B.Yükseköğretim kurumlarında ise Yükseköğretim kurulu tarafından belirlenir. Bu durum 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Kanununda belirtilmiştir:

Yabancı dil eğitimi ve öğretiminin amaç, program, yöntem ve uygulamalarıyla, yabancı dille eğitim öğretim yapan kurumların tabi olacağı esasları kapsayan; ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarıyla ilgili yönetmelik, Milli Eğitim Bakanlığınca; yükseköğretim kurumlarıyla ilgili yönetmelik, Yükseköğretim Kurulunca; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde çıkartılır ve Resmi Gazetede yayımlanır. Türk vatandaşların ana dilleri, Türkçe’den başka hiçbir dille okutulamaz ve öğretilmez. İlköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında, Atatürkçü düşünce Atatürk ilke ve inkılâplarını konu olarak alan Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ve Türk Kültürüyle ilgili diğer dersler; yabancı dille okutulamaz ve öğretilmez- Öğrencilere, eğitim ve öğretimleri süresince bu derslerle ilgili araştırma görevleri ve

⁶⁶ Anadolu Liseleri Sınav Kılavuzu., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1989.s.8.

ödevler, Türkçe'den başka hiçbir dille yaptırılmaz. Türkiye'de eğitimi ve öğretimi yapılacak yabancı diller, Milli Güvenlik Kurulunun görüşü alınarak, Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir. İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretim yapılacak dersler ile okullar Milli Eğitim Bakanlığınca; yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretimi yapılacak dersler ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapacak yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulunca belirlenir. Yabancı dilde okutulacak derslerin eğitim ve öğretim programlarının tabi olacağı esaslar; ilköğretim ve yaygın eğitim kurumları için Milli Eğitim Bakanlığınca, yükseköğretim kurumları için Yükseköğretim Kurulunca tespit edilir. Yabancı dil eğitim ve öğretimiyle ilgili uygulamaların “Türk Milli eğitiminin amaçlarına, temel ve ana ilkelerine ve bu Kanundaki esaslara uygunluğu; ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığınca; yükseköğretim kurumlarında Yükseköğretim Kurulunca denetlenir”.⁶⁷

“Türkiye’de yabancı dil programlarının geliştirilmesiyle ilgili çalışmalar 1968 yılında Avrupa Konseyi ile yapılan işbirliği sonucunda başlamıştır.”⁶⁸ Türkiye’de Ulusal ve Uluslararası kuruluşlarda yabancı dil öğretimine ve programlarına eğilme, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başlamıştır. Savaş sonrası bilim ve teknikteki gelişmeler uluslararası ilişkilerde yoğunluk kazandırırken, gençlerin en az bir yabancı dili bilerek yetişmesinin önemi ve gerekliliği de o derece artmıştır. Bu nedenle, yabancı dili daha etkin öğrenmenin yolları araştırılmış, okul programları yeniden ele alınıp program geliştirme çalışmalarına önem verilmiştir.

Orta dereceli okullarda yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi ve modernleştirilmesi çalışmalarına 1972 yılında 11.2.1972 gün ve 639 sayılı Bakanlık Onayı ile M.E. B. Talim ve Terbiye Dairesine bağlı olarak ‘Yabancı Diller Öğretimi Geliştirme Merkezi’ nin kurulmasıyla başlanmıştır. Bu merkez ile Avrupa Konseyi arasında geliştirilen işbirliği çerçevesinde Almanca, Fransızca ve İngilizce programları ve ders araçları resmi okullarda denenmeye başlanmıştır. Bu denemeyi 1972–1973 öğretim yılında 32 okulda devam edilmiş ve bu arada yabancı dil öğretimi için müfredat (eğitim) programı hazırlama çalışmalarına hız verilmiştir. Hazırlanan yabancı dil eğitim programları 4 Haziran 1973 gün ve 1747 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanmıştır. Ortaokul ve liselerde uygulanması uygun görülen bu program, yabancı dil ilkelerinin. Her sınıfta kullanılacak

⁶⁷ [http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun10.html\(19.08.2007\)](http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun10.html(19.08.2007))

⁶⁸ Demirel,Ö.,Yabancı Dil Öğretimi,Ankara,2007,s.14.

ders araçlarının neler olacağını. Öğretim yöntemlerini. Konu içeriklerini ve öğrenme aşamalarını belirlemektedir.1973–1975 öğretim yılından itibaren de eski programa göre yazılmış Yabancı Dil Ders Kitaplarının kademeli olarak kaldırılmasına karar verilmiştir.(M.E. B. Tebliğler Dergisi 1973)1973–1977 döneminde tüm orta dereceli okullarda bu program uygulamasının yaygınlaştırılması planlanmış, ancak uygulamada bu programların daha çok genel lise öğrencileriyle, ortaokul öğrencilerine dönük olduğu, Mesleki ve Teknik Eğitim okulları için ayrı bir programın gerektiği ortaya çıkmış ve Osanor Projesi ile bu okullar için de ayrı bir program ve ders kitabı hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır. Takviyeli yabancı dil öğretimi yapan liselerle, yabancı dille öğretim yapan liselerin yabancı dil programları M.E. B. tarafından yürütülen bu çalışmaların dışında kalmış ve bu kurumların programlarıyla ilgili bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Merkezi sisteme bağlı kalmadan ve tek kitap sistemini uygulamadan yabancı dil programlarını yürüten bu kurumlar da M.E. B. programlarıyla ilgili herhangi bir istemde bulunmamıştır.

Özellikle 1980’li yıllarda askeri yönetim ve daha sonraki Turgut Özal’lı yıllarda yabancı dil öğretimine verilen önem daha da artmıştır. Ne yazık ki bu artış Türkiye’nin gelecek aydın ve çağdaş insanlarına değil, dini tarikatların kucağında yetişen bir nesil ortaya çıkartmıştır. Kültür erozyonu olarak belirtilen ve birçok bilim adamı tarafından dilde yozlaşma olarak adlandırılan durumunun temelleri 80’li yıllar ve sonrasında atılmaya başlanmıştır.

“Milli Eğitim Bakanlığı’nda 1980’li yıllarda yabancı dil öğretimi ve programlarının geliştirilmesi konusunda çalışmalara hız verilmiş ve 1983 Aralık ayında M.E. B. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığında Anadolu Liselerinin İngilizce programını hazırlamak üzere bir komisyon kurulmuştur. Yabancı dillerden sadece İngilizce öğretimi ile sınırlı kalan bu program çalışması 1984–1985 öğretim yılından itibaren üç yıl süre ile uygulamaya konulmak ve denenmek üzere 13 ağustos 1984 gün ve 1270sayılı Tebliğler dergisinde yayımlanmıştır. Bu programın Türkiye’deki yabancı dil öğretimine katkıda bulunacağı ve her an değişmeye açık tutulacağı yeni programın temel esprisinde yer almaktadır. Bu program çalışmalarına ek olarak, Milli Eğitim Bakanlığı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yabancı dil eğitimi ve öğretimini belli esaslara bağlamak için 14 Eylül 1985 yılında 18868 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan bir yönetmelik çıkarılmıştır. 1985–1986 Öğretim yılında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yabancı ve Türk

uzmanlardan oluşan bir çalışma grubuyla okullarda yabancı dil öğretiminin daha etkili yapılabilmesinin olanaklarını araştırmaya devam etmiştir. Esasen program geliştirme ve Öğretimin Niteliğinin artırılma çalışmaları sürekli ve araştırma-geliştirmeye dönük olma durumundadır. Türkiye’de yabancı dil eğitiminin tarihsel gelişim süreci içinde 20 yüzyılın son yılları içinde (1990–1999).iki gelişme ön plana çıkmaktadır.⁶⁹1997 yılında ilköğretimin 8 yıla çıkmasıyla ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda İngilizce dersinin zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır. Yabancı dil öğrenme yaşının bu uygulama ile 9 ‘a inmiştir.

İkinci yabancı dil **öğretimine** başlanmış, İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinden başka dillerin de (İspanyolca, İtalyanca, Çince, Japonca, Rusça)ders programları arasında yerini almıştır. Bu yapılan değişiklikler eğitimin temel sorunu olan tüm vatandaşların eşit koşullar içinde bulunmaması nedeni ile ne yazık ki sağlıklı sonuçlar vermemiştir. Hele ki günümüzde milli eğitim politikamızın temel dayanaklarında yaşanan olumsuz gelişmeler yabancı dil öğretimini tamamen şekilsel bir boyuta çekmiştir.

3.1. İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğretimi Yapılan Yabancı Diller

Zorunlu yabancı dil için gerekli kararları Milli Eğitim Bakanlığı ulusal düzeyde verir ve seçilmek üzere bir yabancı dil listesi hazırlar. Bu listede;

- İlköğretim için: İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça
- Ortaöğretim için: İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça bulunmaktadır.

⁶⁹ Özcan,a.g.k.,s.17.

Tablo 2

Türkiye'de Yabancı Dil Öğrenimine Başlama Yaşı ve Öğrenilen Yabancı Diller

Okula Başlama yaşı	Zorunlu yabancı dil öğrenimine	Zorunlu yabancı dilin öğrenildiği	Diğer yabancı dillerin öğretime	Birinci ya da ikinci yabancı dil olarak önerilen
6	9	9-16	9 (seçmeli) Anadolu liselerinde 15 yaşında ikinci dil	İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca,

Kaynak:<http://www.meb.gov.tr/istatistik2005?11.asp> (11.06.2007)

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye'de okula başlama yaşı 6'dır. Zorunlu ders olarak bir yabancı dilin öğretime başlama yaşı ise 9'tur (ilköğretim 4ncü sınıf) ve bu zorunluluk genel liseler ile spor liselerinde Onucu sınıfa kadar devam eder. Anadolu liselerinde bir yabancı dil tüm sınıflarda (9ncu sınıftan 12nci sınıfa kadar) zorunludur. 15 yaşından (ortaöğretim 9ncu sınıf) başlamak kaydıyla, okul karar verdiği takdirde ikinci bir yabancı dilin eğitimi verilir. Özel okullarda bu durum farklılık gösterebilir. Veliler ve öğrenciler, okulların bölgede bulunan nitelikli öğretmenlerin varlığına dayanarak sunduğu yabancı dil eğitime bakarak seçim yaparlar. Çoğu zaman okullar belirli dillerde uzmanlaşırlar. Bu yüzden veliler, tercihlerini yaparken yabancı dil değişkenini de dikkate alarak okulları seçerler.

Ortaöğretimde seçmeli olarak ikinci bir yabancı dilin verilmesi konusunda, hangi dillerin verileceğine dair karar, Milli Eğitim Bakanlığı verir ve seçimi okulların kendisine bırakır. Ulusal düzeyde seçmeli olarak önerilen ikinci yabancı diller şunlardır: İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Japonca, Çince ve Rusça.

Kuramsal olarak herhangi bir dilin eğitimi yapılabilse de İngilizce, açık ara farkla en çok öğrenilen yabancı dildir. İlköğretim ve ortaöğretimde öğrencilerin%97'si İngilizce'yi ya zorunlu ya da seçmeli ikinci yabancı dil olarak öğrenmektedir.

Tablo3

Okullarda Okutulan Yabancı Diller ve Öğrenci Sayıları⁷⁰

	İlköğretim	Ortaöğretim	Toplamı
İngilizce	6,132,792	2,342,761	8,475,553
Almanca	12,231	173,896	186,127
Fransızca	3,090	14,916	18,006
Arapça		20,882	20,882
İtalyanca		639	639
Rusça	1,669	600	2,269
Latince		302	302
Japonca		246	246
TOPLAM	6,149,782	2.554,242	8,704-024

Kaynak:<http://www.meb.gov.tr/istatistik2005?11.asp> (11.06.2007)

İlk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu ve seçmeli olarak okutulan yabancı diller ile bu dilleri öğrenen öğrenci sayıları Tablo 3'de yer almaktadır. Ortaöğretim kurumlarında zorunlu yabancı dil derslerine ayrılan haftalık ders saati okul türüne göre değişiklik göstermektedir. Aşağıdaki tablo-3, ortaöğretimde (9-12 sınıflar) zorunlu ders olarak yabancı dile ayrılan haftalık ders saatlerini göstermektedir.

3.2. Yabancı Dil Öğretiminin Günümüzdeki Planlanması

Türk eğitim sisteminde, yabancı dil öğretimi örgün eğitimde çeşitli zaman kesitleri içinde ve farklı program uygulamalarıyla girmiştir. Bugün, yabancı dil öğretimi örgün eğitim kurumlarında zorunlu olarak yapılmaktadır. Bu zorunluluk programlarda ilköğretim4, sınıfta başlamakta ve ortaöğretim12. Sınıfa kadar devam etmektedir. Yüksek öğretim kurumlarında yabancı dil öğretimi ise bu kurumların özelliğine ve yabancı dil öğretimi konusunda benimsedikleri tutumlara bağlı olarak yürütülmektedir.

⁷⁰ <http://www.meb.gov.tr/istatistik2005?11.asp> (11.06.2007)

Türkiye’de yabancı dil öğretimi temelde ilköğretim düzeyinde ele alınmaktadır. Bu nedenle, yabancı dil öğretimi bir sorun olarak ele alındığında ilköğretim ve orta öğretim bütünlüğünden hareket etmekte yarar vardır. İlk ve Orta öğretimin bütünlüğü içinde yer alan resmi ve özel eğitim kurumları, yabancı dil öğretimi konusunda farklı bir program yaklaşımı içinde oldukları için yabancı dil öğretiminin bugünkü durumunu bu farklılığa göre ele alıp değerlendirmek gerekir. Yukarıda bahsedilen Anadolu Liselerinin günümüzdeki bu duruma en uygun örnektir.

‘Bugün, yabancı dil öğretiminde farklı program uygulanması içine giren orta dereceli okulları aşağıdaki gibi gruplamak olası görülmektedir. Bu gruplar aşağıda gösterilmiştir:

-Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar

-Takviyeli Yabancı Dil öğretimi Yapan Okullar

-Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar⁷¹

Sekiz yıllık temel eğitimin ardından devam edilen orta öğretim kurumunun durumu yabancı dil öğrenimi konusunda önemlidir.

3.2.1. Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar

‘‘Bu okulların programlarında yabancı dil olarak Almanca, Fransızca ve İngilizce zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Mesleki liseler içinde yer alan İmam-Hatip Liselerinde ise yukarıda adı geçen modern yabancı dillere ek olarak Arapça zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Ancak, bu okulların programlarında yer alan Arapça yabancı dil dersi olmaktan çok meslek dersi olarak kabul edilmektedir.’’⁷²

Türkiye’de resmi orta öğretim kurumlarında uygulanan yabancı dil öğretiminin bu okulların genel çatısını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil dersi, normal bir ders gibi programda yer almakta ve öğretim için ayrılan süre haftada en az üç en çok beş saati geçmemektedir. Buna göre, bu gruba orta dereceli tüm resmi okullar girmektedir. Bu okullar, Genel, Mesleki ve Teknik okullar

⁷¹Özcan,a.g.k., s.18.

⁷²Özcan, a.g.k., s.18.

olmak üzere kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır. Bu alt gruplar içinde de Mesleki ve Teknik okullar, gerek yabancı dil öğretimi açısından gerekse program uygulaması açısından farklılık göstermektedir.

3.2.2. Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar

Takviyeli yabancı dil eğitimi esas olarak tüm özel Türk liselerinde uygulansa da Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinde zümre kararlarına bağlı olarak uygulanabilmektedir. Ders Geçme ve Kredi Sistemine göre dönemler esas alınarak hazırlanan ve halen Sınıf Geçme Sisteminde uygulanmakta olan bu program, 2455 ve 2470 sayılı Tebliğler Dergisindeki açıklamalar doğrultusunda sınıflar esas alınarak düzenlenmiş olup, uygulama bu doğrultuda yapılmaktadır. “Lise, Anadolu, Yab. Dil Ağır. Liselerinin tüm alanları ile Fen ve A.G.S. Liselerinin 9. Sınıfında: Seçmeli Ders, Yab. Dil Alanının 10 ve 11. Sınıflarında: Alan Seçmeli Ders, Diğer Alanlar ile Fen Liseleri ve A.G.S. Liselerinin 10 ve 11. Sınıflarında: Seçmeli Ders Takviyeli yabancı dil dersleri. Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 13.1.1981 tarih ve 8230 sayılı genelgesi esas alınarak yapılacaktır. Ancak bu derslerin işlenişinde öğretmenler; Tebliğler Dergisinde tavsiyesi yapılan eserler arasında bir plan dâhilinde seçerek faydalanabileceklerdir.”⁷³

Bu gruba takviyeli yabancı dil öğretimi yapan tüm özel Türk liseleri girmektedir. Bu okulların tümünde takviyeli yabancı dil olarak sadece İngilizce okutulmakta, Almanca ve Fransızca ise lise kısmında yardımcı ve seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Ancak son yıllarda öğrenci velilerinin yabancı dille öğretim yapan kurumları tercih etmeleri üzerine bu tür program uygulaması içinde olan okullar program değişikliği yaparak, yabancı dille eğitime doğru kaymaya başlamışlardır. Bu da takviyeli yabancı dil eğitimi yapan okulların sayısında önemli bir azalmaya neden olmuştur.

Bu gruba giren okullardaki yaşanan en büyük sorun takviyeli yabancı dil derslerinin seçiminde son sözün okul yönetiminde olmasıdır. Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil dersi, normal bir ders gibi programda yer almakta olup ders saati resmi okullardakinden fazla olarak haftada en az sekiz ve en çok on saattir. Bu okullarda, resmi

⁷³ [http://halisahin.tripod.com/takviyeliyabancidil.htm\(08.01.2008\)](http://halisahin.tripod.com/takviyeliyabancidil.htm(08.01.2008))

ortaokul ve liselerde izlenen ders programı aynen ve Türkçe olarak izlenmekte, sadece yabancı dil dersinin saatinde bir fazlalık bulunmaktadır.

3.2.3. Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar

Yabancı dille eğitim yapan okulların konumunu belirtmeden önce 28 Mart 2001 tarihinde İzmir Üniversiteleri Öğretim Elemanları Derneğinin (İZÜNİDER) düzenlediği Yabancı Dille Eğitim konulu panelde konuşan Özgen'in görüşleri şu şekildedir: “Anadolu yarım adası yabancı dille eğitime yabancı değildir; çünkü Osmanlı Devleti zamanında Arapça ve Farsça eğitim yapılmıştır ve bu geleneğimizde vardır. 1700'lü yıllardan sonra da Anadolu'da batı dillerinin etkisi görülmeye başlar. Askeri ve teknik okullarda Fransızca eğitim yapılmaktadır. Cumhuriyetle birlikte durum biraz değişmişse de yabancı dille eğitim yapan yeni okulların açılmasıyla yine eski duruma dönmüştür. Türk toplumu görsel bir toplum olduğu için hep gördüklerine öykünür. Başarılı siyasetçilerin yabancı dille eğitim yapan okullarda okuduğunu gören halk, en iyi eğitiminin yolunun bu olduğunu sanmaktadır. 1950'lerden sonra, Türkiye'yi küçük Amerika yapmak vaadiyle Anadolu liseleri ve özel okullar açılmaya başlandı. Bu okulların sayısı da yıllar içerisinde giderek arttı. Oysa bu okullarda verilen yabancı dil eğitimi de yeterli olmadı. Klasik liselerde ise durum daha kötüydü. Bu durum karşısında aileler çocuklarını yurt dışına göndermenin daha iyi bir çözüm olacağını düşünmeye başladılar. Yabancı dille eğitim konusunda neyi, nerede, ne zaman, ne için, nasıl öğreteceğiz sorusuna cevap bulmak gerekir.”⁷⁴

Bu gruba giren okulların programlarında yabancı dil öğretimine diğer okullara göre daha çok yer verilmekte, bu öğretim etkinliğini artırmak için psikoloji, mantık, felsefe ile fen ve matematik dersleri yabancı dille, diğer dersler de Türkçe okutulmaktadır. Bu okulların bir özelliği de yabancı dil öğretimine orta birinci sınıftan önce hazırlık sınıfında başlamalarıdır. Bir öğretim yılı yoğunlaştırılmış bir yabancı dil öğretim programına tabi tutulan öğrencilerden başarılı olanlar bu okullardaki derslere devam edebilmektedir. Yabancı dille öğretim yapan okullar kendi içinde üç alt gruba ayrılmaktadır.

- Yabancı Dille Öğretim Yapan Resmi Okullar
- Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Türk Okulları

74 http://www.dilimiz.gen.tr/deu_yabanci.html(24.11.2007)

- Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Yabancı Okullar

Bu tür okulların ortaya çıkış sürecinde her ne kadar milli menfaatler düşünülmüşse de ortaya çıkan olumsuz sonuçlar yabancı dil öğretiminin tarihi süreci içerisinde ortaya konulmuştur. Buna rağmen bu okulların ortaya çıkışında gözetilen temel hedef şöyle özetlenebilir; ‘Türk çocuklarını, yabancı bir dil öğrenmek için yabancı okullarına gitmekten kurtarmak amacıyla 31 Ocak 1928 de başta Başbakan İsmet İnönü olmak üzere Bakanlar, milletvekilleri ve birçok eğitim mensubunun önderliğinde kurulmuş ve Ankara Kayseri Zonguldak illerinde kurulan vakıflar marifetiyle özel okullar açarak bu alanda ilk örneklerden biri olmuştur. Bu tepki, Fransızca öğretim yapan Galatasaray Sultanisi’nin 1868 yılında açılması karşısında”Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye kurularak, “Darüşşafaka Lisesi”nin açılmasına benzemektedir. Bu kolejlerden ilk açılan (bugünkü TED Ankara Koleji) Yenişehir Lisesi’dir. Bu kolejin ilkökul 4. ve 5. sınıflarında sınıf geçmeyi etkilememek koşuluyla haftada 10 saat kadar İngilizce öğretilmesi uygun görülmüştür. 1951 yılına kadar haftada 3–5 saat yerine 8–10 saat takviyeli İngilizce öğretilmiş, 1951 yılından sonra ise öğretim kültür dersleri dışında İngilizce yapılmaya başlanmıştır.’’⁷⁵

M.E. B. Orta Öğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak eğitim ve öğretim etkinliklerini sürdüren bu okullarda Fransızca, Almanca ve İngilizce öğretimi yapılmaktadır. 2007 yılında M.E. B.’in aldığı karar doğrultusunda özel eğitime sağlanan devlet desteğinden sonra bu tür okulların önemi ve konumu üzerinde özenle durulmalıdır. Özellikle 1980 li yılların sonlarında kurulan birçok özel yabancı okulun ve tarikatlarla ilişkisi olduğu öne sürülen resmi özel okulların Cumhuriyet değerleriyle ne derece bağdaştığı düşündürücü bir sorudur. Genel olarak incelediğimizde, Mesleki Eğitim Kurumları dışında, Türk Eğitim sistemi içinde varlığı tamamen sorgulanması gereken okullardır. Özellikle kuruluş amaçları ve felsefeleri dikkatle incelenmeli, Türkiye Cumhuriyeti’ne sağladığı faydalar ortaya konmalıdır. Bu tür kurumları denetleme yetkisi ve sistematığı de uygulanan eğitim politikaları doğrultusunda ve milli eğitim kavramı içerisinde sorgulanmalıdır.

II. BÖLÜM

⁷⁵ [http://www.ingilish.com/hd6.htm\(04.01.2008\)](http://www.ingilish.com/hd6.htm(04.01.2008))

AVRUPA BİRLİĞİNE ÜYELİK SÜRECİ BAĞLAMINDA YABANCI DİL EĞİTİMİ

Bu bölümde, Avrupa Birliği'ne üyelik için yoğun çaba sarf eden Türkiye, yabancı dil eğitimi ve öğretiminde Avrupa birliği müktesebatına uygunluk açısından uygulanan program ve projeler incelenip bunların yarattığı sonuçlar ele alınacaktır.

1. Avrupa Birliği ve Türkiye

Avrupa Birliğine üyelik sürecinde Avrupa birliğine karşıtlığın yüzde yetmişlere tırmandığı şu günlerde konuyu Avrupa birliğinin genel süreci ve uyguladığı politikalar bazında incelemek kaçınılmazdır. Türkiye'nin birliğe üye olabilmesi için belirli konu başlıklarında köklü değişiklikler yapması gerekmektedir. Bu değişikliklerden biride eğitim alanıdır. Bu hususta gereken en önemli konu uyum sürecinde bu coğrafyanın değerlerini ve farklılıklarını göz önüne almaktır. Türkiye'nin yönünü tamamen batıya çevirmek asırlardır ilişkide olduğu kimi zaman bütünleştiği, hayatın her alanında bir şeyler paylaştığı doğu kültürüne ihanet etmek olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin neden bu iki kültürün tam kesiştiği noktayı hala her alanda kendi çıkarına kullanmaması merak konusudur. Avrupa ülkelerinin hepsinde eğitim politikaları aynı değildir olamazda coğrafi ve kültürel değişiklikler ve toplum yapısı göz önüne alınarak ortak değerler korunmaya çalışılmıştır. Yabancı dil eğitiminin ana dili yozlaştırmasına izin verilmez peki bu durum Türkiye için de böyle midir? Bu sorunun cevabı ne yazık ki hayırdır. Kendi farklılıklarını her platformda ortaya koyan Avrupa ülkeleri Türk Halkının yüzyıllardır oluşturduğu sosyal ve kültürel değerlerini bir kenara itmesini istemektedir. Eğitimde ki ulusal politikalar terk edilirken sonuçlarının nereye varacağı henüz belli değildir fakat milli değerlerini korumayan ve aktarmayan toplumların tarih içindeki serüveni hiçbir zaman iyi olmamıştır. Türk Devleti; Örgün ve yaygın eğitim politikalarını Avrupa'nın çağdaş olarak algılanan değerleriyle birleştirerek milli değerlerini korumalıdır.

Avrupa Birliğini doğru anlamamız için tarihi sürecine kısaca değinmenin faydalı olacağı inancındayım. Avrupa Konseyi fikrini ilk ortaya atan kişi Winston Churchill olmuş ve 1946 yılında Zürih'te "Avrupa Birleşik Devletleri" konulu bir konuşmasında ilk kez 'Avrupa Konseyi' kavramını dile getirmiştir. Churchill'in bu konuşmasından tam üç yıl

sonra 5 Mayıs 1949 yılında 10 Avrupa ülkesinin (Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda İngiltere, İrlanda, İsveç, İtalya ve Norveç) kurucu üye olarak katıldığı Avrupa Konseyi örgütü kurulmuş ve örgütün merkezi Fransa'nın Strasbourg kenti olmuştur. Türkiye, Avrupa Konseyine 1949 yılında katılan ilk ülkelerden biri olmuş ve kurucu üye statüsünde Konseyin tüm çalışmalarına kesintisiz katılmıştır. Şu anda Konseyin toplam 48 üyesi bulunmaktadır. Konseyin amacı, demokrasi ve insan haklarını korumak, Avrupa toplumunun karşılaştığı, ırkçılık, etnik ayrımcılık, çevrenin korunması ve organize suçlar gibi temel sorunlar için çözüm yolları bularak Avrupalı vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirmek, farklı kültürlerle sahip Avrupa vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek ve tüm bireylere Avrupalılık kimliğini kazandırmaktır.

“Bu amaçlar doğrultusunda çalışmalarını sürdüren Konsey, 5 Mayıs 1999 yılında 50. Yılı'nı görkemli bir şekilde kutlamıştır. Konseyin Strasbourg'daki toplantı yeri 'Palais de l'Europe'dur. Konseyin resmî dilleri İngilizce ve Fransızcadır. Ancak konseye üye 48 ülkede çok farklı diller konuşulmakta ve farklı kültürler yer almaktadır. Avrupa Birliği, Avrupa Konseyinde çalışma dilleri olarak kabul edilen İngilizce ve Fransızcanın kullanımına karşın Birliğe tam üye ülkelerin tüm dillerinin kullanılmasını kabul etmiştir. Şu anda AB'ye üye 28 ülke bulunmakta ve Birlik toplantılarında 20 dilde iletişim kurulmakta ve her toplantıda 20 dilde anında çeviri yapılmaktadır.”⁷⁶

“Avrupa Konseyinin Avrupa'nın geleceği için belirlediği eğitim ve kültür politikaları içinde en ağırlıklı konu dil politikası olmaktadır. Bunu Tarih Eğitimi, İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi ile Bilgi İletişim Teknolojileri (ICT) eğitimi izlemektedir. Konsey, Avrupa'nın geleceği için “çok kültürlü, çok dilli“! Bir toplum yaratma anlayışını vazgeçilmez bir eğitim hedefi olarak belirlemiş ve bu hedefe ulaşma konusunda üye ülkeleri yönlendirmeye başlamıştır. Bu yönlendirmeyi ve çok dillilik bilincini yaymak için Avrupa Konseyi, 2001 yılını 'Avrupa Diller Yılı' olarak ilan etmiştir.”⁷⁷

“Avrupa Birliğinin eğitim ve kültür politikalarını yürüten en önemli örgüt, Avrupa Konseyidir (The Council of Europe). Bu örgütün dışında ayrıca, Avrupa Birliğine bağlı

⁷⁶<http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php> (17.6.2006)

⁷⁷ Sheils, J., European Year of Languages :Towards a Language Portfolio For All. Babylonia, 1/1999,2001, s.62-63.

Avrupa Birliği Konseyi (European Council) ve Avrupa Komisyonu (European Commission) bulunmaktadır.’’⁷⁸

Ancak Avrupa Birliğinden önce kurulan Avrupa Konseyi, Birliğin eğitim ve kültür politikalarını yürütmekten sorumludur. Avrupa Konseyi ile T.C. Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki eğitim uygulamaları ve özellikle de yabancı dil eğitimi konusundaki bağlantılar 1950 yılından beri bu örgütle iş birliği içinde devam etmektedir.

1.1. Avrupa Konseyi İle İlişkiler ve Yabancı Dil ğrenimi

‘‘Avrupa Konseyi ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında yabancı dil ğretimi bağlamında yapılan en somut çalışmalar 1968 yılında başlamıştır. O yıllarda yabancı dil öğretiminin daha etkili yapılabilmesi için bir komisyon kurulmuş ve Avrupa Konseyinin katkıları ile 1972'ye kadar devam eden bir zaman dilimi içinde eğitim programlarının gözden geçirilmesi ve ders kitaplarının hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır.’’⁷⁹

1950'li ve 60'lı yıllara kadar okullarımızda kullanılmakta olan E. V. Gatenby tarafından yazılmış İngilizce ders kitapları yerine, 1972'den itibaren ‚An English Course for Turks dizisi İngilizce dersleri için, ‚Wir Lernen Deutsch Almanca dersleri için ve ‚Je Parle Français Fransızca dersleri için hazırlanmıştır. Bu ders kitapları ile Avrupa Konseyi standartlarında dil ğretiminde yeni yaklaşımların uygulanmaya başlamıştır. Orta dereceli okullarda yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi ve modernleşmesi çalışmaları, 1972 yılında MEB Talim ve Terbiye Kuruluna bağlı kurulan Yabancı Diller ğretimini Geliştirme Merkez ile başlamıştır. Bu merkez ile Avrupa Konseyi arasında geliştirilen iş birliği çerçevesinde yabancı dil ğretim programları ve ders kitapları hazırlanmıştır. Hazırlanan program 1973 yılında 1747 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. 1974–75 ğretim yılından itibaren kademeli olarak önceki program ve ders kitapları kaldırılmış yerine yeni program ve ders kitapları devreye girmesi ve bu işlemin 1977 yılına kadar tamamlanması karar altına alınmıştır. 1980'li yılların başında yabancı dil ğretim programlarıyla ilgili çalışmalara tekrar hız verilmiş ve bu kez Anadolu liselerinin programı hazırlanması için bir

⁷⁸ Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı , Avrupa Birliği ve Türkiye , Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ankara,2002,s.29.

⁷⁹ Demirel, .,‘‘Portfolio-Oriented Foreign Language Education in Turkey’’, Famagusta,Eastern Mediterranean University, First International Education Conference: Changing Times, Changing Needs,North Cyprus, 2002.

komisyon kurulmuştur. Hazırlanan program 1984 yılında 2170 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Bu çalışmayı Anadolu Teknik ve Meslek liseleri için hazırlanan programlar izlemiştir. 1988–90 yıllarında yabancı dil öğretiminde basamaklı kur sistemi uygulamasına geçilmesi kararlaştırılmıştır.

“Bu uygulamanın başarılı olması, yabancı dil öğretmenlerinin hizmet içinde yetiştirilmesi ve öğretim materyallerinin hazırlanması amacıyla MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına bağlı “Yabancı Dil Eğitimi Geliştirme Merkezi” (YADEM) kurulmuş ve 1988 yılında ülke genelinde çalışmalarına başlamıştır. Basamaklı kur sisteminin sistem bütünlüğü içinde başarılı olması hedeflenmiş ancak, uygulamadan kaynaklanan sorunların çözümlenememesi nedeniyle bu uygulamaya 1989–90 öğretim yılı başında son verilmiştir. 1990’lı yılların başında ise yabancı dil ağırlıklı program uygulamasına geçilmesi kararlaştırılmıştır. Bu uygulamanın temel amacı lisenin önüne yoğun bir yıl yabancı dil hazırlık sınıfının konulması ve liselerde öğretimin Türkçe devam etmesidir. 1992–93 öğretim yılında 28 okulda başlayan bu uygulama, 1997-98’de 662 okula ulaşmıştır. 1997 yılında 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmiş, Anadolu liselerinde devam eden altıncı sınıf öncesi yabancı dil hazırlık sınıfı uygulaması kaldırılmış ve yabancı dil açısından oluşan bu boşluğu doldurmak amacıyla tüm ilköğretim okullarında yabancı dil öğretimine 4. sınıftan başlanmasına karar verilmiştir.”⁸⁰

2000 ‘li yılların başında yabancı dil öğretimine ilişkin olarak Avrupa Konseyi ile ortak yürütülen son uygulamalardan biri 2001 - Avrupa Diller Yılı kutlamaları olmuştur. Diller yılını ilan etmedeki temel amaç, Avrupa Konseyine üye ülkelerin dil ve kültür miraslarına sahip çıkmaları ve bunu diğer Avrupa ülkeleriyle birlikte paylaşmalarını; bunun yanı sıra çok kültürlü, çok dilli Avrupalı olma bilincini yayarak birden çok dil öğrenmeyi teşvik etmektir. Bu yolla çok dil öğrenmenin farklı dil ve kültürel geçmişleri olan insanlar arasında hoşgörüyü arttıracak ve bireylerin birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlayacağı beklenmektedir. Avrupa kıtasında 150 ile 200 farklı dilin konuşulduğu belirtilmektedir. “Avrupa Birliğine üye 15 ülkede yaşayan bireyler arasında yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğrencilerin % 89’u İngilizce, % 32’si Fransızca, % 18’i Almanca ve % 8’i de İspanyolca’yı yabancı dil olarak öğrendiklerini söylemişlerdir. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre bu ülkelerdeki bireylerin yarısından fazlası da çok dilli olduğunu ifade etmiştir. Avrupa Konseyi bu yılı ilan ederken sadece Avrupa’yı ve

⁸⁰[http:// www.ikv.org.tr/adayliksureci.php](http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php) (17.6.2007)

Konsey'e bağılı ülkelerde konuşulan dilleri dikkate aldığı için tüm dünyada konuşulan diğere diller bu kutlama etkinliklerinin dışında tutulmuştur.”⁸¹

Yine yapılan başka bir araştırmaya göre, “Avrupa Birliğı Ülkelerinde yabancı dilde eğitimin benimsenmemesine rağmen yabancı dil bilme seviyesi çok yüksektir. AB’de öğrenim görenlerin yüzde 77’si,15–24 yaş grubunun yüzde 63’ü,25–39 yaş grubunun yüzde 55’i,40–54 yaş grubunun yüzde 43’ü bir yabancı dili iyi derecede konuşabilmektedir”⁸²

Bugün yeryüzünde değışik toplumların kullandıkları konuşulan dil sayısının ne kadar olduğunu kesin olarak belirtmenin olanaksız olduğu, buna karşın ortalama bir sayının üç bin beş yüz ile dört bin arasında olduğu söylenmektedir. Kimi dilbilimciler bu sayının altı bine ulaştığını öne sürmektedir. Ancak bu kadar çok dilin bulunmasına karşın gittikçe artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi ana dilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğere ülkelerin dillerini öğrenme gereksinmesi ortaya çıkmaktadır. Bugün, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere NATO ve Avrupa Konseyi gibi birçok uluslararası örgütlerde ortak iletişim aracı olarak birkaç ulusun dili kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler örgütünde kullanılan resmî çalışma dilleri, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca ve Arapça’dır. Çince ve Arapça hariç diğere tüm diller Avrupa dilleri arasında yer almaktadır. Bu diller sadece Avrupa’da değil, diğere dünya ülkelerinde de en çok öğrenilmek istenen dillerdir.

1.2. Avrupa Konseyi Yaşayan Diller Bölümü

Avrupa Birliğinin normlarına göre genç kuşak Avrupalıların en az üç dil bilerek yetişmeleri beklenmektedir. Bu amaçla, Avrupa Eğitim Komisyonu 1995 yılında yayınladığı Öğrenen Topluma Doğru başlıklı bildirisinde Avrupa Birliğı vatandaşlarının anadillerinin dışında en az iki Avrupa dilini yeter düzeyde bilmelerini ilke olarak benimsemiş ve bu konuda bireylere yardım edilmesi kararlaştırılmıştır. Avrupa’da çok dilliliğı yayma ve bunu üye ülkelerin eğitim politikalarına yansımalarını sağlamak amacıyla Konseyin bünyesinde yer alan Yaşayan Diller Bölümü, Dil Politikası Birimi’ne dönüştürülmüştür.

⁸¹ Demirel,Ö., Yabancı Dil Öğretimi, Dil Pasaportu, Dil Byografisi, Dil Dosyası,Ankara,2004,s.52.

⁸² Erman,Ç.,Cumhuriyet Strateji Dergisi,11 Ağustos 2008/215,s.16.

“Birimin temel görüşü, demokratik vatandaşlık hakları bağlamında herkesin dil öğrenme hakkı vardır. Bu hak o ülkenin resmî dilinin dışında yer alan tüm dilleri de içermektedir. Diller zenginliğine sahip Avrupa kıtasında yaşayan insanlar için çok dil öğrenmek kültürel mirası yeni kuşaklara devretmek için ve mevcut dilleri yaşatabilmek için bir zenginliğin sonucudur. Bu dil zenginliğine sahip çıkılmalıdır. Bu bağlamda dil politikası birimi Avrupa kıtasında çok dilliliği yaygınlaştırmak için çalışmalar yapmakta seminerler düzenlemekte ve projeler üretmektedir. Avrupa Konseyine üye toplam 48 ülkede yürütülen en yaygın dil eğitim politikası projesi, Avrupa Dil Gelişim projesidir.”⁸³

1.3. Avrupa Konseyi Eğitim Ve Kültür Politikaları

Bu konuda İlköğretim ve Ortaöğretim düzeyinde uygulanan projelere yer verilmiştir. Üniversite öğrencileri ve akademisyenler arasında uygulanan Erasmus ve bütün Avrupa Birliği ve Efta ülkelerini kapsayan hayat boyu öğrenme programlarından genel anlamda bahsedilmiştir.

Yabancı Dil edinim açısından önemli olan Avrupa Konseyi'nin Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü'nce yürütülen eğitim ve gençlik programları 1999 yılında Türkiye'ye açılmıştır. Bu programlara katılabilmek için gerekli bazı şartları karşılıklı yerine getirmek gerekmektedir. Bu programlar şu şekilde gruplanmaktadır.

1.3.1. Socrates

Avrupa Birliği'nin eğitim alanındaki eylem programlarından biri olup Ocak 2000–31 Aralık 2006 tarihleri arasında Sokrates olarak uygulanmasına, 24 Ocak 2000 tarih ve 253 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Kararı ile başlanmıştır. Bu programın içinde yabancı dil eğitimi için Lingua adı verilen ve değişik alanlara yayılan bir alt program hazırlanmıştır. Konsey tarafından geliştirilmiş olan Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programında dil öğrenmenin amaçları şu şekilde sıralanmıştır:

“-Birkaç dili anlayabilen, eğitilmiş, pek çok ülkede çalışıp seyahat edebilecek, değişik milletler ve kültürler hakkında bilgi sahibi olabilecek ve saygılı olacak Avrupa vatandaşlarının gelişimini sağlamak.

⁸³ Council of Europe, Modern Languages: Learning Teaching Assessment, A Common Framework Reference, Strasbourg, 1998, s.17.

- Farklı dilleri öğrenerek entelektüel gelişimi açık görüşlü ve esnek olmayı teşvik etmek.
- Tümüyle okullarca yapılması beklenen hayat boyu dil öğrenme ihtiyacını gidermek.’’⁸⁴

Sokrates programına Türkiye’den birçok ilköğretim ve ortaöğretim kurumu proje hazırlayarak Avrupa Birliğine üye ülke okullarıyla birlikte katılmaktadır.

1.3.2. Lingua (Dil Öğrenimi)

Bu program içerisinde dil öğretmenlerinin eğitimi, bilgilendirme kursları, dil öğretimi için materyal geliştirilmesi ve ortak eğitim projeleri gibi çeşitli konularla ilgili planlar bulunmaktadır. Ayrıca değişim uygulamasıyla her alandan öğretmenin dil öğrenmelerini sağlamayı hedeflemiştir.

1.3.3. Leonardo Da Vinci

Avrupa Birliğinde ortak bir mesleki eğitim politikası oluşturmak amacıyla yürütülen eylem programlarından biri olup, Ocak 2000- Aralık 2006 tarihleri arasında Leonardo Da Vinci II olarak uygulanmasına 26 Nisan 1999 tarih ve 382 sayılı Konsey Kararı ile başlanmıştır. AB Komisyonu tarafından uygulanmakta olan Leonardo Da Vinci programı, yaşam boyu öğrenim alanında yenilik, kalite ve Avrupalılık boyutu içeren çalışmalar bütünü olarak adlandırılmaktadır. Mesleki eğitim kapsamı ve organizasyonu konusundaki sorumluluklar, kültürel çeşitlilik ve dil çeşitliliği dikkate alınarak etkinlikler gerçekleştirilir. Bunun için mesleki eğitim alanındaki ülkeler arası işbirliği projeleri finanse edilmektedir.

Leonardo Da Vinci programının temel amaç ve hedefleri : ‘‘Dünyada her geçen gün artan rekabet ortamına uyum sağlamak. İşletmelerin, alanında yetenekli işgücü ihtiyacını karşılamak. Avrupa’da işsizlik oranını azaltmak. Kişileri, özellikle gençlerin, temel mesleki eğitim içinde tüm düzeylerde beceri ve yeterliliklerinin artırılması. Özellikle teknolojik ve örgütsel değişimi güçlendirmek üzere uyum sağlayabilmeyi artırıp gelişmeye yönelik sürekli mesleki eğitimde ve hayat boyu beceri ve yeterlilikleri kazanmada kalitenin yükseltilmesi, bunlara erişimin iyileştirilmesi. Rekabet edebilmeyi ve girişimciliği yeni

⁸⁴ Marrow, K., Insights From the European Framework,,Spain,2004.s.142.

fırsatlar açısından da, geliştirmek üzere mesleki eğitimin yenileşme sürecine katılımı destekleyip artırmak.’’⁸⁵

Bu program içerisinde yabancı dil öğretimiyle ilgili ayrı bir alt program bulunmaktadır. Dil becerileri (language competences) adı altında gerçekleşen bu programın içeriğinde mesleki eğitimde yabancı dil ve kültür bilgisinin geliştirilmesine yönelik projeler bulunmaktadır.

1.3.4. Comenius

Comenius Program'ı, "Okul Eğitimi" alanında Avrupa ülkeleriyle işbirliği yapmak suretiyle eğitimde kaliteyi artırmak ve kültürel diyalogu sağlayarak dil öğrenimini teşvik etmektir. Bu program, Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim, Ortaöğretim alanlarını kapsamaktadır.

Bu programın üç temel amacı bulunmaktadır. Bunlar; okul eğitiminin kalitesinin yükseltilmesi ve okul eğitimindeki Avrupa boyutunun güçlendirilmesi, dil öğreniminin teşvik edilmesi ve kültürler arası bilincin geliştirilmesi. Söz konusu temel amaçlara ulaşılabilmesi yönünde, eylem çeşitli girişimleri de desteklemektedir.

“Avrupa’daki okul eğitiminde dil öğrenimi;

-Yabancı dil eğitiminde Avrupa dillerinin öğretim kalitesinin iyileştirilmesine,

-Dil öğretmenlerinin pedagojik niteliklerinin artırılmasına,

-Öğretimi ve kullanımı fazla yaygın olmayan dillerin eğitimini veren öğretmenlerin dil yeterliliklerinin geliştirilmesine,

-Öğretilen yabancı dillerin çeşitliliğinin artırılmasına,-Öğretmenleri ve öğrenim görenleri, konuştukları yabancı dillerin sayısını artırmalarına ve seviyesini yükseltmelerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.’’⁸⁶

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak amacıyla desteklenen faaliyetler şunlardır:

⁸⁵ <http://www.comu.edu.tr/ab/tr/ldv/genel.htm> (18.01.2008)

⁸⁶ Atabay, a.g.m., s.3-12.

- “- Comenius Okul Ortaklıkları (2008’den itibaren Bölgesel Comenius ve Bireysel Öğrenci Hareketliliği)
- Bireysel Hareketlilik: Hizmet içi Eğitim, Comenius Asistanlığı, (2008 itibariyle Ortaöğretim öğrencilerine yönelik Bireysel Öğrenci Hareketliliği)
- Comenius Çok taraflı Projeleri (Comenius 2,1 Merkezi Projeleri)
- Comenius Ağları
- E-Eşleştirme
- Destekleyici Faaliyetler’’⁸⁷

Komenyus ve diğer projelerle ilgili eğitim faaliyetleri Türkiye’de Başbakanlığa bağlı Ulusal Ajans tarafından yürütülmektedir.

1.3.5.Gençlik Programı (Youth)

Gençlik Topluluk Eylem Programı, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin 13 Nisan 2000 tarih ve 1031/ 2000/ AK sayılı Kararı ile kurulmuştur. Avrupa için Gençlik"ve Avrupa Gönüllü Hizmeti gibi daha önce de bazı programlar dâhilinde yer almış olan etkinlikleri içermektedir.

Program, yalnızca projelerine mali destek sağlamak yoluyla değil, aynı zamanda Avrupa çapında ya da daha geniş bir çerçevede ortaklıklar kurulması için bilgi, eğitim ve fırsatlar sağlayarak, gençlerin ve gençlik çalışanlarının çıkarları için çalışacaktır. Gençlik programı, diğer AB girişimlerinden yalıtılmış bir girişim değildir. Sokrates ve Leonardo Da Vinci beraber, gerek örgün gerekse yaygın eğitim ve mesleki eğitim alanında bir Avrupa eğitim düzlemi yaratmak için geliştirilmiş birçok programlardan biridir. Yaygın eğitim deneyimine odaklanmış etkinlikler sunan gençlik programı, diğer iki temel programı tamamlayıcı niteliktedir. Gençlerin bütün toplumla yüksek oranda bütünleşmesini kolaylaştırmak ve girişimcilik ruhlarını teşvik etmek Gençlere bilgi, beceri

⁸⁷ <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=8> (02.03.2008)

ve yeterlilik kazanmalarında yardımcı olmak ve bu deneyimlerin değerini teslim etmek Ortak Avrupa kültürünün çeşitliliğinin ortak mirasının ve temel değerlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak. Gençlere dayanışma duygularını Avrupa'da ve daha geniş anlamda dünyada serbestçe ifade etme olanağını tanımanın yanı sıra, ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı verilen mücadeleyi desteklemek. Her türlü ayrımcılığın yok edilmesine ve toplumun her düzeyinde eşitliğin sağlanmasına yardımcı olmak yerel düzeyde gençlik çalışmaları üzerinde olumlu bir etkisi olacak projelere bir Avrupa ögesi katmak.

2. Avrupa Ortak Dil Projesi

Avrupa Diller Yılı'nı kutlama etkinlikleri nedeniyle Avrupa Konseyi, Dil Politikaları Birimi tarafından geliştirilen Avrupa Dil Gelişim Dosyası projesi, 15–17 Ekim 2000 tarihleri arasında Polonya'nın Cracow kentinde düzenlenen Eğitim Bakanları Daimi Konferansı sonunda imzalanan sonuç bildirgesiyle Konseye üye tüm ülkelerde uygulanması karar altına alınmıştır.

“2003 Mayıs ayında dil gelişim dosyası modeli, Avrupa genelinde geçerlilik alabilmek amacıyla Avrupa Konseyine sunulmuştur. Avrupa Ülkeleri tarafından hazırlanan dil gelişim dosyalarının geçerliliğini onaylayan Geçerlilik Komitesi (Validation Committee), Türkiye tarafından hazırlanan dosyayı incelemiş, Avrupa Konseyi dil öğrenme standartlarına uygun bulmuş ve 47,2003 geçerlilik numarası vererek bu çalışmayı Avrupa çapında akredite etmiştir. 2004 – 2005 öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında iki ayrı çalışma komisyonu oluşturulmuş ve Avrupa Dil Gelişim Dosyasıyla ilgili çalışmalara devam edilmiştir. ‘Birinci Komisyon, 15–18 yaş grubu öğrenciler için hazırlanmış dil dosyasında yer alan dil betimleyicileri (Language descriptors) için öğrenme etkinlikleri ve test maddeleri hazırlamayı hedeflemiş ve B1 düzeyi ile B2 düzeyi için örnek test maddeleri ve öğrenme etkinlikleri hazırlamıştır. İkinci Komisyon ise 10–14 yaş grubu için yeni bir Avrupa Dil Gelişim Dosyası modeli geliştirmeyi hedeflemiştir.’⁸⁸

“2005–2006 öğretim yılında 10–14 yaş grubu için geliştirilen Avrupa dil gelişim dosyası modelinin hazırlanması tamamlanmış ve 15 ilköğretim okulunda pilot çalışması yapılmıştır. Geliştirilen model, Avrupa Konseyine akredite edilmesi için sunulmuş ve 80,2006 geçerlilik numarası ile bu çalışma da akredite edilmiştir. Akredite edilen bu dosyalar ile yabancı dil öğretiminin zorunlu olarak başladığı ilköğretim 4. sınıftan lise son

⁸⁸ Demirel,Ö., Yabancı Dil Öğretimi, Dil Pasaportu, Dil Byografisi, Dil Dosyası,,Ankara,2004 s.9.

sınıfa kadar her öğrencinin bir dil dosyası olacaktır. Çok kısa zamanda bu dosyaları dijital ortamda tutmaları ve bilgileri elektronik ortamda saklamaları da söz konusu olacaktır. 2006–2007 öğretim yılında projenin uygulama alanını genişletmek amacıyla Türkiye genelinden 10 il örneklem grubu olarak alınmış ve kademeli yaklaşımla projenin ülke genelinde yaygınlaştırılması çalışmasına başlanmıştır. Bu bağlamda, 2004–2005 öğretim yılına kadar önce pilot okullarda uygulamaların yapılması, 2004–2005 öğretim yılından sonra da, tüm Avrupa Konseyi üye ülkelerinde bu uygulamanın yaygınlaştırılması planlanmıştır. Avrupa Birliği bu projeye parasal destek sağlamaktadır.”⁸⁹

Bu proje ile Avrupa yurttaşları arasında karşılıklı anlayışın geliştirilmesi, değişik kültürlerle saygı gösterilmesi, kültür ve dil farklılıklarının korunması, farklı ülkelerdeki dil öğretim programlarının birbirine uyumunun sağlanması ve dil öğretimine standartların getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu projenin temel amacı, her Avrupa vatandaşının bir dil pasaportuna sahip olmasıdır. Bu pasaportu taşımaktaki temel amaç, Avrupa vatandaşlarının çok dilli yetiştirmelerini sağlamak ve onları çok dil öğrenmeye teşvik etmektir. Başka bir anlatımla, çok dillilik ve çok kültürlülük bağlamı içerisinde her Avrupa vatandaşı, ilköğretimde birinci yabancı dili, orta öğretimde ikinci yabancı dili ve üniversitede de üçüncü yabancı dili öğrenmesi gerektiğini vurgulamak ve onları dil öğrenmeye teşvik etmektir.

“Avrupa'da serbest dolaşım hakkını ve iş izni alabilmek için her Avrupa vatandaşın bu pasaportu yanında taşıması gerekli olacaktır. Başka bir anlatımla, normal pasaport yerine, sadece dil pasaportu geçerli olacak ve dil pasaportunda o ülkenin dilini bildiğinizi belgelendirmeniz gerekecektir. Bu bağlamda, dil pasaportu olanlar Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde uzun süreli iş ve oturma izni alma şansına sahip olacaktır.”⁹⁰

2.1. Avrupa Dil Gelişim Dosyası

Avrupa Diller yılını kutlama etkinlikleri nedeniyle Avrupa Konseyi, almış olduğu bir kararla Avrupa Gelişim Dil Dosyasını uygulamasını tüm üye ülkelerde başlamasını ilke olarak kabul etmiştir. Türkiye de Avrupa Gelişim Dil Dosyası uygulamasına 2005 yılında geçebilmek için çok kısa olan bu süreyi iyi bir hazırlık yaparak değerlendirmeyi

⁸⁹ http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/1671/orta3_demirel.htm (8.6.2007)

⁹⁰ Dobson, A. , The Challenge of a European Language Portfolio (ELP) Babylonia ,1999 s.14-15.

planlamaktadır. Bu uygulamanın özellikle özel okullarımızda yani yabancı dille eğitim yapan özel Türk okulları, Anadolu liseleri ve Fen liselerinde başlaması, giderek kademeli bir yaklaşımla daha sonra genel liselerimize doğru yaygınlaştırılması uygun görülmüştür.

Bu projenin temel amacı, her Avrupa vatandaşının bir dil pasaportuna sahip olmasıdır. Bu pasaportu taşımaktaki temel amaç, Avrupa vatandaşlarının çok dilli yetiştirmelerini sağlamak ve onları çok dil öğrenmeye teşvik etmektir. Başka bir anlatımla, çok dillilik ve çok kültürlülük bağlamı içerisinde her Avrupa vatandaşı, ilköğretimde birinci yabancı dili, ortaöğretimde ikinci yabancı dil ve üniversitede de üçüncü yabancı dili öğrenmesi gerektiğini vurgulamak ve onları dil öğrenmeye teşvik etmektir.

Dil Gelişim Dosyası, bir öğrencinin yabancı dil öğrenirken elde ettiği başarıları ve kazanımları kayıt altına alan ve dil gelişimi ile yeterliliklerini ortaya koyan bir dokümandır. Bu dokümanın içinde dil pasaportu, dil öğrenim geçmişi ve dil dosyası yer almaktadır. Dil pasaportu, öğrencinin bildiği Avrupa dillerini, bu dillerin düzeylerini ve dildeki yeterlilik düzeylerini gösteren bir belgedir.

2.2. Avrupa Dil pasaportu

Dil öğrenim geçmişi - dil biyografisi ise âdeta bir öz geçmiş görünümünde ve bu bölüme dil öğrenim geçmişi yazılmaktadır. Bu bölümde daha çok o dili öğrenmek için harcanan süre, dili öğrenmedeki amaç, nerede ve nasıl öğrenildiği ve bu dilin kültürüyle olan etkileşim düzeyi açıklanmaktadır. Dil dosyası ise kişinin öğrendiği yabancı dilde aldığı tüm belgelerin yer aldığı bölümdür. Bireyin amaç dilde yazmış olduğu yazılar ya da yapmış olduğu her türlü çalışmalar, bildiri, kitap gibi yayınlar, aldığı diploma ve sertifikaların bu bölümde yer alması istenmektedir. Bu dokümanları tarih ve adlarıyla ya da örnekleri ile dosyasında bulundurması gerekmektedir.

“Dil gelişim dosyasının iki işlevi mevcuttur. Birincisi, bilgilendirme işlevi yani kişinin dil öz geçmişi hakkında bütün bilgilerin bu dosyada yer almasıdır. Bu konulardan aşağıda daha ayrıntılı bahsedilmektedir. Yabancı bir dili öğrenmek için ayrılan süreden, öğrenim yaptığı kuruma, öğrendiği dille ilgili aldığı sertifikalar, diplomalar hepsi bu işlevi yerine getirmektedir. İkincisi, dil gelişim dosyasının eğitsel işlevidir. Eğitsel işlev, bireyin

dil öğrenme konusundaki kararları kendisinin vermesine yardımcı olması ve bir dil öğrenme konusunda öğrencinin özerk olması yani öğrenme otonomisine sahip olmasıdır. Bu anlayışla, dil öğrenen kişi kendisini öğrenme sürecinde bağımsız hissedecek ve kendi kendini değerlendirme şahsına sahip olacaktır. Bu eğitsel yararların yanı sıra dil öğrenmenin saydam olması, dil düzeylerinin belirlenmesi, öğrenmiş olduğu bu bilgileri aktarabilmesi, transfer edebilmesi açısından da bireye önemli katkılar getirmektedir. Bu anlamda öğrenen özerkliği (learner autonomy) kavramı devreye girmekte ve dil öğrenme sürecinin bireye dönük olduğu ve bunun sınıf içinde değil yaşamın her aşamasında olduğu gerçeği ön plana çıkmaktadır.”⁹¹

Dil pasaportunda belirlenen dil düzeyleri, başlangıç, orta ve ileri düzey olmak üzere altı aşamada ele alınmaktadır. Bu düzeyler aşağıda gösterilmiştir.

I. Başlangıç düzeyi A1 (Breakthrough)

(Temel kullanıcı), A2 (Waystage)

II. Orta düzey B1 (Threshold)

(Bağımsız Kullanıcı), B2 (Vantage)

III. İleri düzey C1 (Proficiency)

(Yetkin Kullanıcı) C2 (Mastery)

Bu düzeylerle dil öğrenimine Avrupa Konseyi tarafından yeni standartlar getirilmekte, her mesleğin standartları olduğu gibi dil öğretiminde de bu standartlar ortaya konmaktadır. Bireylerin bu standartlara ne kadar ulaştıklarını belgelendirmeleri önemli bir husustur. Standartlaşma, belgelendirme işlemiyle bir anlamlılık kazanır. Dil yeterlilik alanları da dil öğrenmede dört temel dil becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine göre belirlenmektedir. Dil becerileri anlama bağlamında dinlediğini anlama ve okuduğunu anlama olmak üzere ikiye ayrılmakta; konuşma becerisi de karşılıklı konuşma ve sözlü anlatım olmak üzere ikiye ayrılmakta ve yazma becerisi de yazılı anlatım olmak üzere dil becerileri üç aşamada ele alınmaktadır.

“Dil öğrenme ve öğretme sürecindeki bu belirlemelere ek olarak değerlendirme boyutunda da bazı değişimler söz konusu olmaktadır. Dil gelişim dosyası uygulaması ile kendini değerlendirme (self-assessment) kavramı gündeme gelmektedir. Bu değerlendirme

⁹¹ http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/1671/orta3_demirel.htm (8.6.2007)

yaklaşımı ile birey kendini ve dil gelişim sürecini sürekli değerlendirme imkânı bulabilmektedir. Bunun yanı sıra bireyden öğrenmeyi öğrenmesi de beklenmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin öğrencilere dil öğrenme sürecinde daha çok yardımcı olmaları beklenmektedir.’’⁹²

Temel Beceriler düzeyinde değerlendirme koşulları aşağıdaki gibidir:

2.2.1. Dinleme

A 1: Benimle, ailemle ve yakın çevremle ilgili tanıdık sözcükleri ve çok temel kalıpları, yavaş ve net konuşulduğunda anlayabilirim.

A 2: Beni doğrudan ilgilendiren konularla ilişkili kalıpları ve çok sık kullanılan sözcükleri anlayabilirim. Kısa, net, basit ileti ve duyurulardaki temel düşünceyi kavrayabilirim.

B 1: İş, okul, boş zaman vb. ortamlarda sürekli karşılaşılan bildik konulardaki net, standart konuşmanın ana hatlarını anlayabilirim. Güncel olaylar ya da kişisel ilgi alanıma giren konularla ilgili radyo ve televizyon programlarının çoğunun ana hatlarını yavaş ve net olduğunda anlayabilirim.

B 2: Güncel bir konu olması koşuluyla uzun konuşma ve sunumları anlayabilir, karmaşık tümcelerle yapılan tartışmaları takip edebilirim. Televizyon haberlerini ve güncel olaylara ilişkin programların çoğunu anlayabilirim. Standart dilin kullanıldığı filmlerin çoğunu anlayabilirim.

C 1: Açıkça yapılandırılmamış ve ilişkiler açıkça belirtilmemiş sadece ima edilmiş olsa bile uzun konuşmaları anlayabilirim. Televizyon programlarını ve filmleri fazla zorluk çekmeden anlayabilirim.

C 2: İster canlı ister yayın ortamında olsun, hiçbir konuşma türünü anlamakta zorluk çekmem. Sadece normal anadili konuşma hızında ise, aksana alışabilmem için biraz zamana ihtiyacım olabilir.

⁹² Atabay, S., Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, Özel Okullar Derneği Yayınları, İstanbul,2002.s.2.

2.2.2. Okuma

A 1: Katalog, duyuru ya da afiş gibi yazılı metinlerdeki basit adları, sözcükleri ve çok basit tümceleri anlayabilirim.

A 2: Kısa ve basit metinleri okuyabilirim. İlanlar, kullanım kılavuzları, mönüler ve zaman çizelgeleri gibi basit günlük metinlerdeki genel bilgileri kavrayabilir ve kısa kişisel mektupları anlayabilirim.

B 1: Meslekle ilgili ya da günlük dilde en sık kullanılan sözcükleri içeren metinleri anlayabilirim. Kişisel mektuplarda belirtilen olay, duygu ve dilekleri anlayabilirim.

B 2: Yazarların belirli tutum ya da görüşü benimsedikleri, güncel sorunlarla ilgili makaleleri ve raporları okuyabilirim. Çağdaş edebi düzyazıyı anlayabilirim.

C 1: Üslup farklılıklarını da ayırt ederek uzun ve karmaşık, somut ya da edebi metinleri okuyabilir, ilgi alanıyla alakalı olmasalar bile herhangi bir uzmanlık alanına giren makale ve uzun teknik bilgileri anlayabilirim.

C 2: Kullanım kılavuzları, uzmanlık alanına yönelik makaleler ve yazınsal yapıtlar gibi soyut, yapısal ve dilbilgisel açıdan karmaşık hemen hemen tüm metin türlerini kolaylıkla okuyabilir ve anlayabilirim.

2.2.3. Konuşma

A 1: Karşımdaki kişinin söylediklerini daha yavaş bir konuşma hızında yinelemesi ve söylemek istediklerimi oluşturmada bana yardımcı olması koşuluyla, basit yoldan iletişim kurabilirim. O anki gereksinime göre basit sorular sorabilir ve cevap verebilirim. Yaşadığım yeri ve tanıdığım insanları betimlemek için basit kalıpları ve tümceleri kullanabilirim.

A 2: Aşına konular ve faaliyetler hakkında doğrudan bilgi alışverişini gerektiren basit ve alışılmış işlerde iletişim kurabilirim. Kısa sohbetlere katılabilirim. Basit bir dille ailemi ve diğer insanları, yaşam koşullarımı, eğitim geçmişimi ve son işimi betimlemek için bir dizi kalıp ve tümceyi kullanabilirim.

B 1: Dilin konuşulduğu ülkede seyahat ederken ortaya çıkabilecek birçok durumla başa çıkabilirim. Bildik, ilgi alanıma giren ya da günlük yaşamla ilgili konularda hazırlık yapmadan konuşmalara katılabilirim. Düşünce ve planlara ilişkin açıklamaları ve nedenleri

kısaca sıralayabilirim. Bir öyküyü anlatabilirim, bir kitap ya da filmin konusunu aktarabilirim ve izlenimlerimi belirtebilirim.

B 2: Öğrendiğim dili anadili olarak konuşan kişilerle anlaşmayı mümkün kılacak bir akıcılık ve doğallıkla iletişim kurabilirim. Bildik konulardaki tartışmalarda, kendi görüşlerimi açıklayıp destekleyerek etkin bir rol oynayabilirim. İlgi alanıma giren çeşitli konularda açık ve ayrıntılı bilgi verebilirim. Çeşitli seçeneklerin olumlu ve olumsuz yanlarını ortaya koyarak bir konu hakkında görüş bildirebilirim.

C 1: Kullanacağım sözcükleri çok fazla aramaksızın, kendimi akıcı ve doğal bir biçimde ifade edebilirim. Dili, toplumsal ve mesleki amaçlar için esnek ve etkili bir şekilde kullanabilirim. Düşünce ve fikirlerimi açık bir ifadeyle dile getirebilir ve karşımdakilerin konuşmalarıyla ilişkilendirebilirim. Karmaşık konuları, alt temalarla bütünleştirerek, açık ve ayrıntılı bir biçimde betimleyebilir, belirli bakış açıları geliştirip uygun bir sonuçla konuşmamı tamamlayabilirim.

C 2: Hiç zorlanmadan her türlü konuşma ya da tartışmaya katılabilir; deyimler ve konuşma diline ait ifadeleri anlayabilirim. Kendimi akıcı bir şekilde ifade edebilir, anlamdaki ince ayrıntıları kesin ve doğru bir biçimde vurgulayabilirim. Bir sorunla karşılaşırsam ifadelerimi yeniden yapılandırabilirim. Açık, akıcı bir betimleme ya da karşıt görüş sunabilirim.

2.2.4. Yazılı Anlatım

A 1: Kısa ve basit tümcelerle kartpostal yazabilirim. Örneğin; Tatil kartpostalıyla selam göndermek gibi. Kişisel bilgi içeren formları doldurabilirim Örneğin: Otel kayıt formuna isim, uyruk ve adres yazmak gibi.

A 2: Kısa, basit notlar ve iletiler yazabilirim. Teşekkür mektubu gibi çok kısa kişisel mektupları yazabilirim.

B 1: Bildik ya da ilgi alanıma giren konularla bağlantılı bir metin yazabilirim. Deneyim ve izlenimlerimi betimleyen kişisel mektuplar yazabilirim.

B 2: İlgi alanıma giren çok çeşitli konularda anlaşılır, ayrıntılı metinler yazabilirim. Belirli bir bakış açısına destek vererek ya da karşı çıkararak bilgi sunan ve nedenler ileri süren bir

kompozisyon ya da rapor yazabilirim. Olayların ve deneyimlerin benim için taşıdıkları önemi ön plana çıkararak mektuplar yazabilirim.

C 1: Görüşlerimi ayrıntılı bir biçimde, açık ve iyi yapılandırılmış metinlerle ifade edebilirim. Bir mektup, kompozisyon ya da rapor yazabilirim. Önemli olduğunu düşündüğüm konuları ön plana çıkararak karmaşık konularda yazabilirim. Hedef belirlediğim okuyucu kitlesine uygun bir üslup seçebilirim.

C 2:Uygun bir üslup açık, akıcı metinler yazabilirim. Okuyucunun önemli noktaları ayırt edip anımsamasına yardımcı olacak etkili, mantıksal bir yapılandırmayla bir durum ortaya koyan karmaşık mektuplar, raporlar ya da makaleler yazabilirim. Meslekî ya da edebî yapıt özetleri ve eleştirileri yazabilirim.

2.3. Dil Öğrenim Geçmişi

“Öğrencinin yabancı dil öğrenme sürecini, dil öğrenme araçlarını, gelişimini ve dil öğrenme deneyimlerini içerir; bu bir bakıma öğrencinin dil özgeçmişinin yer aldığı bölümdür. Kaç yıldır dil öğrendiğini, öğrendiğini nasıl kullandığını, ziyaret ettiği ülkeleri, izlediği yabancı TV kanallarını ve okuduğu dil dergilerini açıklayan kişiye ait her türlü bilginin yer aldığı bir bölümdür.”⁹³

Genel anlamda Kişinin geçmişte öğrenilen dilde neler yapabileceğini dilsel ve kültürel deneyimler hakkında bilgiler içerir.

2.4. Dil Gelişim Dosyası

Dil gelişim dosyası yabancı dil öğrenimi sırasında öğrencinin yaptığı çalışmalardan örneklerin bulunduğu bölümdür, diğer bir anlatımla öğrenilen dilde ortaya konan her türlü çalışmanın yer aldığı dosyadır. Bunlar yabancı dilde yazılmış öykü, roman, şiir, bildiri gibi çalışmalar ile alınan diploma ve sertifikalardır. Bu dokümanları tarih ve adlarıyla ya da örnekleri ile dosyasında bulundurması gerekmektedir.

⁹³ Özcan,a.g.k., s.43.

Dil gelişim dosyasının iki işlevi mevcuttur. Birincisi, bilgilendirme işlevi yani kişinin dil özgeçmişini hakkında bütün bilgilerin bu dosyada yer almasıdır. Yabancı bir dili öğrenmek için ayrılan süreden, öğrenim yaptığı kuruma, öğrendiği dille ilgili aldığı sertifikalar, diplomalar hepsi bu işlevi yerine getirmektedir. İkincisi, bu dil gelişim dosyasının eğitsel işlevidir. Dil yeterlilik alanları da dil öğrenmede dört temel dil becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine göre belirlenmektedir. Dil becerileri anlama bağlamında dinlediğini anlama ve okuduğunu anlama olmak üzere ikiye ayrılmakta; konuşma becerisi de karşılıklı konuşma ve sözlü anlatım olmak üzere ikiye ayrılmakta ve yazma becerisi de yazılı anlatım olmak üzere dil becerileri üç aşamada ele alınmaktadır.

Dil öğrenme ve öğretme sürecindeki bu belirlemelere ek olarak değerlendirme boyutunda da bazı değişimler söz konusu olmaktadır. Dil gelişim dosyası uygulaması ile kendini değerlendirme (self-assessment) kavramı gündeme gelmektedir. Bu değerlendirme yaklaşımı ile birey kendini ve dil gelişim sürecini sürekli değerlendirme imkânı bulabilmektedir. Bunun yanı sıra bireyden öğrenmeyi öğrenmesi de beklenmektedir. Bu konuda öğretmenlerin öğrencilere dil öğrenme sürecinde daha çok yardımcı olmaları beklenmektedir. Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde dil gelişim dosyası uygulaması Türkiye'deki yabancı dil öğretimini nasıl etkileyecektir. Bu uygulamadan ne bekleyebiliriz. Bunun için öğretim süreci nasıl düzenlenecek? Sınıf içi uygulamalara bunun yansıması nasıl olacak? Öğrencileri nasıl değerlendireceğiz? Bu uygulamanın fayda ve maliyeti ne olacak. Her şeyden önce bu uygulama, birden çok Avrupa dilini öğrenmeyi ön plana çıkaracaktır. Bu süreç yaşam boyu devam edecek ve bireyler ihtiyaç duyduğu her yaşta bir Avrupa dilini öğrenebilecektir. Avrupa Birliği'ne tam üye olduğumuz zaman serbest dolaşım hakkını kazanabilmek ve çalışma izni alabilmek için dil pasaportu taşımak her Avrupa vatandaşı için zorunlu olacaktır. Başka bir anlatımla, Herhangi bir Avrupa ülkesinde iş bulan kişiler işverene bu pasaportu gösterdikleri takdirde o ülkede çalışma olanağına kavuşmuş olacaktır. Bunun yanı sıra, bireylerin bildikleri diller ve düzeyleri dil pasaportunda belirtilmiş olacaktır. Dil pasaportu olan kişi, yaşamını sürdürmek istediği ülkenin dilini biliyorsa o ülkede oturma ve çalışma izni almış olacaktır.

Türkiye'de kalmak isteyen yabancılardan da aynı şekilde dil pasaportu taşımaları ve Türkçe bildiklerini belgelendirmeleri istenecektir. Avrupa Birliğine üye ülkeler için

geçerli standartlar ve uygulamalar, Birliğe aday ülkeler için de aynı şekilde uygulanacaktır. İşte o zamandır ki Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi Avrupa vatandaşları arasında daha da önemli olacaktır.

Bu uygulamanın yabancı dil öğrenmeye getirdiği yeni kavramlar; öğrenen Özerkliği (learner autonomy), kendini değerlendirme (self-assessment), öğrenmeyi öğrenme (learning to learn) ve kültürler arası deneyim (cross-cultural experience) kazanmadır. Bu bağlamda, Avrupa'nın çok kültürlü (multicultural) ve çok dilli (plurilingual/multilingual) bir toplum yaratma hedefleri içinde öncelikle kültürler arası farkında lığı (intercultural awareness) geliştirmek ve daha sonra da kültürler arası yetiyi (intercultural competence) geliştirmek önemli olmaktadır.

Bu proje ile yıllardır uygulanmakta olan dilin kurallarını yani grameri öğretmekten çok dil becerilerinin öğretimine ağırlık veren bir yaklaşım önem kazanmaktadır. Bu durum Özellikle dilbilgisi kurallarını Öğretmenin çok yaygın olduğu ülkemizde kalkması oldukça zaman alıcı olacaktır. Öğrenci başarısını ölçerken de gramer testleri yerine dört temel dil becerilerini ölçen testlerin ve öğrencinin kendini değerlendirmesi uygulamasının giderek önem kazanması da eğitimin niteliğini kontrol etme açısından önemli değişikliklerdir.' Bu anlayış, yabancı dil öğretmenlerinin rolünü ve sınıf içi uygulamalarını da çok etkileyecektir.

Eğitsel işlev, bireyin dil öğrenme konusundaki kararları kendisinin vermesine yardımcı olması ve bir dil öğrenme konusunda öğrencinin özerk olması yani Öğrenme otonomisine sahip olmasıdır. Bu anlayışla, dil öğrenen kişi kendisini öğrenme sürecinde bağımsız hissedecek ve kendi kendini değerlendirme şahsına sahip olacaktır. Bu eğitsel yararların yanı sıra dil öğrenmenin saydam olması, dil düzeylerini belirlemesi, öğrenmiş olduğu bu bilgileri aktarabilmesi, transfer edebilmesi açısından da bireye önemli katkılar getirmektedir.

3.Avrupa Ortak Dil Projesinin Türkiye'de Uygulanması

Türkiye'de bu proje, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında 2001 tarihinde alınan bir Makam Onayı ile başlatılmıştır. Bu uygulamanın özellikle özel okullarımızda yani yabancı dille eğitim yapan özel Türk okulları, Anadolu liseleri ve süper liselerde başlaması, giderek kademeli bir yaklaşımla daha sonra genel liselerimize doğru yaygınlaştırılması uygun görülmüştür. “Dil projesinin ilk aşamasında Ankara ile Antalya'dan 20 devlet okulu ile dört özel okul pilot okul olarak alınmış ve bu okullarda pilot uygulamalara başlanmıştır. 2004 yılında pilot okul sayısı 30'a çıkarılmıştır. 2005 ve daha sonraki yıllarda kademeli olarak bu uygulamanın ülke genelinde yaygınlaşmasına geçilmesi planlanmıştır. Bu proje orta dereceli 30 okulda denenmekte, 60 öğretmen ve 1357 öğrenci projede yer almaktadır. Pilot okullarda uygulamaya geçmeden önce bu okullarda görevli İngilizce öğretmenleri hizmet içi eğitime alınmış ve dil dosyası projesi ayrıntılı bir şekilde tanıtılmıştır. Farklı Avrupa ülkelerinde geliştirilen örnekler incelenmiş, dil betimleyicileri (language descriptors) analiz edilmiş ve uygulama sürecinin nasıl olacağı konusu üzerinde durulmuştur.”⁹⁴ Başlangıç aşaması için çok önemli olan bu gelişmeler uygulama safhasına geçildiğinde yabancı dil eğitimine önemli katkılar yapmamıştır.

“Yapılan dört farklı seminer sonucunda, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında bir çalışma grubu oluşturulmuş ve Liselerde okuyan 15–18 yaş grubu öğrenciler için Avrupa Dil Gelişim Dosyası modeli geliştirilmiştir. Hazırlanan dil gelişim dosyası modeli, 2002–2003 öğretim yılı başında denenmek amacıyla okullara gönderilmiş ve böylece proje pilot okullarda uygulanmaya başlamıştır. Pilot okullarda denemesi yapılan dil gelişim dosyası modeli, Avrupa genelinde geçerlilik alabilmek amacıyla Mayıs 2003'te Avrupa Konseyine sunulmuştur. Avrupa Konseyine üye 48 ülke içerisinde yer alan Türkiye, Dil Gelişim Dosyasını hazırlayarak ödevini zamanında yapmış ve bu projede ilk 15 ülke arasında yerini almıştır. Avrupa ülkeleri tarafından hazırlanan dil gelişim dosyalarının geçerliliğini onaylayan “Geçerlilik Komitesi” (Validation Committee), Türkiye tarafından hazırlanan dosyayı incelemiş, Avrupa Konseyi dil öğrenme standartlarına uygun bulmuş ve 47,2003 geçerlilik numarası vererek bu çalışmayı Avrupa çapında tescil etmiştir. Akredite

⁹⁴http://ogm.meb.gov.tr/ab_proje.asp? (17.06.2006)

(tescil) edilen Avrupa Dil Gelişim Dosyasının CD formatında dijital kopyası da hazırlanmış, yabancı dil öğretmenlerinin ve öğrencilerin kullanımına sunulmuştur.”⁹⁵

Bu proje bağlamında, Millî Eğitim Bakanlığı, 23–25 Ekim 2003 tarihleri arasında Avrupa Konseyinin geleneksel olarak her yıl düzenlediği Uluslararası Avrupa Dil Gelişim Dosyası toplantısına İstanbul'da ev sahipliği yapmıştır. Bu toplantının organizasyonu, Millî Eğitim Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüş ve Millî Eğitim Vakfı ile Özeller Okullar Derneğinden parasal katkı alınmıştır.

“2004 – 2005 öğretim yılı başında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında iki ayrı komisyon oluşturulmuş ve Avrupa Dil Gelişim Dosyasıyla ilgili çalışmalar devam etmiştir. Birinci Komisyon, 15–18 yaş grubu öğrenciler için hazırlanmış dil dosyasında yer alan dil betimleyicileri için öğrenme etkinlikleri ve test maddeleri hazırlamayı amaçlamıştır. Komisyon orta dereceli okullara uygunluğu nedeniyle B1 ve B2 düzeyi için örnek test maddeleri ve öğrenme etkinlikleri hazırlamıştır. İkinci Komisyon ise 05–09 ve 10–14 yaş grupları için yeni bir Avrupa Dil Gelişim Dosyası modeli geliştirmeyi hedeflemiştir. Modelin hazırlanması aşaması tamamlanmış ve pilot okullarda denenmek üzere uygulanmasına başlanmıştır. Pilot okullardaki öğretmen ve öğrencilerden gelecek görüşler doğrultusunda yeni modele son şekli verildikten sonra Eylül 2005'te Avrupa Konseyine akredite edilmesi için gönderilmesi planlanmıştır. Avrupa Dil Gelişim Dosyası projesinin temelini oluşturan “Common European Framework of Reference for Languages: Teaching, Learning, Assessment” başlıklı kitabın Türkçe ye çevirisi için de Avrupa Konseyine başvurulmuş ve olumlu cevap alınmıştır. Bu kitabın Türkçe ye çeviri hakkı Millî Eğitim Bakanlığına verilmiş ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının koordinatörlüğünde bir çeviri ekibi oluşturulmuştur. 2005 yılı içinde çeviri işleminin tamamlanıp kitabın basıma hazır hâle getirilmesi planlanmıştır.”⁹⁶

Avrupa Birliği dil politikasını çok dilliliğe göre düzenlemiştir. Avrupa kıtasında yaşayan her Avrupa vatandaşının en az üç dil bilmesi ve bunu günlük yaşamında kullanması hedeflenen bir durumdur. Çok kültürlü çok dilli Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde dil politikasının belirlenmesi aynı doğrultuda olması beklenmektedir. Ancak çok dil bilerek yetişen gençlerimiz öncelikle Türkiye'de daha sonra da Avrupa'da daha iyi iş ve çalışma olanaklarına kavuşması bu düşüncenin ülke genelinde yaygınlaşmasına ve kabul

⁹⁵http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama (14.08.2007)

⁹⁶http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama.htm (14.08.2007)

görmesine neden olacaktır. Adaylık sürecinin yıllar süreceği ve serbest dolaşım hakkının verilmeyeceği görüşleri bütün bu hedeflerin aslında bir sonuca varılmaz hale getirmektedir. Gereksinim duymadığı ve kullanmadığı bir dili, kişiler doğal olarak öğrenmek istemeyeceklerdir. Bireyleri çok dil öğrenmeye güdülemekten bahseden Avrupa birliği gerçekte tamamen kendi kültürüne yakın kendi istediklerini gerçekleştirecek bir geleceğin peşindedir. Burada da en çok vurgu yapılan konular ise toplumsal düzeyin ve ekonomik durumun daha iyi olacağıdır ama unutulmaması gerekenin bireylerin faydasından çok toplumun faydası olduğudur. Avrupa birliğinde sürekli yapılan vurgu liberallerin ki gibi birey vurgusudur. Genç kuşakları yabancı dil öğrenmenin önemini ve daha çok Avrupa dili öğrenmenin gerekliliğini vurgulayarak yetiştirilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda Avrupa dil gelişim dosyası uygulamasının da Türkiye'deki yabancı dil öğretimini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Her şeyden önce bu uygulama, birden çok Avrupa dilini öğrenmeyi ön plana çıkaracaktır. Bu süreç yaşam boyu devam edecek ve bireyler ihtiyaç duyduğu her yaşta bir Avrupa dilini öğrenebilecektir. Avrupa Birliği'ne tam üye olduğumuz zaman serbest dolaşım hakkını kazanabilmek ve çalışma izni alabilmek için dil pasaportu taşımak her Avrupa vatandaşı için zorunlu olacaktır. Başka bir anlatımla, herhangi bir Avrupa ülkesinde iş bulan kişiler işverene bu pasaportu gösterdikleri takdirde o ülkede çalışma olanağına kavuşmuş olacaktır. Burada serbest dolaşım hakkına tekrar vurgu yapmak zorundayız. Bunun yanı sıra, bireylerin bildikleri diller ve düzeyleri dil pasaportunda belirtilmiş olacaktır. Dil pasaportu olan kişi, yaşamını sürdürmek istediği ülkenin dilini biliyorsa o ülkede oturma ve çalışma izni almış olacaktır.

Türkiye de kalmak isteyen yabancılardan da aynı şekilde dil pasaportu taşımaları ve Türkçe bildiklerini belgelendirmeleri istenecektir. Avrupa Birliğine üye ülkeler için geçerli standartlar ve uygulamalar, Birliğe aday ülkeler için de aynı şekilde uygulanacaktır. İşte o zamandır ki Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi Avrupa vatandaşları arasında daha da önemli olacaktır.

Bu uygulamanın yabancı dil öğrenmeye getirdiği yeni kavramlar; öğrenen özerkliği (learner autonomy), kendini değerlendirme (self-assessment), öğrenmeyi öğrenme (learning to learn) ve kültürlerarası deneyim (cross-cultural experience) olmuştur. Bunların yanı sıra yabancı dil öğretimine de bu proje köklü bir değişim getirmektedir. Yıllardır uygulanmakta olan dilin kurallarını yani grameri öğretmek yerine dil becerilerini öğretmek

daha çok önem kazanmaktadır. Öğrenci başarısını ölçerken, gramer testleri yerine dört temel dil becerilerini ölçen testler önem kazanmakta ve öğretme-öğrenme sürecinde öğrencinin kendini değerlendirmesi giderek önem kazanmaktadır. Bu anlayışın yabancı dil öğretmenlerinin rolünü ve sınıf içi uygulamalarını etkilemesi beklenmektedir. Çağdaş öğretim yöntemlerini iyi uygulayamadığımızdan, başarılı olamadığımızdan, nitelikli bir öğretim düzenini kuramadığımızdan ve her şeyden öte öğretmen yetiştirme düzenimizden ve sistemden dem vurup kendimizi suçlamadan vazgeçip eğitim sistemimiz içinde bunu başarmanın yollarını bulmamız ve başarılı olmamız gerektiğine kendimizi inandırmamız gerekir. Başarılı olmaya, en iyiyi yapmaya ve etkili öğretim yapmaya mecbur olduğumuzu bilerek bu projeye gereken önemin verilmesi başarının sırrı olacaktır.

3.1. Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Çalışma Grubunun Ortaya Koyduğu Öneriler

Avrupa Birliği Ortak Çalışma Grubu düzenli aralıklarla Türk yetkililerle bir araya gelip uyum süreci konusunda değerlendirmelerde bulunmaktadır. Yabancı dil eğitimi ve öğretimi konusunda çalışma grubunun önerileri şu şekildedir:

- “Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türk eğitim sisteminde yabancı dil öğretim politikası tekrar gözden geçirilmelidir. Çok kültürlü-çok dilli Avrupa vatandaşı olma özelliği bizim için de geçerli olmalı ve çok dilliliği temele alıp en az iki ya da üç Avrupa dili öğretilmelidir. Türkiye’de şu anda örgün eğitim kurumlarındaki öğrencilerin % 99’u İngilizce, % 1’i de Fransızca ve Almanca öğrenmektedir. Bu açıdan olaya bakıldığında, ülke genelinde çok dil öğrenmeyi teşvik etmek amacıyla birinci yabancı dil öğrenmeye ilköğretim aşamasında, ikinci yabancı dil öğrenmeye de orta öğretimde başlanmalıdır.
- Yabancı dil öğretim programları, ilköğretim kademesinden başlayarak Avrupa Konseyinin belirlediği standartları gerçekleştirecek şekilde yeni baştan düzenlenmelidir. Şu anda Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu böyle bir çalışmayı başlatmıştır.
- Her eğitim kademesinin sonucunda ulaşılabilecek dil yeterlik düzeyleri belirlenmelidir. Bu amaçla, MEB’de bir komisyon çalışması başlamıştır. Genel politika olarak ilköğretimi bitiren öğrencilerin A2 düzeyine, orta öğretimin B1, Anadolu meslek lisesi mezunlarının B2 ve Anadolu liseleri ile özel lise

mezunlarının da B2 ya da C1 düzeyine ulaşmaları genel hatlarıyla benimsenmelidir.

- Yabancı dil ders kitapları Avrupa Dil Gelişim Dosyasında temele alınan tümleşik dil becerilerinin geliştirilmesi yaklaşıma göre yeniden hazırlanmalıdır. Ders kitapları, dil bilgisi kurallarını öğretmekten çok dört dil becerilerini geliştirici ve Avrupa Dil Gelişim Dosyasında yer alan dil betimleyicilerini (language descriptors) gerçekleştirici etkinliklere yer verecek şekilde hazırlanmalıdır.
- Yabancı dil öğretmenlerinin eğitimi bu projenin başarıya ulaşması için en temel koşul olarak görülmektedir. Bu amaçla; Millî Eğitim Bakanlığı, tüm okullarda Avrupa Dil Gelişim Dosyası uygulamasına geçeceği için bu değişimi gerçekleştirecek yabancı dil öğretmenlerini hizmet içi eğitimden geçirmelidir. YÖK de hizmet öncesi eğitim yoluyla, eğitim fakültelerinin yabancı diller eğitim bölümlerinden mezun olan öğretmen adaylarının eğitimine bu açıdan önem vermeli ve programlarda buna göre düzenleme yapılmasını sağlamalıdır.
- Türkiye'de çok dilli vatandaş yetiştirmek için daha çok Fransızca, Almanca, hatta İtalyanca ve İspanyolca öğretmenlerine ihtiyacımız olacaktır. Bu nedenle Eğitim Fakültelerinde bu öğretmenlerin yetiştirilmesine daha çok önem verilmeli, Edebiyat Fakülteleri ile Eğitim Fakülteleri ortak programlar düzenlemeli ve MEB tarafından bu öğretmenlere iş olanakları açılmalıdır.
- Edebiyat Fakültelerinin Batı Dilleri Edebiyatı bölümleri ile Eğitim Fakültelerinin Yabancı Diller Eğitimi bölümünde okuyan öğrencilerin çok dilli yetişmeleri için program değişikliğine gidilmeli ve en az iki Avrupa dili öğrenmeleri teşvik edilmelidir. Bu bölümlerde okuyan öğrencilerin yan alanları ikinci hatta üçüncü dil olmalıdır.
- Avrupa Birliğinin eğitim projelerinden destek alınmalı; özellikle, Sokrates projesi içinde yer alan dil öğretimi ile ilgili Lingua projesinden destek sağlanmalıdır.
- Yabancı dil öğrenmenin yaşam boyu bir öğrenme süreci olduğu ve herkesin her yaşta arzu ettiği takdirde birden çok dil öğrenebileceği vurgulanmalıdır. Özellikle, Avrupa ile bütünleşme sürecinde bunun bir gereklilik olacağı şimdiden kabul edilmelidir. Bu nedenle yetişkinler eğitimine de giderek önem verilmeli, ayrıca kendi kendine öğrenme ve internetten öğrenme yolu teşvik edilmelidir. Yabancı dil

öğreten özel dershaneler de dil pasaportundaki düzeylere uygun kurslar açmalıdır. Özel okullarımız da yabancı dil öğretiminde Avrupa standartlarına uygun bir yol izleyerek mezunlarını B2 ya da C1 düzeyine ulaşacak şekilde yetiştirmeyi bir hedef olarak ortaya koymalıdır.

- Avrupa'yla bütünleşme sürecinde Türkiye'ye ve Türkçeye olan ilgi giderek artmaktadır. Türkçeyi sadece Avrupa'da yaşayan Türk kökenli kişiler değil, Türkiye'de çalışmak isteyen, Türkiye'ye ilgi duyan herkes öğrenmek istemektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Avrupa Konseyinin geliştirdiği dil öğretimindeki ortak ölçütler yaklaşımı temele alınmalıdır. Bu amaçla, Türk dilinin işlevleri ve her dil işlevi için uygun tümce yapıları belirlenmelidir. Türkçe öğretimi ders kitapları, bu işlevleri kazandırıcı nitelikte hazırlanmalı, uluslararası ölçekte standart Türk dil testleri ile Türkçe Kelime Kullanım Sıklığı sözlüğü hazırlanması çalışmasına gidilmelidir. Bu çalışmalar, Millî Eğitim Bakanlığında, Üniversiteler, Türk Dil Kurumu ve TÖMER ile iş birliği içinde yürütülmelidir.
- Türkçenin de yer alacağı Avrupa dil gelişim dosyasındaki bilgiler daha pratik bir şekilde tutulmalı ve kişilerin beraberinde rahatça taşıyabileceği elektronik dil pasaportu uygulamasına geçilmelidir.”⁹⁷

Bu önerilerin ortaya konulması sürecine eğitimcilerin ve akademisyenlerin katılımlarının ne ölçüde olduğu çok önemli bir unsurdur. Bu öneriler ortaya konulduktan sonra Türkiye özelinde sorun çözüm değerlendirmelerinin açıklanması ve kamuoyuyla paylaşılması gereklidir.

3.2. Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması

Yaşanan bu süreçten sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu orta öğretimin yeniden yapılandırılması için 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararı ortaya koymuştur. Bu kararda şunlar ifade edilmektedir:

- Üç yıllık genel, meslekî ve teknik liselerin eğitim ve öğretim süresinin, 2005–2006 Öğretim Yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere, kademeli olarak 4 yıla çıkarılması.

⁹⁷ http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama.htm (14.08.2007)

- Hazırlık sınıfı bulunan liselerin öğrenim sürelerinin 4 yıla göre yeniden düzenlenmesi.
- İlköğretimden itibaren orta öğretimin sonuna kadar, Avrupa Birliği Yabancı Dil Seviye Sistemi benimsenerek ders saati sayılarının buna göre belirlenmesi.
- Genel liseler ile tüm meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarının 9. sınıflarında, MEGEP (Meslekî ve Teknik Eğitim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) kapsamında geliştirilen “Ortak Beceriler”, “Bilgisayar” ile “Tanıtım ve Yönlendirme” derslerinin okutulması.
- Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin kademeli olarak, Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilmesi.
- Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Anadolu Meslekî ve Teknik Orta Öğretim Programlarının Uygulandığı Liseler, Teknik Liseler, İmam Hatip Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinin yeniden yapılandırılmasında kendi statülerinin göz önünde bulundurulması.

Hazırlık sınıfı ile birlikte 5 yıl süreli öğretim yapan resmî ve özel liselerin, isteğe bağlı olarak mevcut statülerini uygulamaya devam edebilmesi.

Talim ve Terbiye Kurulu aldığı bu kararlardan sonra şu açıklama metnini yayımlamıştır:

-Üç yıllık genel, meslekî ve teknik liselerin eğitim ve öğretim süresinin, 2005–2006 Öğretim Yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere, kademeli olarak 4 yıla çıkarılması.

Halen öğrenim süresi 3 yıl olan tüm genel ve meslekî teknik orta öğretim kurumlarına 2005–2006 öğretim yılından itibaren yeni kayıt olacak öğrenciler söz konusu okulları 4 yılda tamamlayacaklardır. Bu uygulama mevcut öğrencileri kapsamayacak, yalnızca yeni kayıt olan öğrencilerden başlamak üzere kademeli olarak hayata geçirilecektir.

- Hazırlık sınıfı bulunan liselerin öğrenim sürelerinin 4 yıla göre yeniden düzenlenmesi.

Önünde hazırlık sınıfı bulunan ve öğrenim süresi hazırlık+3 yıl olan genel ve meslekî orta öğretim kurumlarının öğrenim süresi 2005–2006 öğretim yılından itibaren hazırlık sınıfı olmaksızın, 4 yıl olacaktır. Bu uygulama da, kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Mevcut öğrencilerin durumu korunacaktır.

-İlköğretimden itibaren orta öğretimin sonuna kadar, Avrupa Birliği Yabancı Dil Seviye Sistemi benimsenerek ders saati sayılarının buna göre belirlenmesi.

Yabancı dil öğretimi ağırlıklı olarak ilköğretimde başlatılacak (4.5.6.7 ve 8. sınıflar), AB ve OECD ülkelerinde olduğu gibi yabancı dili günlük hayatta kullanılabilir kılmak amacıyla, interaktif yaklaşım esas alınarak, öğretim programları ve haftalık ders saati sayıları belirlenecektir.

-Genel liseler ile tüm meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarının 9. sınıflarında, MEGEP (Meslekî ve Teknik Eğitim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) kapsamında geliştirilen Ortak Beceriler, Bilgisayar ile Tanıtım ve Yönlendirme derslerinin okutulması.

2004–2005 öğretim yılından itibaren 105 okulda (40'ı genel lise) pilot olarak uygulamaya konulan Meslekî ve Teknik Eğitim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) kapsamında uygulanan 9. sınıf haftalık ders çizelgesinde yer alan “Ortak Beceriler”, “Bilgisayar” ile “Tanıtım ve Yönlendirme” dersleri, 2005–2006 öğretim yılından itibaren tüm genel liseler ile meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarının 9. sınıflarında okutulacaktır.

- Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin kademeli olarak, Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilmesi. Gerek öğrenci alımı, gerek öğretim programları ve gerekse yabancı dil öğretimi konusunda birbirinin benzeri olan Anadolu liseleri ile yabancı dil ağırlıklı program uygulayan liseler 2005–2006 öğretim yılından itibaren Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilecektir. Bu uygulamada halen bu okullara devam eden öğrencilerin statüleri korunacak ve mezun oluncaya kadar öğrenimlerini kayıtlı buldukları okullarda sürdüreceklidir. Birleştirme, yalnızca 2005–2006 öğretim yılında bu okullara kayıt hakkı kazanan öğrenciler bazında uygulanacaktır. Konuyla ilgili olarak, Eskişehir ve Malatya illerinde yapılacak olan bölge toplantılarında; il millî eğitim müdürleri ve eğitim-öğretimle yatırımdan sorumlu müdür yardımcısı/şube müdürleri bilgilendirilecektir.

-Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Anadolu Meslekî ve Teknik Orta Öğretim Programlarının Uygulandığı Liseler, Teknik Liseler, İmam Hatip Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinin yeniden yapılandırılmasında kendi statülerinin göz önünde bulundurulması.

Bu okulların öğrenci alımı ve öğretim programları itibariyle mevcut statüleri korunacak, öğrenim süresi hazırlık sınıfı olmaksızın 4 yıl olacaktır.

-Hazırlık sınıfı ile birlikte 5 yıl süreli öğretim yapan resmî ve özel liselerin, isteğe bağlı olarak mevcut statülerini uygulamaya devam edebilmesi. Mevcut sistemde, öğrenim süresi hazırlık+4 yıl olan bir kısım resmî (Galatasaray Lisesi, İstanbul Lisesi ve Kadıköy Anadolu Lisesi) ve özel orta öğretim kurumları istemeleri halinde mevcut statülerini uygulamaya devam edebileceklerdir.

Bu süreçte yedinci maddenin önemi büyüktür. Zaten birçok aksaklıkları barındıran Yabancı dil eğitim sistemi Anadolu liseleri tamamen içinden çıkılmaz bir duruma sürüklenmiştir. İlköğretimden yabancı dil seviyesi olarak hazır gelmesi gereken öğrenciler ortada olmadığı için bu çocuklar üniversiteye neredeyse hiç yabancı dil eğitimi almadan gitmektedir. Dil öğreniminin yaş ilerledikçe zorlaştığı bilim adamları tarafından ortaya konulmuş bir gerçektir. Burada hazırlık sınıfı uygulamaya izin verilen okullara ayrıcalık sağlanmaktadır. Özel okulların hazırlık sınıflarını kaldırmaması ve kendi isteğine bırakılması düşündürücüdür.

MEB Talim Terbiye Kurulu ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nce 7-8 Aralık 2006 günleri arasında TOBB ETÜ Söğütözü Kampusunda Ortaklaşa Düzenlenen Avrupa Birliği ile Bütünleşme Bağlamında Türkiye'de Yabancı Dil Öğretimi Çalıştayı sonuç bildirgesinde, yabancı dil öğretiminin Avrupa Birliği yaklaşımına uygun hale getirilmesi için alınan kararlar şunlardır:

-Dil Politikaları ve ADP (Avrupa Dil Portfolyosu) Uygulamaları' adlı grup çalışmasında, Avrupa Dil Gelişim dosyası uygulamasının ülke genelinde kademeli olarak yaygınlaştırılması, -'Yabancı Dil Öğretim Programları ve Ders Kitapları' adlı grup çalışmasında, Avrupa Ortak Başvuru Metni (OBM) ve eğitim sistemimize uygun yapılan program çalışmasında özellikle hedefler belirlenirken Türk öğrencisinin öğrenme durumu ve koşullarının dikkate alınması;

-'Yabancı Dil Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme' adlı grup çalışmasında MEB ile ÖSYM'nin işbirliği yaparak merkezi standart sınavlar geliştirmesi ve bu sınavların yerel olarak uygulanması ve Avrupa Birliği standartlarına uygun akredite edilmiş belgelendirme sistemine geçilmesi, düzey belirleme sınavı ile birlikte ara düzeylerde de sınav yapılmasına ve sınav sonuçlarının sisteme dönüt sağlaması;

-‘Yabancı Dil Öğretmenlerinin Eğitimi’ adlı grup çalışmasında, hizmet öncesi eğitim programlarında program belirleme çalışmalarının tabana yayılmış, tüm paydaşların söz sahibi olduğu bir platformda belirlenmesi; hizmet içi eğitim programlamasında ise, kurumlar arası işbirliği sağlanarak ortak etkileşimin artırılması, hizmet öncesindeki akran gözlemi, kılavuz öğretmenlik gibi uygulamaların hizmet içi eğitimde de uygulanması konularında önerilerde bulunulmasına karar verilmiştir

Bir diğer önemli nokta ise bu kararın uygulanmaya başlaması ile birçok Anadolu Lisesi hazırlık sınıfı açmak için Milli Eğitim Bakanlığına başvurmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinin ortaklaşa düzenlendiği AB ile Bütünleşme Bağlamında Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi Çalıştayında, Hazırlık sınıfı bulunan liselerin artmamasından yana olduğunu dile getiren Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, :

“Yabancı dil eğitimi bizim için hayati öneme sahiptir ama yabancı dilde eğitimi bir tabu haline getirmeden, yasaklamadan çok sınırlandırmamız gerekiyor dedik ve bunu yaptık. Türkiye’de 6–7 lisemizde hazırlık var. Çok zorlasanız bunu 10 liseyle sınırlı tutabilirsiniz. Bunu çok daha öteye taşımanın anlamlı olmadığını düşünüyorum. Bizim dünyayı çok iyi kavramamız, yabancı dil meselesini ciddi şekilde halletmemizi gerektirir. Yabancı dille eğitim yapan okullarda öğrenciler ne yabancı dili iyi öğrenirler ne de yabancı dille eğitim yapılan dersleri iyi. Bizde yabancı dil eğitimi maalesef çok formel yapılı, gramer ağırlıklı yapılı. İlköğretim 4. sınıftan itibaren başlar, artarak devam eder. Fakat 4. sınıfta da çocuklar ‘tense’ diye başlar, son sınıfa kadar gelirler, bu ‘tense’ tansiyona dönüşür. Maalesef çocuklarımız gerçek manada dil öğrenemezler” demiştir.⁹⁸

Bunları ifade eden sayın bakanımız gözümüzün önünde kaybolan milli eğitim değerlerimizin ne yazık ki yabancı dil eğitiminin bir araçtan çok amaca dönüşmesinden kaynaklandığını ana dilimizde yaşanan yozlaşmanın acil çözülmesi gereken bir konu olduğunu ifade etmemiştir. Tarikat bağlantılı özel okulların devletten teşvik alarak imkânlarını daha da geliştirdiği ama nedense devlet okullarına ödenek ve öğretmen bulunamadığı için eğitim imkânlarının azaldığından bahsetmemiştir. Bilim adamlarının yabancı dilde eğitim ve öğretim politikalarımız üzerinde önemle çalışmaları gerekliliğini vurgulamamıştır. Her daim yükseköğretim Kurulunun ve akademisyenlerin uyarılarını

⁹⁸ <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=133> (07.12.2006)

dikkate almamış eğitim politikalarımızı müsteşarları ve birkaç özel üniversitede görevli öğretim elemanlarına ve hatta ülkenin temel değerleriyle ve nitelikleriyle kavgalı kadrolara bırakmıştır.

3.3. Yabancı Dil Öğrenme Sürecinde Değişmeler

Yabancı dil öğrenmede başarıyı yakalayabilmek öğretmenin tutum ve davranışları veya öğrenme sürecinde kullandığı yöntemlerle doğrudan ilişkilidir. Bir yabancı dilin öğrenilmesi, matematik, fizik ya da bir başka dersin öğrenilmesinden farklıdır. Bir dil, ait olduğu toplumun düşünce biçimini yansıtan bir araçtır. Dil toplumuyla birlikte geliştiği için, yabancı bir dile hakim olabilmenin ilk şartı, o dili konuşan toplumun algı farklılıklarını göz önünde bulundurmadır.

Yabancı dil öğretimini etkileyen diğer en önemli değişkenlerden biri de öğrenme psikolojisinde olan değişmelerdir. Son yıllarda öğrenme kuramlarında farklı görüşlerin ortaya çıkması ile dil öğrenme süreci de aynı şekilde etkilenmektedir. Bu kuramlardan ve yaklaşımlardan en yaygın olanları aşağıda verilmiştir.

- Tam Öğrenme (Mastery Learning)
- İşbirliğine Dayalı Öğrenme (Cooperative Learning)
- Bilgisayar Destekli Dil Öğrenme (Computer-Assisted Language Learning)
- Proje Tabanlı Öğrenme (Project-Based learning)
- Probleme Dayalı Öğrenme (Problem - Based learning)
- Çoklu Zekâ Tabanlı Öğrenme (Multiple Intelligences -Based Learning)
- Beyin Temelli Öğrenme (Brain-Based Learning)
- Portfolyo Destekli Dil Öğrenme (Portfolio-Oriented Language Learning)
- Dil Öğrenmede Yapılandırmacılık/Oluşturmacılık
- İletişim Teknolojisi Katkılı Öğrenme (ICT embedded Learning)

Bu öğrenme kuram ve yaklaşımları yabancı dil öğrenme ve öğretme sürecini etkilemekte; o oranda da öğretmenleri bilgilendirme ve yetiştirme önemli olmaktadır. Geliştirilen yeni modellere rağmen Özel Okullar Birliği'nin yaptığı araştırmaya göre, öğrencilerin büyük bir oranının İngilizce öğretiminde konuların iyi kavranmadığını ve yabancı dille öğretimin öğrencileri ezbere yönelttiğini belirtmişlerdir.

Yabancı dil öğretim sürecinde yaşanan tüm değişmelere rağmen esas önemli sorun Türkiye’de iyi bir eğitim sisteminin olmayışıdır. Ders saatleri, dil laboratuvarları ve öğretim kadrosunun yabancı dil seviyesi en önemli noktalar olarak göze çarpmaktadır.

SONUÇ

Avrupa Birliği rüzgârına kapılarak yapılan tüm değişikliklerin yabancı dil eğitimi açısından Türkiye'yi henüz bir yere getirmediği söylenebilir ve hatta durumun eskisinden kötüye gittiği iddia edilebilir. Bunun nedeni artık dil öğrenen yerine kültür öğrenen bir neslin inşa edilmeye çalışmalardır. Kültürü ve dilleri yaşatma projelerine büyük kaynaklar ayıran Avrupa Birliği'nin amacı bu kültür ve dilleri yaşatmaya çalışmaktan çok, ulus bilincinden sıyrılmış Avrupa Birliğinin ekonomik ve sosyal çıkarları doğrultusunda daha kolay eritilebilecek küçük gruplar ortaya çıkarmaktır. Tek tiplilik tarihi ve kültürel süreç içerisinde Türk toplumuna aykırı bir kavramdır ancak Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan ulus bilinci vazgeçilmezdir. Eğitim ve öğretim politikalarının her ne şartla olursa olsun bu duruma aykırılık içermesi düşünülemez. Yabancı dil eğitim ve öğretim politikaları Cumhuriyetin ortaya koyduğu değerlerle çatışmamalıdır. Bugünün örgün ve yaygın eğitim veren kurumları yabancı dil öğretimi plan ve programları açısından çok dikkatli incelenmelidir. Kuran kurslarının, Anadolu İmam Hatip Liselerinin, Özel okulların, Yurt dışı kaynaklı vakıflarca desteklenen kursların yabancı dil eğitim ve öğretimi konusunda ortaya neler koyduğu dikkatle gözlemlenmelidir.

Avrupalılık bilinci adı altında demokrasi ve özgürlük kavramlarının sürekli vurgulandığı 2000'li yıllarda gerçekçi hedef belirlemeyen ve gerçekleri göremeyen toplumlar Yugoslavya örneğinde olduğu gibi yok olmaya mecburdur. Avrupa Birliği fonlarının kaynakları kullanılarak oluşturulmaya çalışılan Avrupa ortak dil projesi, toplumun her kesimine büyük fırsatlar sunsa da eğitim ve dil üzerine çalışan bilim adamlarımızın mutlaka bu konuyu enine boyuna Türkiye gerçekliği açısından değerlendirmesi ve eğitim öğretim programımız içerisinde fayda getirecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle ilk ve ortaöğretimde Türkiye genelinde şartlar; doğu, batı kent, kırsal alan arasında büyük farklar içerdiğinden, eğitim ve öğretim birliğini bozmadan anadilinden farklı bir dili konuşup anlayan bireyler yetiştirmek amaç edinilmelidir. Belirlenen hedeflerin ve hedeflerin uygulanabilirliğinin mutlaka sorgulanması gerekmektedir.

Yabancı dil öğretiminde Anadolu Liseleri uygulaması çarpıcıdır. Anadolu Liseleri; hazırlık sınıflarını devam ettiren birkaç okul ve hazırlık sınıfları açılmayan büyük bir kesimle yabancı dil eğitimine devam edilmektedir, düşündürücü olan ise hazırlık sınıfı eğitimine devam eden okulların ülkemizin en iyi okulları arasında gösterilen okullar

olmasıdır. Anadolu Liseleri eğitimcilerinin büyük bir çoğunluğu okullarında tekrar Hazırlık sınıflarının açılmasını istemektedir. Bunun en büyük sebebi ise ilköğretimde gerekli iyileştirmeler yapılmadan ve ülkemizin koşullarını göz önünde bulundurmadan alınan kararlar ve yapılan değişikliklerdir.

Bir başka üzüntü veren durum ise Avrupa Birliğine uyum süreci içerisinde yabancı dil eğitiminde hedeflenen Avrupa Ortak Dil Projesi ve Dil Gelişim Dosyası konuları uygulanmaktan çok uzak bir durumdadır. Altyapısı hazırlanmadan atılan her adım ne yazık ki yararlı sonuçlar getirmemektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken durum yabancı dil eğitiminin devlet okullarında ulusal değerlere bağlı kalınarak yürütülmesini sağlayacak zemini hazırlamaktır. Günümüzde küreselleşme adına sosyal ve ekonomik hayatın her alanında uygulanan politikalar eğitim sistemimizi de olumsuz etkilemektedir. Devlet kurumunun en büyük önem vermesi gereken eğitim hakkı, özel okullara bırakılmaktadır. Ne yazık ki devlet okullarına ayrılamayan ödenekler özel okullara giden öğrencilere ayrılmıştır. Buna bağlı olarak yabancı dil öğretimi de eğitimin özelleştirilen kesiminin eline bırakılmıştır. Devlet okullarında uygulanan yabancı dil eğitiminin hedefler muğlak kalmış yeni bir dil öğrenen yerine günümüzde hâkimiyeti elinde bulunduran İngiliz ve Amerikan kültürünü taklit eden bir yapı ortaya çıkmıştır.

Yabancı dil öğretiminde hazırlık sınıflarının eğitim sistemimiz içindeki varlığı şüphesiz tartışılmalıdır ve yabancı dil eğitimi açısından ortak bir hedef belirlenmelidir. Bu tür kararları alırken eğitim sistemimizin bütünlüğü ise mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bir takım okullara ayrıcalık sağlamak ise eğitimde ki eşitlik ilkesine tamamen aykırıdır. Hazırlık sınıfları Anadolu liselerinden kaldırılmış fakat üniversitelerde yaygınlaşmıştır. Dil eğitiminde yaş unsurunun önemi de akıldan çıkarılmamalıdır.

Yabancı dil öğretimini tarih süreç içerisinde, Osmanlı'dan başlayarak Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği ne uyum süreci içerisinde değerlendirmek, dil öğretim programlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi için çok önemli bir unsurdur. Tarihi gerçekleri bir kenara bırakmadan, daha özgür, daha demokratik ve çağdaş eğitim politikaları üreten bir Türkiye Cumhuriyeti nihai amaç olmalıdır.

Kaynakça

- Adivar,A.A.,Osmanlı Türklerinde İlim(Haz.A.Kazancıgil-S.Tekeli),İstanbul,1982.
- Akyüz, K., Encümen- i Daniş, Ankara Üniversitesi Fakültesi, Ankara,1975.
- Anadolu Liseleri Sınav Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı,İstanbul. 1989.
- Akyüz, Y., Türk Eğitim Tarihi, Ankara, 1982.
- Akyüz, Y., Türk Eğitimi Tarihi, No: 160,Ankara, 1989.
- Alpay, M., Anadolu Liselerinde Kültürel Sorunlar.Hazırlık Sınıfı , İstanbul. 1995
- Atabay, S., Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, İstanbul,2002.
- Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı , Avrupa Birliği ve Türkiye , Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ankara,2002.
- Başgöz, İ - Howard W., Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk , Ankara,1968.
- Bilici, E. N., Zaman Pazar; 'Harf İnkılabı'na Gizli Devrim',17Ocak 1999.
- Cemil, M., Lozan. İkinci Cilt, İstanbul, 1933.
- Çetin, A., “ Maarif Nazırı Ahmet Zühtü Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yabancı Okullar Hakkında Raporu” Güneydoğu Avrupa Araştırma Dergisi. Sayı 10-11 İstanbul,1982.
- Council of Europe , European language Portfolio : Proposals For Development, Strasbourg, 1997.
- Council of Europe ,Modern languages: Learning, Teaching, Assessment . A common European Framework of Reference, Strasbourg ,1998.
- Demircan, Ö., Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil, İstanbul, 1988.
- Demirel,Ö., “Orta Öğretimde Yabancı Dil Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi.” Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara,1979.
- Demirel, Ö ., Yabancı Dil Öğretimi, Ankara,1990.
- Demirel, Ö., “Portfolio-Oriented Foreign Language Education in Turkey”, Changing Times- Changing Needs,Northern Cyprus, 2002.

- Demirel,Ö., ELT Methodology, Ankara2003.
- Demirel, Ö., Yabancı Dil Öğretimi. İstanbul, 2003.
- Demirel,Ö., Yabancı Dil Öğretimi, Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası.
Ankara,.2004
- Demirel,Ö., ELT Methodology. Ankara, 2003.
- Dobson, A., The Challenge of a European Language Portfolio (ELP) ,Babylonia,1999 .
- Doğan, M., Yabancı Dil Öğrenimi ve Yabancı Dilde Öğretim. İstanbul,1996.
- Ergin, O., Türkiye Maarif Tarihi. 1-5 cilt, İstanbul, 1977.
- Erman, Ç., Cumhuriyet Strateji,Yabancı Dille Eğitim,11 Ağustos 2008.
- Eyüboğlu, R., Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dil Eğitimi ve Kalite Arayışları.
İstanbul,2003.
- Hartenburg,J., VIII. Uluslararası Türk Germanistler Kongresi, Sakarya,2002.
- Hans, N., Comperative Education, London, 1976.
- [http:// halisahin.tripod.com/takviyeliyabancidil.html](http://halisahin.tripod.com/takviyeliyabancidil.html)(08.01.2008)
- http://ogm.meb.gov.tr/ab_proje.asp? (17.06.2006)
- http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama(14.08.2007)
- http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama.htm (14.08.2007)
- <http://www.comu.edu.tr/ab/tr/ldv/genel.htm>(18.01.2008)
- http://www.dilimiz.gen.tr/deu_yabanci.html (24.11.2007)
- [http:// www.ikv.org.tr/adayliksureci.php](http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php) (17.6.2007)
- <http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php> (17.6.2006)
- <http://www.libertasmedia.com.dil/goster.asp?sayfaid=>(265.6.2006)
- [http://www.meb.gov.tr/haberler/habergirinti.asp? ID=25](http://www.meb.gov.tr/haberler/habergirinti.asp?ID=25) >(11.04.2006)
- <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=133>,(07.12.2006)
- http://www.turkcedunya.com/bilisimde_ulusallik_ve_turkce.htm(7.16.2007)
- http://www.turkcedunya.com/oktay_sinanoglu_ataturk_bilim_egitim_.htm(7.16.200)
- <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=7>(14.01.2008)
- <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=8>(02.03.2008)
- <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&yayinID=>(14.01.2008)

http://yadem.comu.edu.tr/1stELTKonf/TR_Ibrahim_Ilkhan_Sorun_Cozum.htm (6/5/2006)

http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/1671/orta3_demirel.htm> (8.6.2007)

Irmak, S., Pozitif Bilim Kuruluşları ve Darülfünun'dan Üniversiteye Geçiş, İstanbul,1973.

İnandı, B., Kùltürler Arası İletişimde Yabancı Filologların Yeri, Yabancı Kùltür ve Edebiyatları Türkiye'de Öğretimi ve Türk Kùltürü, Ankara,1997.

Karabulut, Ömer., Cumhuriyet Gazetesi,Yabancı Dilde Eğitim Yıkımdır, 23.02.2001.

Kocaman, A., Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler,Türk Dili Öğretimi Özel Sayısı,Ankara,1983.

Koçer, H. A., Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu,Ankara, 1987.

Koçer, H. A., Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu. Ankara, 1970

Kodaman, B., Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi, Ankara,1980.

Lewis, B., Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çev. M. Kıratlı), Türk Tarih Kurumu, Ankara,1988.

Little, D., The European Language Portfolio and Self-assessment, Strasbourg , 1999.

Little, D. - Perclova, R., The European Language Portfolio . Guide For Teachers and Teacher trainers , Strasbourg ,1999.

Marrow, K.,Insights From the European Framework,Spain,2004.

Milli Eğitim Bakanlığı., Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Komisyon Raporu, Ankara, 1991.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü., Anadolu Lisesi (Hazırlık Sınıfı ve 9,10,11.sınıflar)İngilizce Dersi Öğretim Programını ,Ankara,2002.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2002 Yılı Başında Millî Eğitim , MEB, APK Kurulu Başkanlığı,Ankara, 2001

Önen, Y., Cumhuriyet Devrinde Türkiye'de Almanca Öğretimi ve Germanistik, Ankara,1974.

Resmi Gazete,Yabancı Dil Eğitim Ve Öğretimi Kanunu ,19.10.1983/18196:24.290 ,1983.

Sheils, J., European Year of Languages 2001 : Towards a Language Portfolio For All.

Babylonia, 1999.

Sungu, İ., “Tehvid-i Tedrisat”, İstanbul, 1938.

Tahsin, R., Tıp Fakültesi Tarihçesi. Cilt 1-2 (Eklerle. A. Kazancıgil), İstanbul, 1991.

Tavşanoğlu, L., Cumhuriyet,'Yabancı dille eğitim olmaz.' , 10 Ocak 1999.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt:5 içinde Esas No:1/125, Karar
No:9,1955.

Unat, E. K., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Fransızca Tıp Öğretimi ve Türkiye
Cumhuriyeti’nde İngilizce Yüksek Öğretimi” , İstanbul,1972.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı., Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu,
Ankara,1984.